

Meten en Monitoren van de Kwaliteit
in de Kinderopvang van baby's en peuters

DEELRAPPORT 10

NULMETING: EMOTIONELE EN EDUCATIEVE ONDERSTEUNING

MeMoQ is een samenwerking tussen
de Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek UGent
Prof. Michel Vandenbroeck
en het Expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs KU Leuven
Prof. Ferre Laevers

in opdracht van **Kind & Gezin**

Colofon

MeMoQ (Meten en Monitoren van de kwaliteit in de kinderopvang van baby's en peuters) is een onderzoeksproject in opdracht van Kind en Gezin.

MeMoQ is een samenwerking tussen de Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek van de Universiteit Gent en het Expertisecentrum Ervarengericht Onderwijs KU Leuven.

Projectleiders: Prof. Michel Vandenbroeck (UGent) en Prof. Ferre Laevers (KU Leuven)

Onderzoekers: Mieke Daems (KU Leuven), Bart Declercq (KU Leuven), Hester Hulpia (UGent), Jeroen Janssen (UGent), Charlotte Van Cleynenbreugel (KU Leuven).

Advies inzake data-analyse: Prof. Yves Rosseel, UGent

Multivariate multilevel analyses m.m.v. Pauline Slot, Universiteit Utrecht

Wij danken in het bijzonder Yves Rosseel (vakgroep data-analyse UGent) voor de hulp bij de data-analyse.

We zijn ook bijzonder dankbaar voor alle opvanglocaties die hun medewerking aan deze nulmeting hebben verleend.

MeMoQ bestaat uit volgende deelonderzoeken:

- Het uitwerken van een pedagogisch raamwerk voor de Vlaamse kinderopvang van baby's en peuters
- Het ontwikkelen van een instrumentarium voor de wetenschappelijke meting van de pedagogische kwaliteit van de Vlaamse kinderopvang van baby's en peuters
- Een wetenschappelijke nulmeting bij een representatieve steekproef uit de Vlaamse kinderopvang van baby's en peuters
- Het ontwikkelen van een monitoring-instrument voor de pedagogische kwaliteit voor Zorginspectie
- Het ontwikkelen van een zelfevaluatie-instrument over pedagogische kwaliteit dat ook gebruikt kan worden voor pedagogische coaching.

Er zijn 16 deelrapporten die deel uitmaken van de rapportage over MeMoQ.

1. Het pedagogische raamwerk
2. Het instrumentarium van de wetenschappelijke nulmeting
3. Handleiding bij de wetenschappelijke nulmeting
4. Methodologie van het monitoring-instrument
5. Monitoring-instrument
6. Methodologie van het zelfevaluatie-instrument
7. Zelfevaluatie-instrument
8. Nulmeting: Methodologie van de nulmeting
9. Nulmeting: Welbevinden en betrokkenheid
10. Nulmeting: Emotionele en educatieve ondersteuning
11. Nulmeting: Contextvariabelen
12. Nulmeting: De omgeving
13. Nulmeting: De ouderbevraging
14. Samenvatting van de nulmeting
15. Normering
16. Technische bijlage

Dit rapport is het tiende deelrapport en beschrijft de resultaten van de wetenschappelijke nulmeting op vlak van emotionele en educatieve ondersteuning..

© 2016 Kind en Gezin – UGent – KU Leuven

Citeren uit dit rapport kan, mits correcte bronvermelding:

Hulpia, H., Vandenbroeck, M., Daems, M., Declercq, B., Janssen, J., Van Cleynenbreugel, C. & Laevers, F. (2016). *MeMoQ Deelrapport 10. Emotionele en educatieve ondersteuning in de nulmeting*. Brussel – Gent – Leuven: Kind & Gezin – UGent – KU Leuven.

Inhoud

1. Situering	6
2. Methode	7
3. Verkenning van emotionele en educatieve ondersteuning	10
3.1. MeMoQ-domeinen.....	11
3.2. Verkenning van de dimensies van emotionele en educatieve ondersteuning	14
3.3. Verkenning van de indicatoren van emotionele en educatieve ondersteuning.....	20
3.4. Vergelijkbaarheid met internationaal onderzoek.....	22
3.5. Verkenning van emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm	24
3.6. Verkenning van emotionele en educatieve ondersteuning per subsidietrap	32
3.7. Verkenning van groepsgrootte en aantal kinderen per kinderbegeleider	40
3.8. Verkenning van schommelingen doorheen de voormiddag.....	44
3.9. Verkenning van schommelingen doorheen verschillende activiteiten.....	47
4. Analyses.....	54
4.1. Overzicht van de analyses	54
4.2. Multilevel analyse van Class Infant	60
4.3. Multilevel analyse van CLASS Toddler	61
5. Besluit.....	63
6. Bijlagen.....	65
6.1. Aantal geobserveerde CLASS-cycli per opvangvorm	65
6.2. Geobserveerde CLASS domeinen en dimensies (niet gewogen).....	66
6.3. Gewogen % verdeling van emotionele en educatieve ondersteuning	67
Gewogen % verdeling van emotionele en educatieve ondersteuning voor hele steekproef	67
Gewogen % verdeling van emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm.....	68
Gewogen % verdeling van emotionele en educatieve ondersteuning per subsidietrap	70
6.4. Geobserveerde beschrijvende gegevens per indicator (niet gewogen).....	72
6.5. Gewogen gegevens per domein en dimensie in percentielen	74
6.6. Gewogen beschrijvende gegevens per dimensie naar laag – matig – hoog	75
6.7. CLASS en groepsgrootte	76
6.8. CLASS doorheen de voormiddag.....	77
6.9. Schommelingen doorheen de voormiddag m.b.v. Repeated Measures	81
6.10. CLASS per type activiteit.....	82
Gewogen CLASS per type activiteit opgedeeld naar opvangvorm.....	86
Gewogen CLASS per type activiteit opgedeeld naar subsidietrap	90
Diversiteit aan ervaringsgebieden.....	96

Lijst met tabellen

Tabel 1. Gewogen CLASS Infant en Toddler.....	11
Tabel 2. Beschrijvende gegevens van gewogen CLASS Infant dimensies	14
Tabel 3. Beschrijvende gegevens van gewogen CLASS Toddler dimensies	16
Tabel 4. Beschrijvende gegevens van gewogen CLASS Infant indicatoren.....	20
Tabel 5. Beschrijvende gegevens van gewogen CLASS Toddler indicatoren.....	21
Tabel 6. CLASS Infant resultaten in internationaal onderzoek	22
Tabel 7. CLASS Toddler resultaten in internationaal onderzoek	23
Tabel 8. Gemiddelden en SD van gewogen CLASS Infant per opvangvorm	24
Tabel 9. Gemiddelden en SD van gewogen CLASS Toddler voor gezins- en groepsopvang ...	28
Tabel 10. Gemiddelden en SD van gewogen CLASS Infant per subsidietrap.....	32
Tabel 11. Gemiddelde en SD van gewogen CLASS Infant per opvangvorm en subsidietrap....	35
Tabel 12. Gewogen CLASS Toddler per subsidietrap	35
Tabel 13. Gemiddelde en SD van gewogen CLASS Toddler per opvangvorm en subsidietrap	39
Tabel 14. Gewogen CLASS Infant per cyclus.....	45
Tabel 15. Gewogen CLASS Toddler per cyclus.....	46
Tabel 16. Gewogen CLASS Infant per activiteit.....	50
Tabel 17. Gewogen CLASS Toddler per activiteit.....	52
Tabel 18. Multilevel analyse voor CLASS Infant (180 locaties, 681 CLASS cycli)	56
Tabel 19. Multilevel analyse voor CLASS Toddler (244 locaties, 943 CLASS cycli)	57
Tabel 20. Multilevel analyse voor CLASS Infant per opvangvorm.....	58
Tabel 21. Multilevel analyse voor CLASS Toddler per opvangvorm.....	59
Tabel 22. Aantal geobserveerde CLASS-cycli per opvangvorm.....	65
Tabel 23. Geobserveerde beschrijvende gegevens CLASS Infant.....	66
Tabel 24. Geobserveerde beschrijvende gegevens CLASS Toddler	66
Tabel 25. Gewogen % verdeling van MeMoQ domeinen	67
Tabel 26. Gewogen % verdeling van CLASS Infant dimensies	67
Tabel 27. Gewogen % verdeling van CLASS Toddler dimensies.....	67
Tabel 28. Gewogen % verdeling van MeMoQ domeinen per opvangvorm	68
Tabel 29. Gewogen % verdeling van CLASS Infant dimensies per opvangvorm	68
Tabel 30. Gewogen % verdeling van CLASS Toddler dimensies per opvangvorm.....	69
Tabel 31. Gewogen % verdeling van MeMoQ domeinen per subsidietrap.....	70
Tabel 32. Gewogen % verdeling van CLASS Infant dimensies per subsidietrap	70
Tabel 33. Gewogen % verdeling van CLASS Toddler dimensies per subsidietrap.....	71
Tabel 34. Geobserveerde beschrijvende gegevens van CLASS Infant indicatoren	72
Tabel 35. Geobserveerde beschrijvende gegevens van CLASS Toddler indicatoren.....	73
Tabel 36. Gewogen beschrijvende gegevens van CLASS Infant naar percentielen	74
Tabel 37. Gewogen beschrijvende gegevens van CLASS Toddler naar percentielen	74
Tabel 38. Gewogen beschrijvende gegevens van CLASS Infant naar laag-matig-hoog.....	75
Tabel 39. Gewogen beschrijvende gegevens van CLASS Toddler naar laag-matig-hoog.....	75
Tabel 40. Pearson correlatie voor groepsgrootte en MeMoQ-domeinen.....	76
Tabel 41. Gewogen CLASS Infant doorheen de voormiddag, met minima en maxima	77
Tabel 42. Gewogen CLASS Toddler doorheen de voormiddag, met minima en maxima	77
Tabel 43. Geobserveerde CLASS Infant doorheen de voormiddag (niet gewogen)	78
Tabel 44. Geobserveerde CLASS Toddler doorheen de voormiddag (niet gewogen)	78
Tabel 45. Gewogen CLASS Infant per cyclus en per opvangvorm.....	79
Tabel 46. Gewogen CLASS Toddler per cyclus en per opvangvorm	79
Tabel 47. Gewogen CLASS Infant per cyclus en per subsidietrap.....	80
Tabel 48. Gewogen CLASS Toddler per cyclus en per subsidietrap.....	80
Tabel 49. Repeated measures van CLASS Infant cycli	81
Tabel 50. Repeated measures van CLASS Toddler cycli.....	81
Tabel 51. % Activiteiten tijdens CLASS Infant per cyclus	82
Tabel 52. % Activiteiten tijdens CLASS Toddler per cyclus.....	82
Tabel 53. Gewogen CLASS Infant per activiteit met minima en maxima	83
Tabel 54. Gewogen CLASS Toddler per activiteit met minima en maxima	83
Tabel 55. Geobserveerde CLASS Infant per type activiteit (niet gewogen)	84
Tabel 56. Geobserveerde CLASS Toddler per type activiteit (niet gewogen)	85

<i>Tabel 57. Gewogen CLASS Infant per activiteit en per opvangvorm.....</i>	<i>87</i>
<i>Tabel 58. Gewogen CLASS Toddler per activiteit en per opvangvorm</i>	<i>89</i>
<i>Tabel 59. Gewogen CLASS Infant per activiteit en subsidietrap</i>	<i>91</i>
<i>Tabel 60. Gewogen CLASS Toddler per activiteit en per subsidietrap.....</i>	<i>93</i>
<i>Tabel 61. Pearson correlaties tussen MeMoQ-domeinen en diversiteit aan ervaringsgebieden</i>	<i>96</i>

Lijst met figuren

<i>Figuur 1. Verdeling van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen.....</i>	12
<i>Figuur 2. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler MeMoQ-domeinen</i>	12
<i>Figuur 3. Boxplotten van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen.....</i>	13
<i>Figuur 4. Boxplotten van de gewogen CLASS Toddler MeMoQ-domeinen</i>	13
<i>Figuur 5. Gemiddelde scores van de gewogen CLASS Infant dimensies</i>	14
<i>Figuur 6. Verdeling van de gewogen CLASS Infant dimensies</i>	15
<i>Figuur 7. Percentage opvanglocaties die laag-matig-hoog scores op CLASS Infant dimensies</i>	16
<i>Figuur 8. Gemiddelde scores van de gewogen CLASS Toddler dimensies</i>	17
<i>Figuur 9. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler dimensies</i>	17
<i>Figuur 10. Percentage opvanglocaties die laag-matig-hoog scores op CLASS Toddler dimensies</i>	19
<i>Figuur 11. Gewogen gemiddelden van CLASS Infant MeMoQ-domeinen per opvangvorm</i>	25
<i>Figuur 12. Gewogen gemiddelden van CLASS Infant dimensies per opvangvorm.....</i>	25
<i>Figuur 13. Boxplotten van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen per opvangvorm.....</i>	26
<i>Figuur 14. Verdeling van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen per opvangvorm</i>	26
<i>Figuur 15. Verdeling van de gewogen CLASS Infant dimensies opgedeeld naar opvangvorm .</i>	27
<i>Figuur 16. Gewogen gemiddelden van CLASS Toddler MeMoQ-domeinen per opvangvorm... </i>	28
<i>Figuur 17. Gewogen gemiddelden van CLASS Toddler dimensies per opvangvorm.....</i>	29
<i>Figuur 18. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler MeMoQ-domeinen per opvangvorm</i>	29
<i>Figuur 19. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler dimensies per opvangvorm.....</i>	30
<i>Figuur 20. Gewogen gemiddelden van CLASS Infant MeMoQ-domeinen per subsidietrap.....</i>	33
<i>Figuur 21. Gewogen gemiddelden van CLASS Infant dimensies per subsidietrap</i>	33
<i>Figuur 22. Verdeling van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen per subsidietrap.....</i>	34
<i>Figuur 23. Verdeling van de gewogen CLASS Infant dimensies per subsidietrap</i>	34
<i>Figuur 24. Gewogen gemiddelde CLASS Toddler MeMoQ-domeinen per subsidietrap</i>	36
<i>Figuur 25. Gewogen gemiddelden CLASS Toddler dimensies per subsidietrap.....</i>	36
<i>Figuur 26. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler MeMoQ-domeinen per subsidietrap</i>	37
<i>Figuur 27. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler dimensies per subsidietrap</i>	37
<i>Figuur 28. Relatie groepsgrootte en CLASS Infant MeMoQ domeinen</i>	40
<i>Figuur 29. Relatie groepsgrootte en CLASS Toddler MeMoQ domeinen</i>	41
<i>Figuur 30. Verhouding adult child ratio en CLASS Infant MeMoQ domeinen.....</i>	42
<i>Figuur 31. Verhouding adult child ratio en CLASS Toddler MeMoQ domeinen</i>	42
<i>Figuur 32. CLASS Infant dimensies per cyclus.....</i>	44
<i>Figuur 33. CLASS Toddler dimensies per cyclus.....</i>	45
<i>Figuur 34. % Activiteiten tijdens de observaties voor de hele steekproef.....</i>	47
<i>Figuur 35. % Activiteiten tijdens de observaties opgedeeld naar opvangvorm</i>	48
<i>Figuur 36. % Activiteiten tijdens de observaties opgedeeld naar cyclus</i>	49
<i>Figuur 37. Gewogen CLASS Infant dimensies per type activiteit</i>	50
<i>Figuur 38. Gewogen CLASS Toddler dimensies per type activiteit</i>	51
<i>Figuur 39. Samenhang tussen CLASS Infant en diversiteit aan ervaringsgebieden</i>	53
<i>Figuur 40. Samenhang tussen CLASS Toddler en diversiteit aan ervaringsgebieden.....</i>	53
<i>Figuur 41. Gewogen CLASS Infant dimensies per type activiteit en per opvangvorm</i>	86
<i>Figuur 42. Gewogen CLASS Toddler dimensies per type activiteit en per opvangvorm</i>	88
<i>Figuur 43. Gewogen CLASS Infant dimensies per type activiteit en per subsidietrap.....</i>	90
<i>Figuur 44. Gewogen CLASS Toddler dimensies per activiteit en per subsidietrap</i>	92
<i>Figuur 45. Gewogen CLASS Infant dimensies per type activiteit en per cyclus</i>	94
<i>Figuur 46. Gewogen CLASS Toddler dimensies per type activiteit opgedeeld naar cyclus</i>	95

1. Situering

Het MeMoQ project (Meten en Monitoren van de Kwaliteit van de Vlaamse kinderopvang voor baby's en peuters) heeft als één van de centrale doeltellingen om via een nulmeting de pedagogische kwaliteit van de Vlaamse kinderopvang in kaart te brengen.

Zoals meer uitvoering besproken in Deelrapport 2 (Het instrumentarium van de wetenschappelijke nulmeting) leggen we daarbij de nadruk op de proceskwaliteit: de reële ervaringen die kinderen dagelijks opdoen in de kinderopvang. Dat gaat over het welbevinden van de kinderen (voelen de kinderen zich goed in de opvang?), hun betrokkenheid (zijn ze ook geconcentreerd bezig?), de omgeving en de interacties tussen kinderbegeleiders en kinderen en kinderen onderling. Op dit laatste gaat dit rapport verder in. De interacties met de kinderbegeleiders en tussen de kinderen onderling vormen immers een cruciaal onderdeel van de pedagogische proceskwaliteit.

In een vooronderzoek¹ voorafgaand aan het MeMoQ-project is een vergelijkende studie gemaakt naar instrumenten die internationaal gebruikt worden om die interacties in kaart te brengen en te normeren. Daaruit is CLASS als de beste keuze naar voor gekomen. CLASS heeft als observatie-instrument immers het voordeel dat het echt op die interacties toespitst, dat het zowel aandacht heeft voor meer emotionele als meer educatieve aspecten van die interacties en dat het steeds meer internationaal (ook binnen Europa) gebruikt wordt.

In dit Deelrapport besteden we aandacht aan de beschrijvende analyses van de emotionele en educatieve ondersteuning in de Vlaamse kinderopvang². We bekijken dit enerzijds voor de hele steekproef, anderzijds splitsen we dit ook uit, meer bepaald naar opvangvorm en subsidietrup (IKT/niet IKT). In de beschrijvende analyses bekijken we ook de verschillen naar groeps grootte en schommelingen doorheen de voormiddag en in activiteiten. Deze beschrijvende gegevens vormen enkel een verkenning van de gegevens; we doen in dit deel dan ook geen uitspraken op basis van statistische analyses. Tot slot, gaan we in dit deelrapport in op de multivariate analyses, waar we verbanden met emotionele en educatieve ondersteuning onderzoeken, en de besluiten die we uit deze analyses kunnen trekken.

¹ Vandenbroeck, M., Laevers, F., Declercq, B., & De Droogh, L. (2011). Vooronderzoek in functie van de ontwikkeling van een instrument voor het meten van de pedagogische kwaliteit in de voorschoolse kinderopvang. Eindrapport. Gent - Leuven: UGent - CEGO.

² Als we spreken over Vlaanderen in dit rapport gaat het steeds om het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tesamen.

2. Methode

De emotionele en de educatieve ondersteuning worden internationaal als twee essentiële, van elkaar te onderscheiden dimensies van de pedagogische proceskwaliteit gezien. Wij meten ze aan de hand van de Classroom Assessment Scoring System®, kortweg CLASS. We kozen voor CLASS omdat er in Europa een toenemende consensus bestaat dat deze instrumenten goed essentiële aspecten van de pedagogische kwaliteit vatten, omdat dit internationale benchmarking toelaat en omdat longitudinaal onderzoek aantoont dat de dimensies die door deze instrumenten gemeten worden ook verband houden met de ontwikkelingskansen van kinderen³.

Wanneer een meerderheid van de kinderen in de geobserveerde opvanglocatie⁴ jonger dan 18 maanden was, gebruikten we de CLASS Infant. Was een meerderheid boven de 18 maanden, dan gebruikten we de CLASS Toddler. Om de leesbaarheid van het rapport te verhogen spreken we bij de bespreking van de resultaten over baby's bij opvanglocaties waar we de CLASS Infant afnamen, en over peuters bij opvanglocaties waar de CLASS Toddler werd afgenomen. In wat volgt geven we de kern van beide instrumenten weer. Meer informatie over de CLASS-afnames zijn terug te vinden in Deelrapport 3.

De **CLASS Infant** bevat vier dimensies⁵:

- *Relationeel klimaat*
De kinderbegeleider toont positief gedrag ten aanzien van kinderen en is fysiek nabij. De begeleider deelt aandacht en toont affectie, is vriendelijk en praat op een rustige toon. De interacties zijn positief, zonder irritatie of frustraties.
- *Sensitiviteit van de kinderbegeleider*
De kinderbegeleider merkt signalen van de kinderen op, reageert er gepast op en is beschikbaar voor de kinderen. De kinderen voelen zich comfortabel bij de begeleider.
- *Faciliteren van exploratie*
De kinderbegeleider is betrokken op de kinderen en betreft hen bij spel en allerlei dagelijkse routines. De begeleider handelt kindgericht, voorziet mogelijkheden tot exploratie, moedigt de ervaringen van kinderen aan en breidt deze ook uit.
- *Taalondersteuning*
De kinderbegeleider voorziet een rijk taalaanbod, brabbelt met baby's, biedt taal aan en breidt die ook uit.

Deze dimensies worden gemeten op een 7-puntenschaal, waarbij internationaal 1-2 als lage kwaliteit worden beoordeeld, 3-4-5 als matige kwaliteit, en 6-7 als hoge kwaliteit.

Op basis van een factoranalyse construeerden we een twee-factorenmodel. We noemen de twee factoren de *MeMoQ-domeinen emotionele en educatieve ondersteuning* met elk een 5-puntenschaal. Voor de technische achtergrond van de constructie van deze domeinen verwijzen we naar Deelrapport 2 (Het instrumentarium van de wetenschappelijke nulmeting).

³ Zie bijvoorbeeld Slot, P., Lerkkanen, M.-K., & Leseman, P. (2016). *The relations between structural quality and process quality in European early childhood education and care provisions: Secondary analyses of large scale studies in five countries*. Utrecht: Utrecht University - CARE project.

Jamison, K. R., Cabell, S. Q., LoCasale-Crouch, J., Hamre, B. K., Pianta, R. C. (in press). CLASS-Infant: An observational measure to assess teacher-infant interactions in centerbased childcare.

⁴ In de nulmeting werd geobserveerd in leefgroepen. Maar voor de leesbaarheid van de deelrapporten hanteren we verder voornamelijk de term 'opvanglocatie'. Waar relevant behouden we de term 'leefgroepen'.

⁵ Teachstone training (2014). *Class Infant Technical Manual*. Charlottesville: Teachstone

In de analyses geven we – waar dit relevant is – telkens zowel de resultaten voor de vier dimensies als voor de twee MeMoQ-domeinen.

De **CLASS Toddler** bevat 8 dimensies⁶:

- *Positieve sfeer*
Een positieve emotionele band (glimlachen, enthousiasme, affectie) tussen kinderbegeleider en kinderen, alsook respect en plezier. Er is fysieke nabijheid van de begeleider, wederkerige interacties tussen begeleider en kinderen, maar ook tussen kinderen onderling. Kinderbegeleiders gebruiken een rustige stem, er is oogcontact.
- *Negatieve sfeer*
Irritatie, boosheid, begeleiders gebruiken een harde, koude toon, roepen tegen de kinderen, dreigen of ridiculiseren, vernederen. Ook onder de kinderen is er sprake van negatief gedrag zoals ruzie, of frustraties die toenemen. Voor de duidelijkheid gebruiken we in dit deelrapport een omgekeerde schaal voor Negatieve sfeer (reversed). Hoe hoger, hoe minder negatieve sfeer, dus hoe beter de ondersteuning.
- *Sensitiviteit van de kinderbegeleider*
Aandacht van de kinderbegeleider voor de kinderen, de begeleider merkt de signalen van de kinderen op en reageert er gepast op, erkent en aanvaardt gevoelens. De kinderen zijn op hun gemak bij de begeleider en zoeken die ook op.
- *Aandacht voor kindperspectief*
De kinderbegeleider speelt in op wat de kinderen aanbrengen, biedt keuzes aan en verduidelijkt de ideeën en uitdrukkingen van het kind. De begeleider is flexibel, kan ook initiatieven van kinderen appreciëren en past zich aan het ritme van de kinderen aan. De begeleider moedigt de autonomie en het initiatief van kinderen aan, zorgt er voor dat materialen beschikbaar en bereikbaar zijn en moedigt ook interacties tussen kinderen aan.
- *Begeleiding van gedrag*
De kinderbegeleider houdt alle kinderen in het oog, voorziet proactief moeilijkheden en expliciteert duidelijk de verwachtingen naar de kinderen. Bij moeilijk gedrag kan de begeleider dit heroriënteren en positief uitdrukken wat wel verwacht wordt. Er is weinig doelloos vlinderen en wachttijden zijn beperkt. Gevaarsituaties worden vermeden.
- *Faciliteren van exploratie*
De kinderbegeleider biedt mogelijkheden tot exploratie, leidt ook exploratie en ondersteunt het leren van kinderen. De begeleider breidt de gedachten van kinderen uit, geeft informatie en verbindt die met de reële wereld en met de ervaringen van de kinderen. Tijdens de activiteiten krijgen de kinderen uitdagende taken en wordt het denken aangemoedigd. Kinderen worden actief betrokken bij het manipuleren van materialen, bij motorische en verbale activiteiten.
- *Kwaliteit van feedback*
De kinderbegeleider geeft tips en hints, verbale of fysieke steun en daagt de kinderen uit. De begeleider geeft informatie om concepten te verduidelijken en breidt de gedachten van kinderen uit. De begeleider geeft individuele feedback, die specifiek en gericht is en erkent inspanningen zowel als succeservaringen.
- *Taalondersteuning*
De kinderbegeleider zorgt voor heen-en-weer gesprekjes, antwoordt consistent en stelt open vragen. De begeleider herhaalt wat kinderen zeggen en breidt dit uit. De begeleider verwoordt acties en handelingen en geeft ook woorden aan wat kinderen doen. De

⁶ La Paro, K.M., Hamre, B.K., & Pianta, R.C. (2011). *Classroom Assessment Scoring System Toddler Manual*. Charlottesville, VA: Teachstone.

begeleider gebruikt een gevarieerde woordenschat, benoemt nieuwe zaken en verbindt die met wat reeds gekend is.

Deze dimensies worden gemeten op een 7-puntenschaal, waarbij internationaal 1-2 als lage kwaliteit worden beoordeeld, 3-4-5 als matige kwaliteit, en 6-7 als hoge kwaliteit.

In lijn met internationaal onderzoek⁷ en op basis van een factoranalyse construeren we een twee-factorenmodel en noemen de twee factoren eveneens de *MeMoQ-domeinen emotionele en educatieve ondersteuning* (zie Deelrapport 2). Deze twee domeinen hebben een 5-puntenschaal.

In de verkennende analyses geven we – waar dit relevant is – telkens zowel de resultaten voor de 8 dimensies als voor de 2 domeinen.

We willen hier opmerken dat het educatieve domein, en meer specifiek de dimensies Faciliteren van exploratie en Kwaliteit van feedback, in Vlaanderen minder begripsvaliditeit kennen dan in de Angelsaksische landen. Volgens een expertenpanel (zie Deelrapport 2) komen de hoogste waarden voor deze dimensies (6 en 7 op de 7-puntenschaal) als ietwat geforceerd over. Men is het er echter wel over eens dat lage waarden op deze dimensies (1-2) ook effectief betekenen dat ontwikkelingskansen onbenut blijven en dat dit vermeden dient te worden. Het expertenpanel benadrukte voornamelijk taal als essentieel onderdeel van educatieve ondersteuning.

In principe wordt het instrument in elke opvanglocatie vier keer afgenomen op een voormiddag. Daarbij wordt telkens gedurende 20 minuten geobserveerd, waarna de gemiddelde waarde van elke dimensie gescoord wordt. De observaties gebeurden door zeven observatoren die getraind en geaccrediteerd werden voor deze instrumenten (zie Deelrapport 3). De interbeoordelaar betrouwbaarheidsscore werd nagegaan, zowel in een eerste testfase, als bij de definitieve nulmeting (zie Deelrapport 2).

De steekproef bevatte 400 opvanglocaties, met een gelijke verdeling naar (toenmalige⁸) voorzieningstype:

- 100 aangesloten onthaalouders verbonden aan een erkende dienst voor onthaalouders (AOO);
- 100 zelfstandige onthaalouders met attest van toezicht (ZOO);
- 100 erkende groepsopvang (kinderdagverblijven of samenwerkende onthaalouders - EKDV);
- 100 zelfstandig kinderdagverblijven met attest van toezicht (ZKDV).

Aangezien de steekproeftrekking op deze manier niet representatief is voor het huidige kinderopvanglandschap, passen we een weging toe op resultaten die uitspraken doen voor de situatie van dé kinderopvang in Vlaanderen. Voor de verantwoording en becijfering van die weging verwijzen we naar Deelrapport 8.

De CLASS Infant is in 167 opvanglocaties afgenomen, de CLASS Toddler is in 233 opvanglocaties afgenomen⁹.

⁷ Idem

⁸ De steekproef van de nulmeting is getrokken in 2015; en vloeide voort uit de wijze waarop de steekproef in de testfase is getrokken in 2014 (i.e. net nadat het Decreet werd ingevoerd). We baseerden ons op het toen nog gangbare onderscheid tussen zelfstandige opvanglocaties enerzijds en erkende / gesubsidieerde opvanglocaties anderzijds.

⁹ Aangezien we verder werken met de gewogen scores, wordt N_{Infant} 150; N_{Toddler} 250. Voor het aantal cycli per opvangvorm verwijzen we naar Bijlage 6.1

3. Verkenning van emotionele en educatieve ondersteuning

Zoals reeds vermeld, passen we een weging toe om de resultaten van de steekproef te veralgemenen naar Vlaanderen, zodat elke voorzieningstype meetelt voor het relatieve gewicht dat ze in Vlaanderen heeft.

In onderstaande tabellen en figuren geven we de gemiddelde (gewogen) scores en standaarddeviaties weer voor de MeMoQ-domeinen, de dimensies en de indicatoren. Deze zijn berekend op basis van het gemiddelde van de vier geobserveerde cycli. Het gaat dus over gemiddelde scores doorheen een hele voormiddag. Meer uitgebreide cijfergegevens zijn terug te vinden in bijlage (bv. Bijlage 6.2 de geobserveerde niet gewogen gemiddelden van de domeinen en dimensies, Bijlage 6.4 voor de indicatoren, Bijlage 6.5 voor de percentielscores).

Onderstaande gegevens leren ons dat in de Vlaamse kinderopvang doorgaans een goede *emotionele ondersteuning* heerst. Bij de baby's is er een goed relationeel klimaat en ook de sensitiviteit van de kinderbegeleiders is matig tot hoog. Baby's worden dus opgevangen in een warme sfeer, met begeleiders die nabij zijn en doorgaans voldoende de signalen van kinderen opmerken.

Ook bij de peuters heerst in de Vlaamse kinderopvang een positieve sfeer, zijn begeleiders sensitief, is er voldoende aandacht voor het perspectief van de kinderen en wordt het gedrag van de kinderen doorgaans voldoende goed gereguleerd.

De *educatieve ondersteuning* is in de Vlaamse kinderopvang beduidend minder en scoort laag tot matig. Het faciliteren van exploratie is eerder matig bij zowel baby's als peuters. Bij de peuters is de kwaliteit van feedback gemiddeld laag en bij zowel baby's als peuters is ook de taalondersteuning gemiddeld laag. Dat betekent dat kinderen in Vlaanderen gemiddeld worden opgevangen in groepen waar men geregeld kansen laat liggen voor hun ontwikkeling en waar onvoldoende op een uitdagende manier met hen gesproken wordt. Hierbij dienen we wel de kanttekening te maken dat de dimensie Faciliteren van exploratie in Vlaanderen minder begripsvaliditeit kennen dan in de Angelsaksische landen.

3.1. MeMoQ-domeinen

In dit deel beschrijven we de resultaten van de MeMoQ-domeinen, emotionele en educatieve ondersteuning, samengesteld op basis van de CLASS-indicatoren (gaande van 1 tot 5; voor meer info zie Deelrapport 2). De tabellen en figuren laten zien dat de gemiddelde emotionele ondersteuning doorgaans voldoende is in de Vlaamse opvanglocaties; de gemiddelde educatieve ondersteuning daarentegen is laag.

Tabel 1. Gewogen CLASS Infant en Toddler¹⁰

CLASS	MeMoQ Domein (1-5)	M ¹¹	SD ¹²	Min. ¹³	Max. ¹⁴	Skewness ¹⁵ (SE)	Kurtosis ¹⁶ (SE)
Infant	Emotionele ondersteuning	3.63	.64	2.00	5.00	-.024 (.20)	-.47 (.39)
	Educatieve ondersteuning	2.45	.78	1.04	4.54	.47 (.20)	-.10 (.39)
Toddler	Emotionele ondersteuning	3.60	.60	1.52	4.79	-.48 (.15)	.39 (.31)
	Educatieve ondersteuning	1.93	.56	1.06	3.64	.72 (.15)	.32 (.31)

Onderstaande Figuur 1 en 2 toont de verdeling (in percentages) van de MeMoQ-domeinen voor de CLASS Infant en Toddler¹⁷. De figuur toont dat bij de emotionele ondersteuning vooral de midden- en de hoge gemiddelde scores worden toegekend (2.00-2.99, 3.00-3.99, 4.00-4.99). Terwijl voor de educatieve dimensie veelal de lagere of de midden gemiddelde scores worden toegekend (1.00-1.99, 2.00-2.99, 3.00-3.99), maar dat zelden de hogere gemiddelde scores worden toegekend (4.00-4.99, 5).

¹⁰ De geobserveerde beschrijvende gegevens (niet gewogen) zijn terug te vinden in Bijlage 6.2.

¹¹ M staat voor mean – gemiddelde.

¹² SD staat voor standaarddeviatie. Dit is een maat voor de spreiding van een variabele rondom het gemiddelde.

¹³ Min staat voor de minimale score.

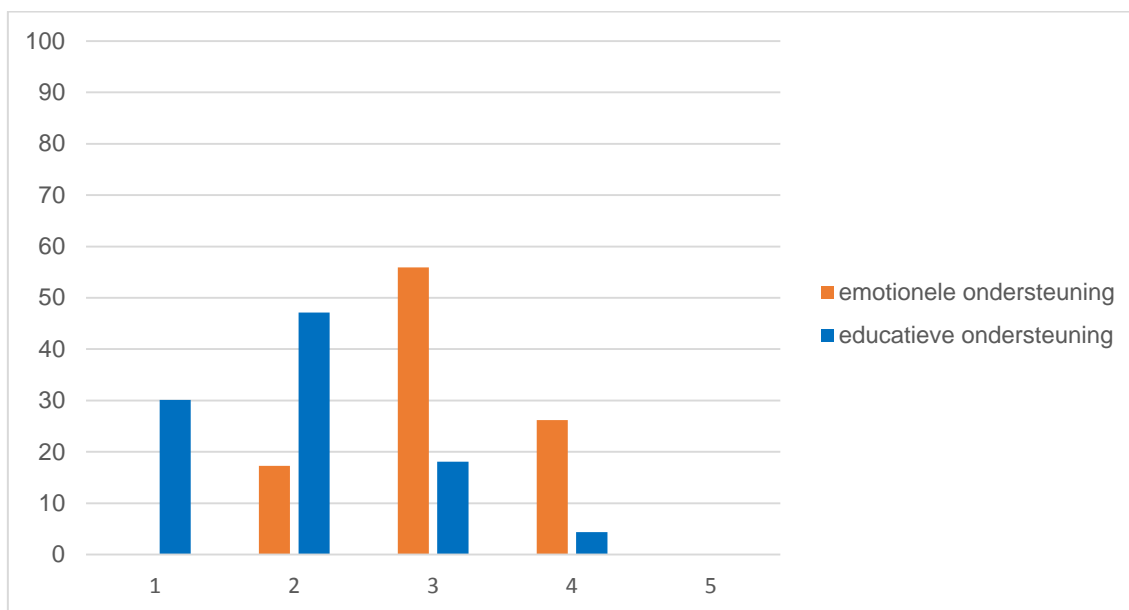
¹⁴ Max staat voor de maximale score.

¹⁵ Skewness of scheefheid is de maat die aangeeft of een verdeling links- of rechtsscheef verdeeld is in vergelijking met de normaalverdeling.

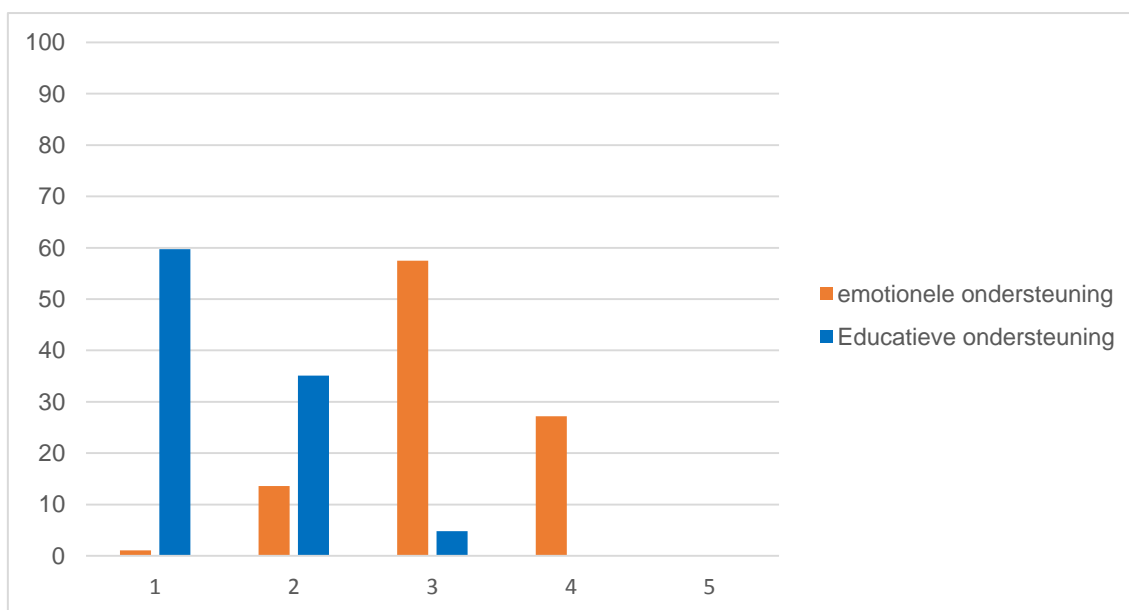
¹⁶ Kurtosis of welving is een maat voor de 'piekvormigheid' van een kansverdeling. Een hoge kurtosis wijst op een verdeling met een sterke piek. Een lage kurtosis wijst op een platte verdeling.

¹⁷ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de domeinen omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5). De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

Figuur 1. Verdeling van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen

Figuur 2. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler MeMoQ-domeinen

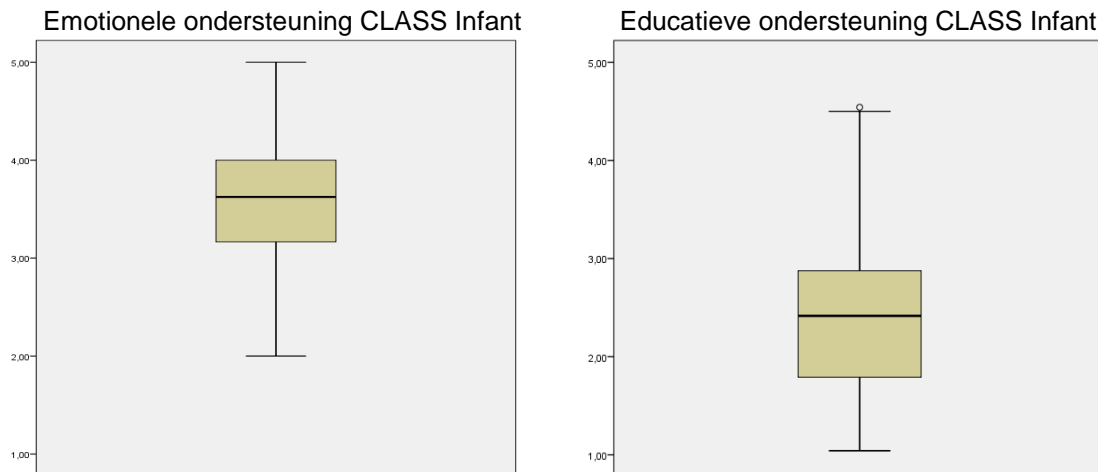

Figuur 3 en 4 geven de boxplots van de MeMoQ-domeinen weer. Bij een dergelijke boxplot is de vette horizontale lijn de mediaan. 50% van de geobserveerde opvanglocaties vallen binnen het gekleurde vak. Alle waarnemingen vallen tussen de twee dunne horizontale lijnen, met uitzondering van uitzonderlijke waarden, die met een bolletje zijn aangeduid.

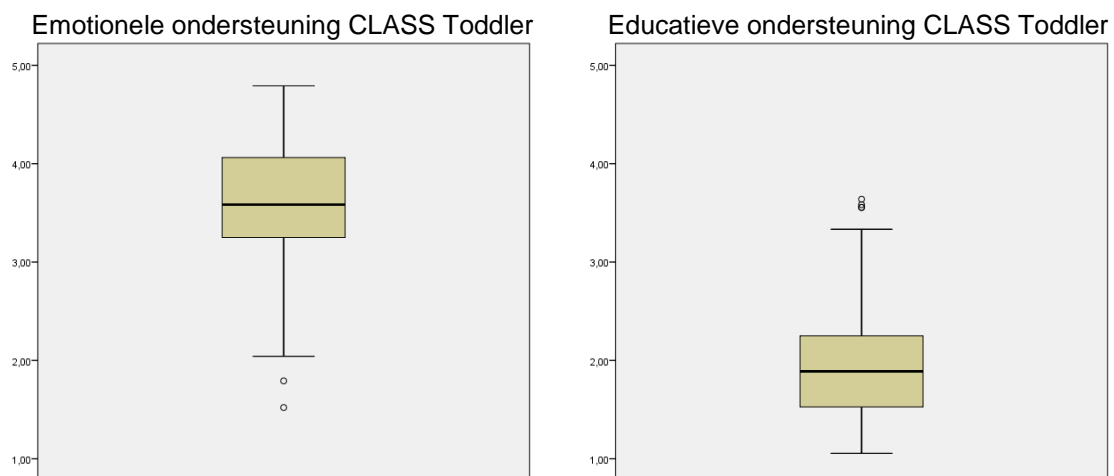
De boxplots van de CLASS Infant en de tabellen in Bijlage 6.5 tonen dat 25% van de observaties voor de emotionele ondersteuning lager zijn dan 3.17 (percentiel 25) en 25% hoger zijn dan 4.01 (percentiel 75). Voor educatieve ondersteuning zijn 25% van de observaties lager dan 1.79 (percentiel 25), 25% is hoger dan 2.89 (percentiel 75). Wat eveneens opvalt, is dat het gekleurde vlak van emotionele ondersteuning kleiner is dan dat van educatieve ondersteuning, wat toont dat er voor educatieve ondersteuning een grotere spreiding is. Er is één opvanglocatie die in vergelijking met de overige geobserveerde opvanglocaties een uitzonderlijk hoge waarde heeft voor educatieve ondersteuning.

De boxplotten van de CLASS Toddler en de tabellen in Bijlage 6.5 tonen dat 25% van de observaties voor de emotionele ondersteuning lager zijn dan 3.25 (percentiel 25) en 25% hoger zijn dan 4.06 (percentiel 75). Voor educatieve ondersteuning zijn 25% van de observaties lager dan 1.53 (percentiel 25), 25% is hoger dan 2.25 (percentiel 75). Bij de CLASS Toddler observaties zijn er iets meer uitzonderlijke waarden dan bij de CLASS Infant. Voor emotionele ondersteuning zijn er een enkele opvanglocaties die uitzonderlijk laag scoren in vergelijking met de overige geobserveerde opvanglocaties. Voor educatieve ondersteuning zijn er enkele die uitzonderlijk hoog scoren in vergelijking met de andere geobserveerde opvanglocaties.

Figuur 3. Boxplotten van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen

Figuur 4. Boxplotten van de gewogen CLASS Toddler MeMoQ-domeinen

3.2. Verkenning van de dimensies van emotionele en educatieve ondersteuning

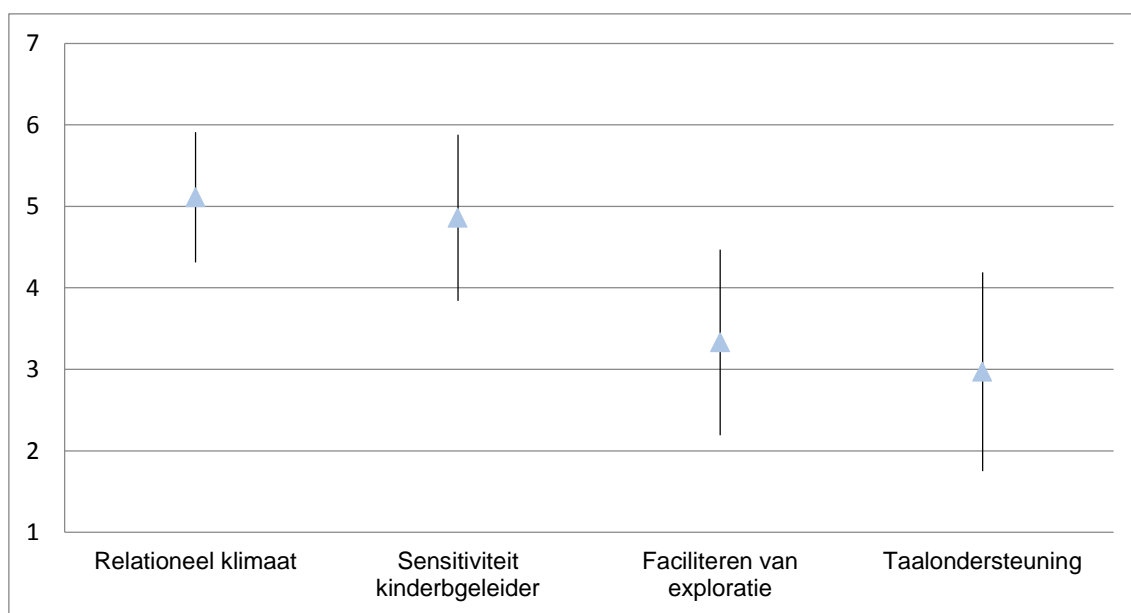
In wat volgt geven we de resultaten van de CLASS-dimensies, met een score van 1 tot 7. We tonen eerst de gegevens van de CLASS Infant, gevolgd door deze van de CLASS Toddler. We geven de gewogen gegevens weer. De geobserveerde gegevens (niet gewogen) zijn terug te vinden in Bijlage 6.2.

Tabel 2 en Figuur 5 tonen ons dat de dimensies Relationeel klimaat en Sensitiviteit van de kinderbegeleider en Faciliteren van exploratie een matig¹⁸ gemiddelde hebben over de vier observatiecycli heen. Het gemiddelde van de dimensie Taalondersteuning is eerder laag. Deze laatste dimensie heeft ook de hoogste standaarddeviatie, er is dus heel wat spreiding tussen de opvanglocaties.

Tabel 2. Beschrijvende gegevens van gewogen CLASS Infant dimensies

CLASS Infant dimensie (1-7)	M	SD	Min.	Max.	Skewness (SE)	Kurtosis (SE)
Relationeel klimaat	5.11	.80	3.25	7.00	-.01 (.20)	-.76 (.39)
Sensitiviteit kinderbegeleider	4.86	1.02	2.00	7.00	-.24 (.20)	-.12 (.39)
Faciliteren exploratie	3.33	1.14	1.00	6.00	.15 (.20)	-.52 (.39)
Taalondersteuning	2.97	1.22	1.00	6.25	-.55 (.20)	-.05 (.39)

Figuur 5. Gemiddelde scores van de gewogen CLASS Infant dimensies

▲ gemiddelde / mean; I standaardafwijking afwijkend van mean¹⁹

Onderstaande Figuren 6 geven de verdeling weer (in percentages) van de vier CLASS Infant dimensies (gaande van 1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5-5.99, 6-6.99, 7)²⁰.

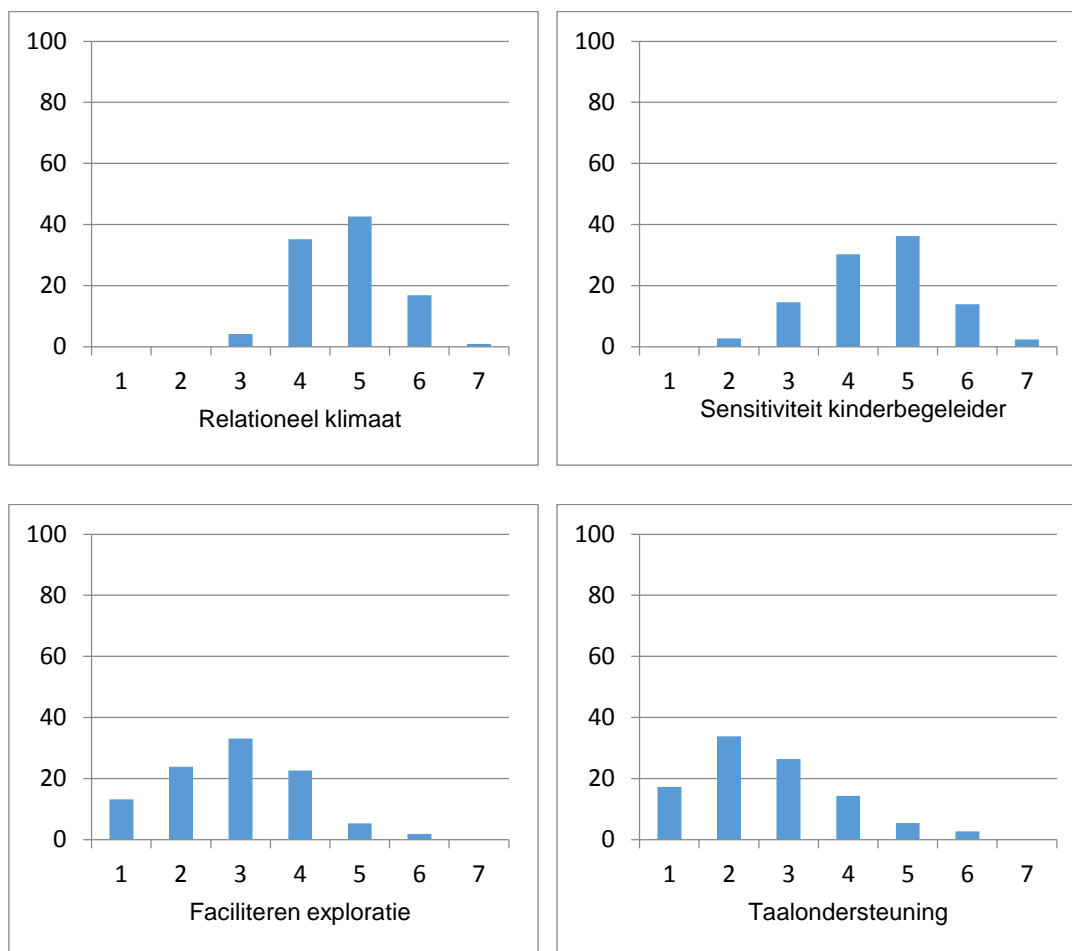
We merken dat vooral score 4-5-6 voorkomen bij Relationeel Klimaat en Sensitiviteit van de kinderbeleider. Bij Faciliteren van exploratie en Taalondersteuning zijn het eerder de lagere scores die voorkomen (1-2-3-4).

¹⁸ Volgens de CLASS manual is score 1-2= laag, 3-4-5 = matig, 6-7= hoog.

¹⁹ Bij een normale verdeling valt ruim twee derde van een steekproef tussen +1 en -1 standaardafwijking

²⁰ Zie Bijlage 6.3 voor de cijfergegevens.

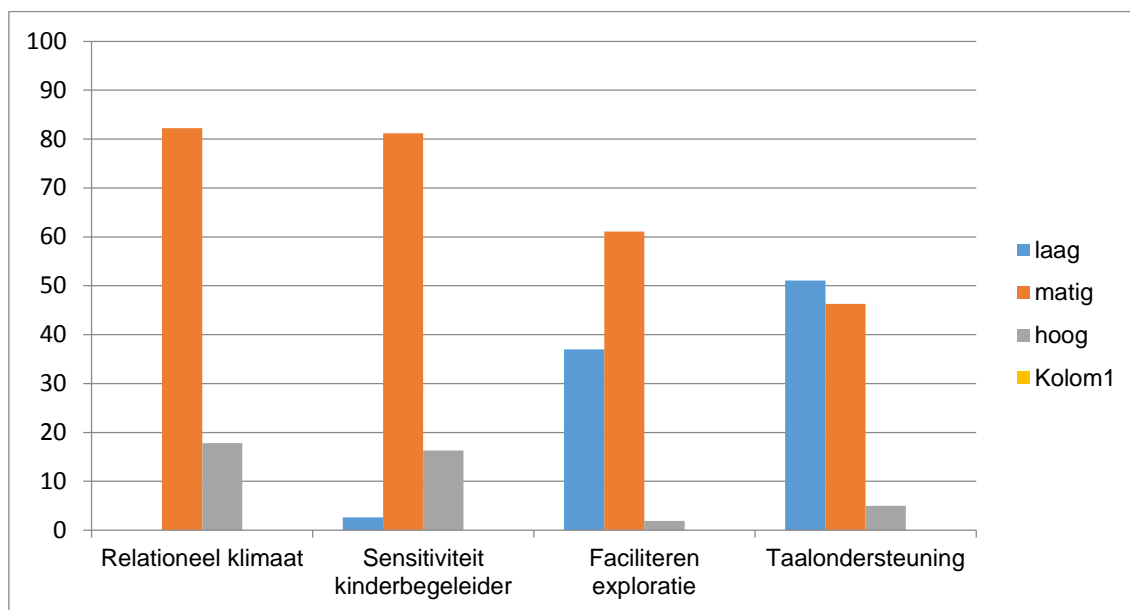
Figuur 6. Verdeling van de gewogen CLASS Infant dimensies²¹

Figuur 7 toont de verdeling naar aantal geobserveerde opvanglocaties die gemiddeld over de 4 observatiecycli laag (1-2), matig (3-4-5) of hoog (6-7) scoren. De tabel met de cijfergegevens is terug te vinden in Bijlage 6.6. De figuur leert ons dat de meerderheid van de opvanglocaties gemiddeld over de vier cycli matig scoort. Voor Relatoneel klimaat zijn er geen opvanglocaties die laag scoren; voor Sensitiviteit van de kinderbegeleider is deze groep eveneens beperkt. Dit in tegenstelling tot Faciliteren van exploratie en Taalondersteuning waar toch een aanzienlijk deel van de opvanglocaties 'laag', en dus ondermaats scoren.

²¹ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de dimensies omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5-5.99, 6-6.99, 7). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

Figuur 7. Percentage opvanglocaties die laag-matig-hoog scoren op CLASS Infant dimensies

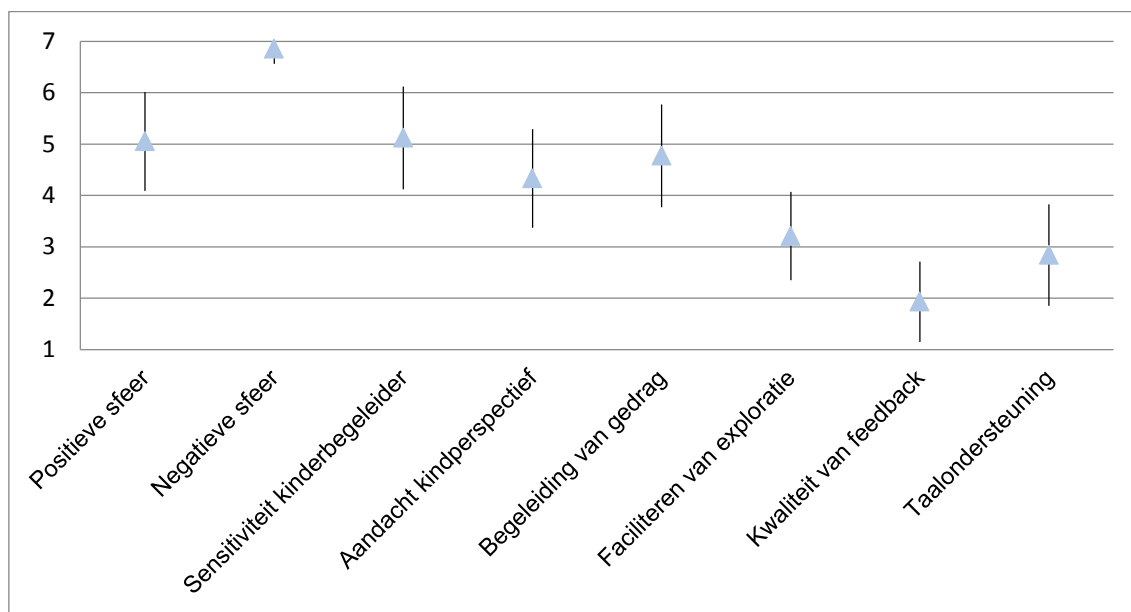
In wat volgt gaan we dieper in op de gemiddelde scores voor de dimensies van de CLASS Toddler. Onderstaande Tabel 3 en Figuur 8 tonen ons dat het gemiddelde van de dimensie Negatieve sfeer uitermate hoog is, met een heel kleine standaarddeviatie. Dit houdt in dat alle opvanglocaties hoog scoren, er is weinig spreiding. Voor de dimensies Positieve sfeer, Sensitiviteit van de kinderbegeleider, Aandacht voor kindperspectief, Begeleiding van gedrag en Faciliteren van exploratie zijn de gemiddelde scores matig (de gemiddelden variëren tussen 3.21 en 5.12). Echter de gemiddelde scores voor Kwaliteit van feedback en Taalondersteuning zijn laag (m.n. respectievelijk 1.93 en 2.84).

Hetzelfde beeld wordt geschetst in Figuren 9, waar we de verdeling weergeven (in percentages) van de CLASS Toddler dimensies (gaande van 1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5-5.99, 6-6.99, 7).

Tabel 3. Beschrijvende gegevens van gewogen CLASS Toddler dimensies

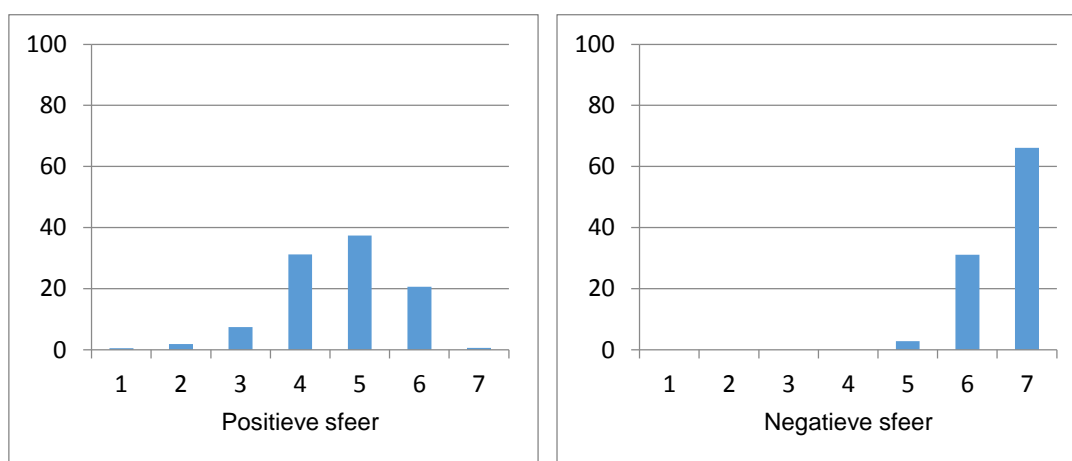
CLASS Toddler dimensie (1-7)	M	SD	Min.	Max	Skewness (SE)	Kurtosis (SE)
Positieve sfeer	5.05	.96	1.50	7.00	-.61 (.15)	.74 (.31)
Negatieve sfeer	6.85	.29	5.75	7.00	-2.38 (.15)	5.51 (.31)
Sensitiviteit kinderbegeleider	5.12	1.00	2.00	7.00	-.19 (.15)	.05 (.31)
Aandacht kindperspectief	4.33	.96	1.50	6.50	-.27 (.15)	-.23 (.31)
Begeleiding gedrag	4.77	1.00	1.75	7.00	-.23 (.15)	-.05 (.31)
Faciliteren exploratie	3.21	.86	1.25	5.50	.30 (.15)	-.32 (.31)
Kwaliteit feedback	1.93	.78	1.00	4.50	.82 (.15)	.20 (.31)
Taalondersteuning	2.84	.99	1.00	5.50	.21 (.15)	-.25 (.31)

Figuur 8. Gemiddelde scores van de gewogen CLASS Toddler dimensies

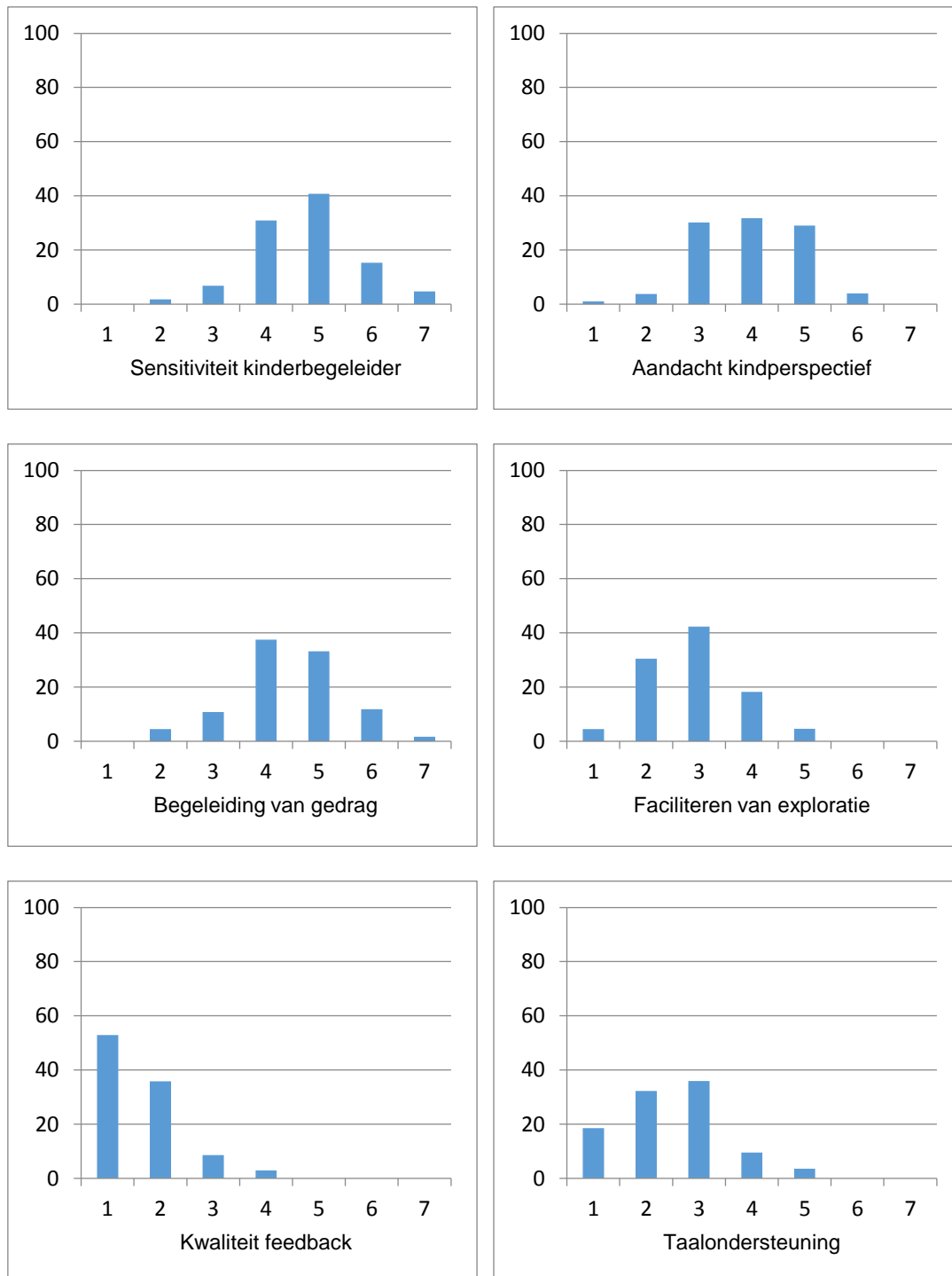

▲ gemiddelde/ mean; | 1SD afwijkend van mean

Figuur 9. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler dimensies²²

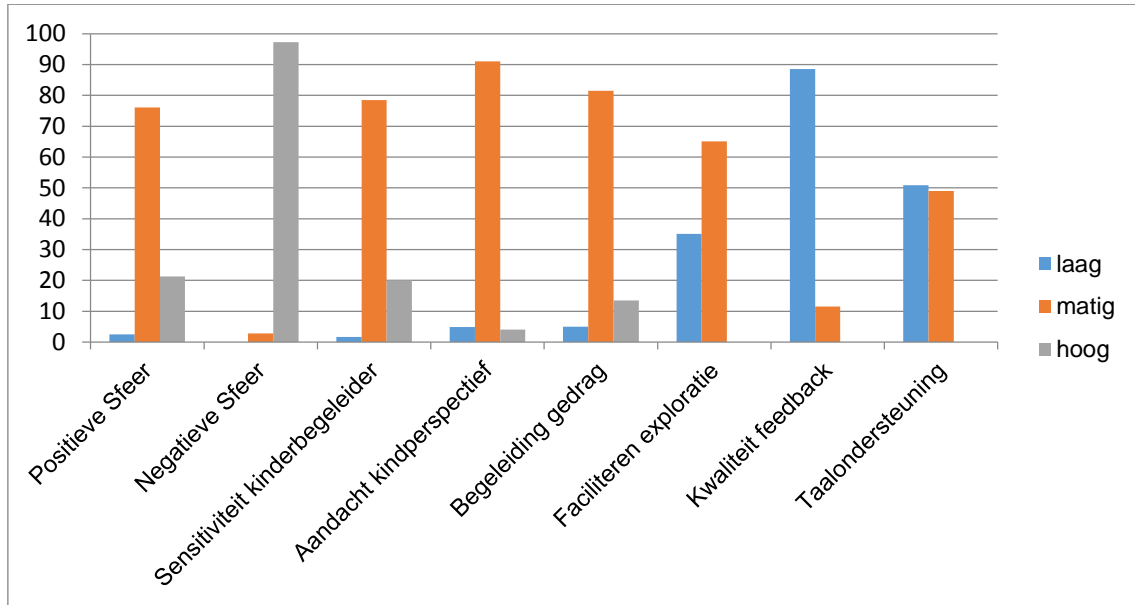

²² Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de dimensies omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5-5.99, 6-6.99, 7). De figuren geven de percentages weer. Zie Bijlage 6.3 voor de cijfergegevens.

Figuur 10 toont de verdeling naar aantal opvanglocaties die laag (1-2), matig (3-4-5) of hoog (6-7) scoren over de vier observatiecycli heen. Voor de cijfergegevens zie Bijlage 6.6. De gegevens zijn vergelijkbaar met deze voor de CLASS Infant. De meerderheid van de opvanglocaties scoort matig op de CLASS dimensies. Voor de emotionele dimensies (i.e., Positieve sfeer, Negatieve sfeer, Sensitiviteit kinderbegeleider, Aandacht kindperspectief en Begeleiding van gedrag) zijn er amper opvanglocaties die gemiddeld over de vier observatiecycli laag scoren. Het omgekeerde geldt voor de educatieve dimensies (i.e. Faciliteren exploratie, Kwaliteit feedback, Taalondersteuning): er zijn geen opvanglocaties die gemiddeld over de vier observatiecycli hoog scoren.

Figuur 10. Percentage opvanglocaties die laag-matig-hoog scoren op CLASS Toddler dimensies

3.3. Verkenning van de indicatoren van emotionele en educatieve ondersteuning

Elk van de CLASS-dimensies bestaat uit meerdere indicatoren die samen een score voor die dimensie opleveren. We analyseren hier deze afzonderlijke indicatoren. Deze indicatoren worden gemeten op een vijf-puntenschaal. We geven de gewogen resultaten weer in Tabellen 4 en 5. In Bijlage 6.4 geven we de geobserveerde (niet gewogen) resultaten weer.

Bij de CLASS Infant (Tabel 4) zien we dat een Gebrek aan negativiteit en Respect hoog scoren bij de dimensie Relationeel klimaat. Bij de dimensie Sensitiviteit van de kinderbegeleider zien we dat vooral Kinderen voelen zich comfortabel hoog scoort.

Voor de dimensie Faciliteren van exploratie zien we dat de laagste score wordt toegekend aan de indicator Uitbreiding van beleving; bij de dimensie Taalondersteuning wordt de score eveneens door de indicator 'Uitbreiding' naar omlaag getrokken.

Tabel 4. Beschrijvende gegevens van gewogen CLASS Infant indicatoren

CLASS Infant		M	Min	Max	SD
Relationeel klimaat	Relationeel gedrag	3.49	1.50	5.00	.75
	Emotionele expressie	3.53	1.50	5.00	.78
	Respect	3.83	1.75	5.00	.73
	Gebrek aan negativiteit	4.88	3.25	5.00	.27
Sensitiviteit kinderbegeleider	Bewust zijn	3.43	1.50	5.00	.80
	Responsief	3.43	1.00	5.00	.84
	Kinderen comfortabel	4.05	2.00	5.00	.75
Faciliteren van exploratie	Betrokkenheid	2.87	1.00	5.00	.91
	Kindgerichtheid	2.88	1.00	5.00	1.04
	Uitbreiding van belevingen	2.02	1.00	4.50	.85
Taalondersteuning	Taalgebruik	2.86	1.00	5.00	1.03
	Communicatie ondersteuning	2.19	1.00	5.00	.98
	Communicatie uitbreiding	1.87	1.00	4.50	.83

Voor de CLASS Toddler (Tabel 5) krijgt ook de indicator Respect een hoge score bij de dimensie Positieve sfeer. De dimensie Sensitiviteit van de kinderbegeleider krijgt vooral een hoge score dankzij het feit dat de kinderen op hun gemak zijn. Flexibiliteit scoort het hoogst als indicator van de dimensie Aandacht voor kindperspectief. Het tegengaan van wangedrag scoort het hoogst als indicator van de dimensie Begeleiding van gedrag.

Voor de indicatoren van het domein educatieve ondersteuning, scoort de indicator Ontplooiën van cognitieve vaardigheden gemiddeld het laagst op de dimensie Faciliteren van exploratie. De indicator Actieve betrokkenheid van kinderen scoort vrij hoog op de dimensie Faciliteren van exploratie. De indicator Informatie verschaffen scoort het laagst bij de dimensie Kwaliteit van feedback; de indicator Gevorderd taalgebruik het laagst bij de dimensie Taalondersteuning.

Tabel 5. Beschrijvende gegevens van gewogen CLASS Toddler indicatoren

CLASS Toddler		M	Min	Max	SD
Positieve sfeer	Relaties	3.64	1.50	5.00	.72
	Positieve affectie	3.64	1.50	5.00	.76
	Respect	3.89	1.50	5.00	.74
Negatieve sfeer	Negatieve affectie	4.91	3.75	5.00	.23
	Bestraffende controle	4.94	3.75	5.00	.17
	Negativiteit leidster	4.95	3.25	5.00	.20
	Negativiteit kind	4.92	3.50	5.00	.24
Sensitiviteit kinderbegeleider	Bewust zijn van	3.69	1.25	5.00	.77
	Responsiviteit	3.67	1.75	5.00	.77
	Kind op gemak	4.10	2.25	5.00	.69
Aandacht kindperspectief	Kindfocus	3.12	1.00	5.00	.78
	Flexibiliteit	3.55	1.25	5.00	.75
	Steun voor autonomie	3.16	1.00	5.00	.81
Begeleiding van gedrag	Proactief	3.46	1.25	5.00	.75
	Ondersteunen positief gedrag	3.50	1.00	5.00	.89
	Wangedrag	3.79	1.50	5.00	.78
Faciliteren van exploratie	Actief faciliteren	2.17	1.00	5.00	.86
	Ontplooien cognitieve vaardigheden	1.55	1.00	4.00	.59
	Actieve betrokkenheid kinderen	3.84	1.50	5.00	.77
Kwaliteit van feedback	Scaffolding	1.77	1.00	4.00	.69
	Info verschaffen	1.45	1.00	4.00	.59
	Aanmoediging & bevestiging	1.62	1.00	3.75	.63
Taalondersteuning	Taalgebruik ondersteunen	2.35	1.00	4.25	.76
	Herhalen & uitbreiden	2.20	1.00	5.00	.83
	Benoemen van handelingen	2.23	1.00	5.00	.99
	Gevorderd taalgebruik	2.01	1.00	5.00	.82

3.4. Vergelijkbaarheid met internationaal onderzoek

De volgende Tabellen²³ 6 en 7 tonen dat bij vergelijkbaar buitenlands onderzoek ook de emotionele dimensies hoger scoren dan de educatieve dimensies, zowel bij baby's als bij peuters.

Maar tegelijk toont het ook dat vooral de Educatieve dimensies in Vlaanderen lager scoren dan in vele andere onderzochte landen.

Tabel 6. CLASS Infant resultaten in internationaal onderzoek

CLASS Infant	M (SD)								
	CDR ²⁴	Educare ²⁵	Miami ²⁶	UMB ²⁷	UNC ²⁸	UVA ²⁹	Portugal ³⁰	Jamison et al. ³¹	MeMoQ ³²
Relationeel klimaat	4.11 (1.23)	5.32 (1.45)	5.75 (.88)	5.99 (.81)	5.04 (1.02)	5.07 (.98)	4.62 (.76)	5.07 (.98)	5.11 (.80)
Sensitiviteit kinder-begeleider	4.09 (1.28)	5.22 (1.50)	5.71 (.98)	5.71 (.80)	4.75 (1.16)	5.13 (.93)	4.20 (.88)	5.13 (.93)	4.86 (1.02)
Faciliteren exploratie	3.38 (1.18)	4.27 (1.71)	4.30 (1.33)	3.53 (1.46)	3.68 (1.07)	4.02 (1.08)	2.58 (.75)	4.02 (1.08)	3.33 (1.14)
Taalondersteuning	3.23 (1.08)	3.97 (1.75)	3.52 (1.26)	3.52 (1.10)	3.31 (1.19)	3.98 (1.02)	2.62 (.76)	3.98 (1.02)	2.97 (1.22)

²³ De internationale onderzoeken worden in het blauw weergegeven; de MeMoQ-resultaten in het oranje.

²⁴ CDR = Child Development Resources. Uit Hamre, B.K., La Paro, K.M., Pianta, R.C., & Locasale-Crouch, J. (2014). Classroom Assessment Scoring System (CLASS) manual, Infant.

²⁵ Uit Hamre, B.K., La Paro, K.M., Pianta, R.C., & Locasale-Crouch, J. (2014). Classroom Assessment Scoring System (CLASS) manual, Infant.

²⁶ United way, Miami. Uit Hamre, B.K., La Paro, K.M., Pianta, R.C., & Locasale-Crouch, J. (2014). Classroom Assessment Scoring System (CLASS) manual, Infant.

²⁷ University of Massachusetts, Boston. Uit Hamre, B.K., La Paro, K.M., Pianta, R.C., & Locasale-Crouch, J. (2014). Classroom Assessment Scoring System (CLASS) manual, Infant.

²⁸ University of North Carolina. Uit Hamre, B.K., La Paro, K.M., Pianta, R.C., & Locasale-Crouch, J. (2014). Classroom Assessment Scoring System (CLASS) manual, Infant.

²⁹ University of Virginia. Uit Hamre, B.K., La Paro, K.M., Pianta, R.C., & Locasale-Crouch, J. (2014). Classroom Assessment Scoring System (CLASS) manual, Infant.

³⁰ Cadima, J. Barros, S., Ferreira, T., Coelho, V., Peixoto, C., Pinto, A.I., & Pessanha, M. (2016). *Variations of classroom quality in infant classrooms in Portugal. EARLI SIG-5, Porto.*

³¹ Kristen R. Jamison, Sonia Q. Cabell, Jennifer LoCasale-Crouch, Bridget K. Hamre, and Robert C. Pianta. CLASS-Infant: An Observational Measure to Assess Teacher-Infant Interactions in Center-based Childcare -University of Virginia. *Early Education and Development*, 25:4,553-572.

³² Gewogen CLASS Infant scores.

Tabel 7. CLASS Toddler resultaten in internationaal onderzoek

CLASS Toddler	M (SD)			MeMoQ ³⁶
	Thomason & La Paro ³³	La Paro et al. ³⁴	Slot, P. ³⁵	
Positieve sfeer	4.43 (1.17)	5.03 (1.22)	5.42 (1.17)	5.05 (.96)
Negatieve sfeer	2.10 (1.02)	2.70 (.90)	6.84 (.38) ³⁷	6.85 (.29) ³⁸
Sensitiviteit kinderbegeleider	4.27 (1.21)	4.33 (1.16)	5.34 (1.08)	5.12 (1.00)
Aandacht kindperspectief	4.10 (1.22)	4.36 (1.05)	4.24 (1.34)	4.33 (.96)
Begeleiding gedrag	3.50 (1.35)	4.07 (1.29)	5.01(1.12)	4.77 (1.00)
Faciliteren exploratie		4.82 (.99)	3.73 (1.35)	3.21 (.86)
Kwaliteit feedback		3.43 (1.20)	2.91 (1.20)	1.93 (.78)
Taalondersteuning	1.91 (.86)	2.22 (1.07)	3.22 (1.29)	2.84 (.99)

³³ Thomason, A.C., & La Paro, K.M. (2009). Measuring the quality of teacher-child interactions in toddler child care. *Early Education and Development*, 20:2, 285-304

³⁴ La Paro, K.M., Williamson, A.C., & Hatfield, B. (2014). Assessing Quality in Toddler Classrooms using the CLASS Toddler and the ITERS-R. *Early Education and Development*, 25:6, 875-893.

³⁵ Slot, P.L (2014). Early childhood Education and care in the Netherlands. Quality, Curriculum, and Relations with Child Development. Slot, P., Leseman, P., Verhagen, J., Mulder, H. (2015). Associations between structural quality aspects and process quality in Dutch early childhood education and care settings. *Early Childhood Research Quarterly*. 33, 64-76.

³⁶ Gewogen CLASS Toddler scores.

³⁷ Reversed.

³⁸ Reversed.

3.5. Verkenning van emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm

In dit luik verkennen we de emotionele en educatieve ondersteuning voor de verschillende opvangvormen in de Vlaamse kinderopvang (i.e. gezins- en groepsopvang³⁹). In de wetenschappelijke literatuur is er immers een discussie over de vraag of gezinsopvang een zelfde kwaliteit kent dan groepsopvang en of daar ook de zelfde factoren voor kwaliteit gelden.⁴⁰ Alle resultaten in dit deel moeten gezien worden als *beschrijvend* en niet als *analyserend*. Dat betekent bijvoorbeeld dat verschillen tussen opvangvormen nog niet kunnen geïnterpreteerd worden als verschillen die *veroorzaakt* worden *door* de opvangvorm. Om dergelijke verbanden zuiver te kunnen interpreteren zijn immers multivariate analyses nodig. Die komen pas in Hoofdstuk 4 aan bod.

CLASS Infant per opvangvorm

Tabel 8 en Figuren 11, 12 en 13 geven de indruk dat de gezinsopvang over het algemeen iets hoger scoort dan de groepsopvang op de emotionele en educatieve domeinen en dimensies voor de baby's. De multivariate analyses (zie Deel 4) zullen evenwel aantonen dat wanneer we dit controleren voor andere variabelen (onder meer groepsgrootte en andere contextvariabelen) dit verschil verdwijnt.

Tabel 8. Gemiddelden en SD van gewogen CLASS Infant per opvangvorm

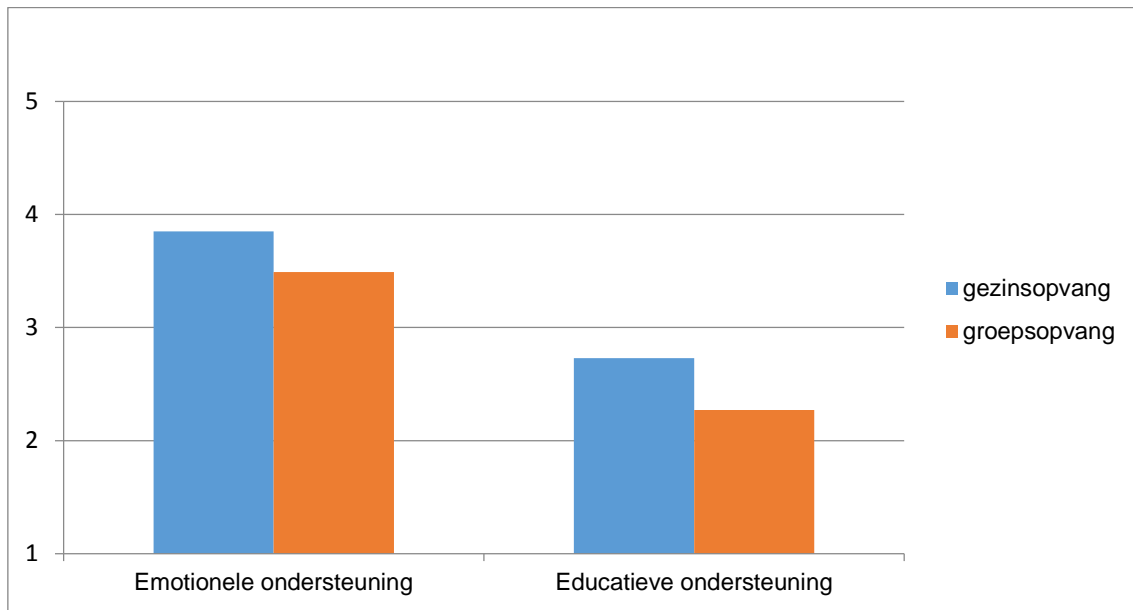
CLASS Infant ⁴¹		M (SD)	
		Gezinsopvang	Groepsopvang
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.85 (.63)	3.49 (.61)
	Educatieve ondersteuning	2.73 (.76)	2.27 (.74)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	5.38 (.86)	4.94 (.71)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.14 (.98)	4.68 (1.00)
	Faciliteren exploratie	3.65 (1.06)	3.12 (1.14)
	Taalondersteuning	3.46 (1.25)	2.65 (1.09)

³⁹ Voor de opdeling van de scores naar opvangvorm (gezins- en groepsopvang), hebben we de scores binnen elke opvangvorm gewogen met een specifieke weging, anders dan deze voor de hele steekproef, zodoende dat de voorheen zelfstandige en voorheen gesubsidieerde in de resultaten doorwegen volgens het gewicht dat ze bij de steekproeftrekking daadwerkelijk in de Vlaamse kinderopvang hadden. Voor meer info zie Deelrapport 8.

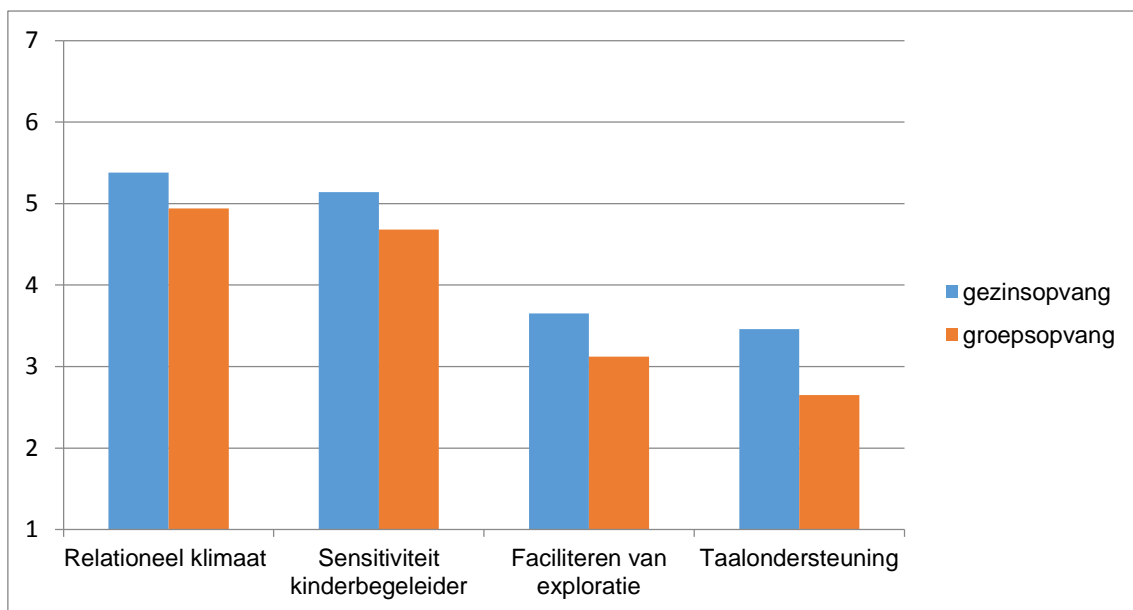
⁴⁰ Bijvoorbeeld Burchinal, M., Howes, C., & Kontos, S. (2002). Structural predictors of child care quality in child care homes. *Early Childhood Research Quarterly*, 17, 87-105. Doherty, G., Forer, B., Lero, D. S., Goelman, H., & LaGrange, A. (2006). Predictors of quality in family child care. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 296-312.; Gunnar, M. R., Van Ryzin, M. J., & Phillips, D. (2010). The rise in cortisol in family day care: Associations with aspects of care quality, child behavior and child sex. *Child Development*, 81(3), 851-869.

⁴¹ Gewogen N: gezinsopvang 77, groepsopvang 74

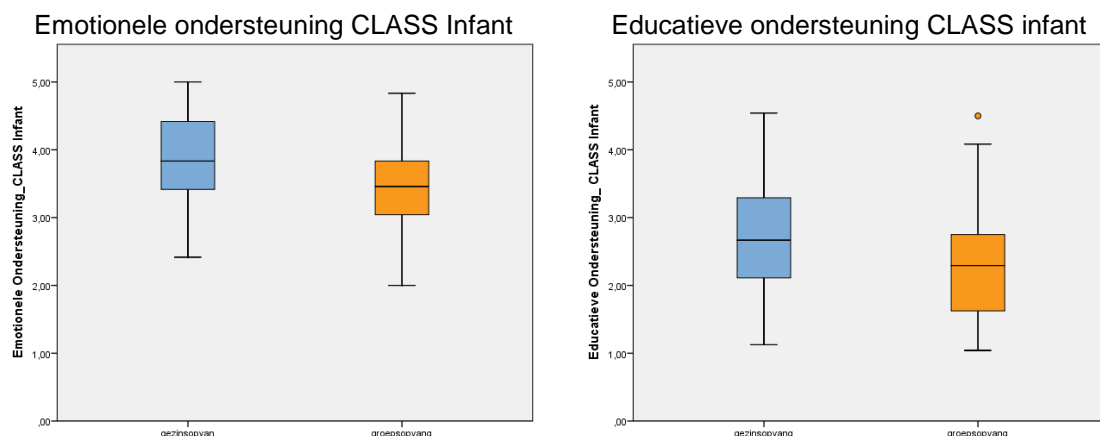
Figuur 11. Gewogen gemiddelden van CLASS Infant MeMoQ-domeinen per opvangvorm

Figuur 12. Gewogen gemiddelden van CLASS Infant dimensies per opvangvorm

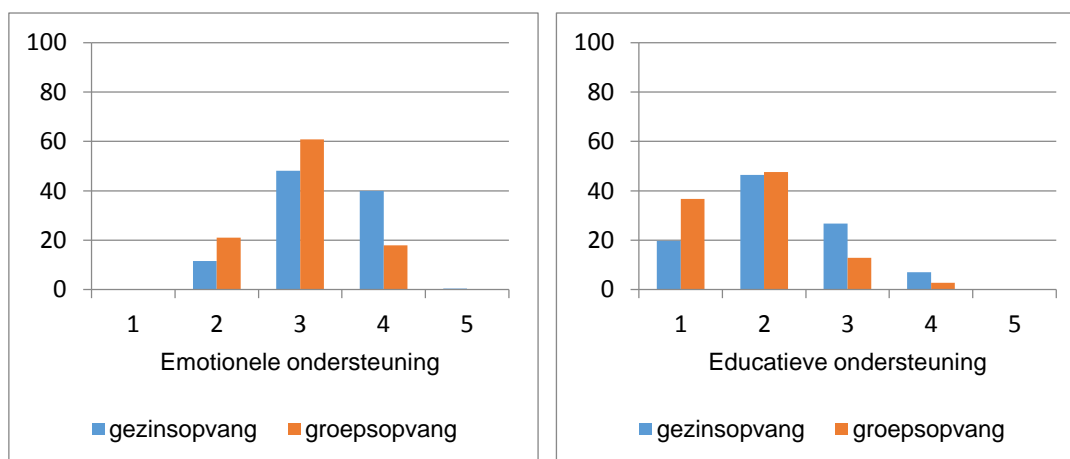

Figuur 13. Boxplotten van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen per opvangvorm⁴²

Onderstaande Figuren 14 en 15 geven de verdeling (in percentages) weer van de dimensies per opvangvorm⁴³. Ook hier moeten we vermelden dat de verschillen tussen groeps- en gezinsopvang niet significant zijn, wanneer gecontroleerd wordt voor contextvariabelen (zie Deel 4 van dit rapport).

Figuur 14. Verdeling van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen per opvangvorm⁴⁴

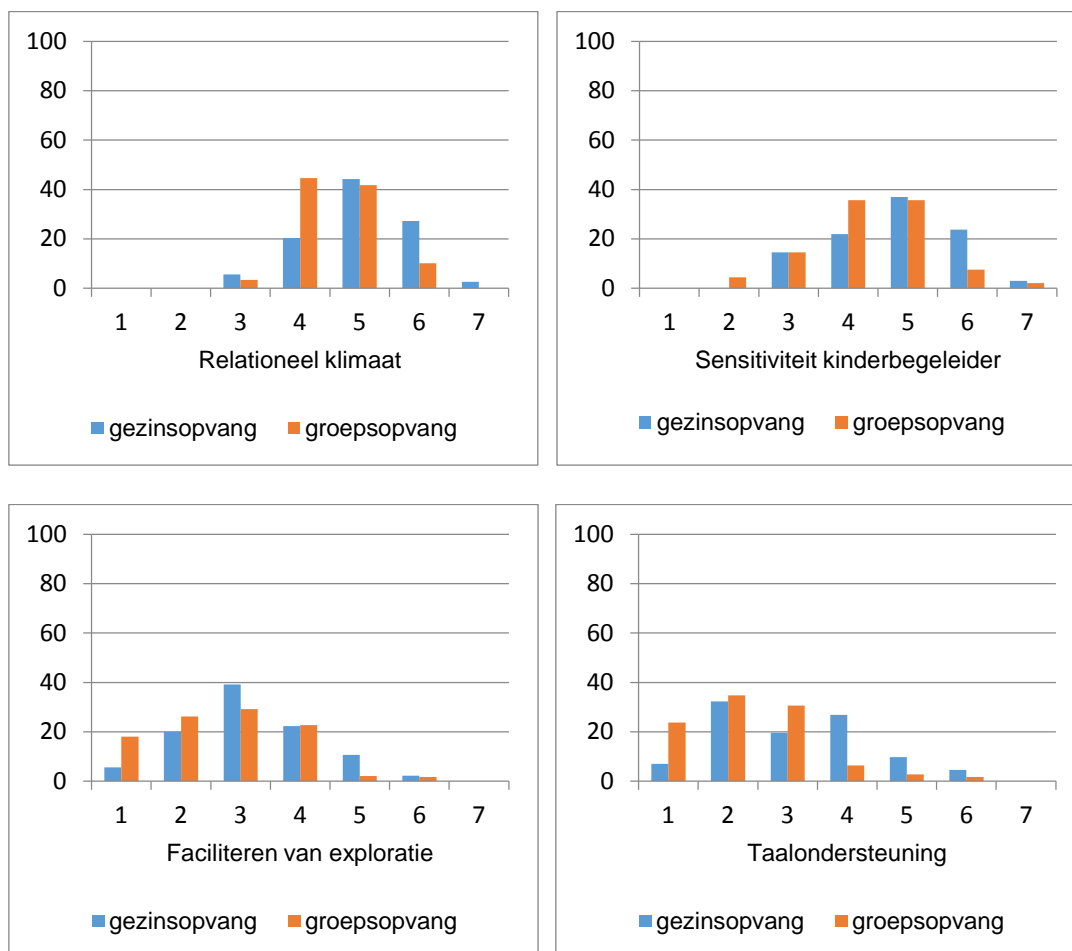

⁴² De blauwe boxplot geeft de gezinsopvang weer, de oranje de groepsopvang.

⁴³ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de domeinen en de dimensies omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (domeinen: 1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5, dimensies: 1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5-5.99, 6-6.99, 7). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

⁴⁴ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de domeinen omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

Figuur 15. Verdeling van de gewogen CLASS Infant dimensies opgedeeld naar opvangvorm⁴⁵

⁴⁵ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de dimensies omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5-5.99, 6-6.99, 7). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

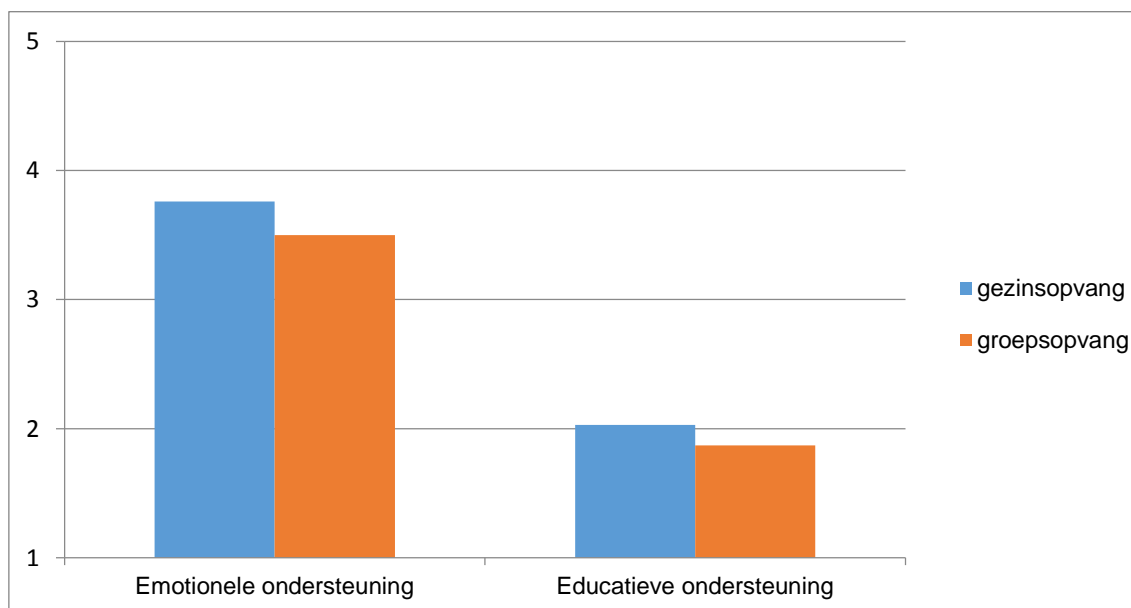
CLASS Toddler per opvangvorm

Bij de opvanglocaties waar we overwegend peuters observeerden, lijkt uit onderstaande Tabel 9 en Figuren 16 t.e.m. 19 dat er in de gezinsopvang een hogere ondersteuning is dan in de groepsopvang (en dit voor alle domeinen en dimensies). Maar ook hier zullen de multivariate analyses aantonen dat dit verschil verdwijnt wanneer andere contextvariabelen in rekening worden gebracht. En dat dit verschil dus door andere variabelen dan de opvangvorm wordt verklaard (zie Deel 4 van dit rapport).

Tabel 9. Gemiddelden en SD van gewogen CLASS Toddler voor gezins- en groepsopvang

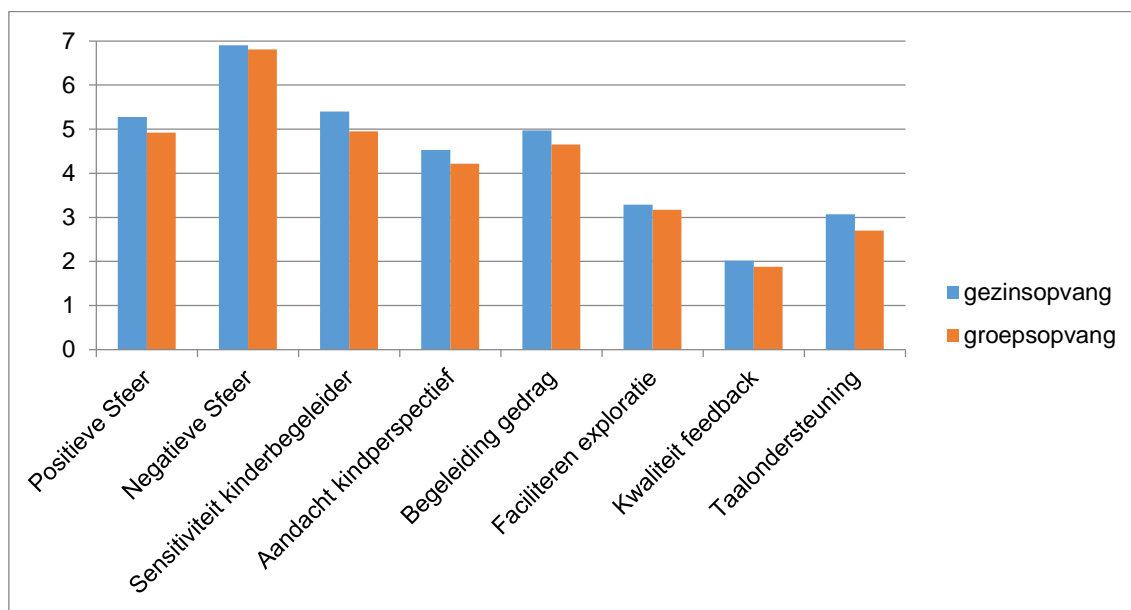
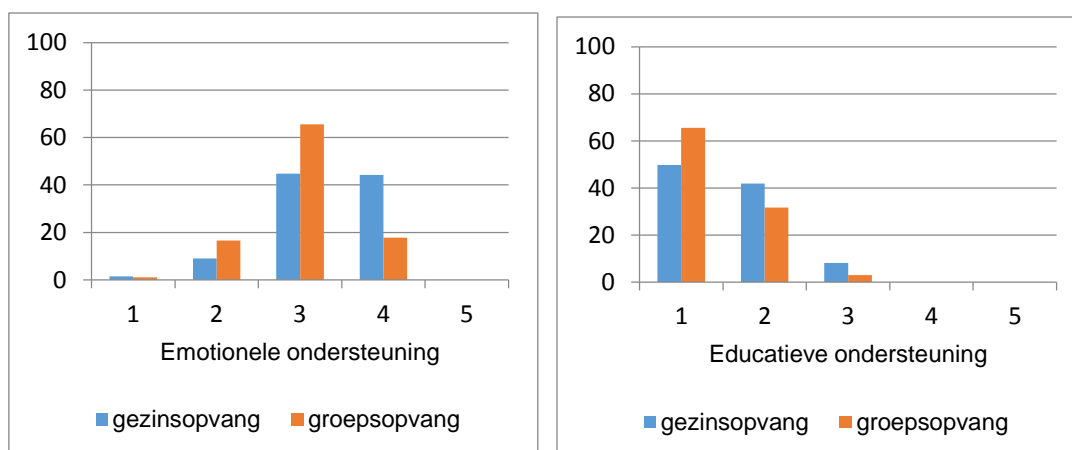
CLASS Toddler ⁴⁶		M (SD)	
		Gezinsopvang	Groepsopvang
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.76 (.60)	3.50 (.57)
	Educatieve ondersteuning	2.03 (.58)	1.87 (.54)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	5.28 (.99)	4.92 (.91)
	Negatieve sfeer	6.90 (.18)	6.81 (.33)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.40 (1.06)	4.95 (.92)
	Aandacht kindperspectief	4.53 (.94)	4.22 (.95)
	Begeleiding gedrag	4.97 (1.02)	4.65 (.97)
	Faciliteren exploratie	3.29 (.90)	3.17 (.84)
	Kwaliteit feedback	2.02 (.83)	1.88 (.74)
	Taalondersteuning	3.07 (1.00)	2.70 (.96)

Figuur 16. Gewogen gemiddelden van CLASS Toddler MeMoQ-domeinen per opvangvorm

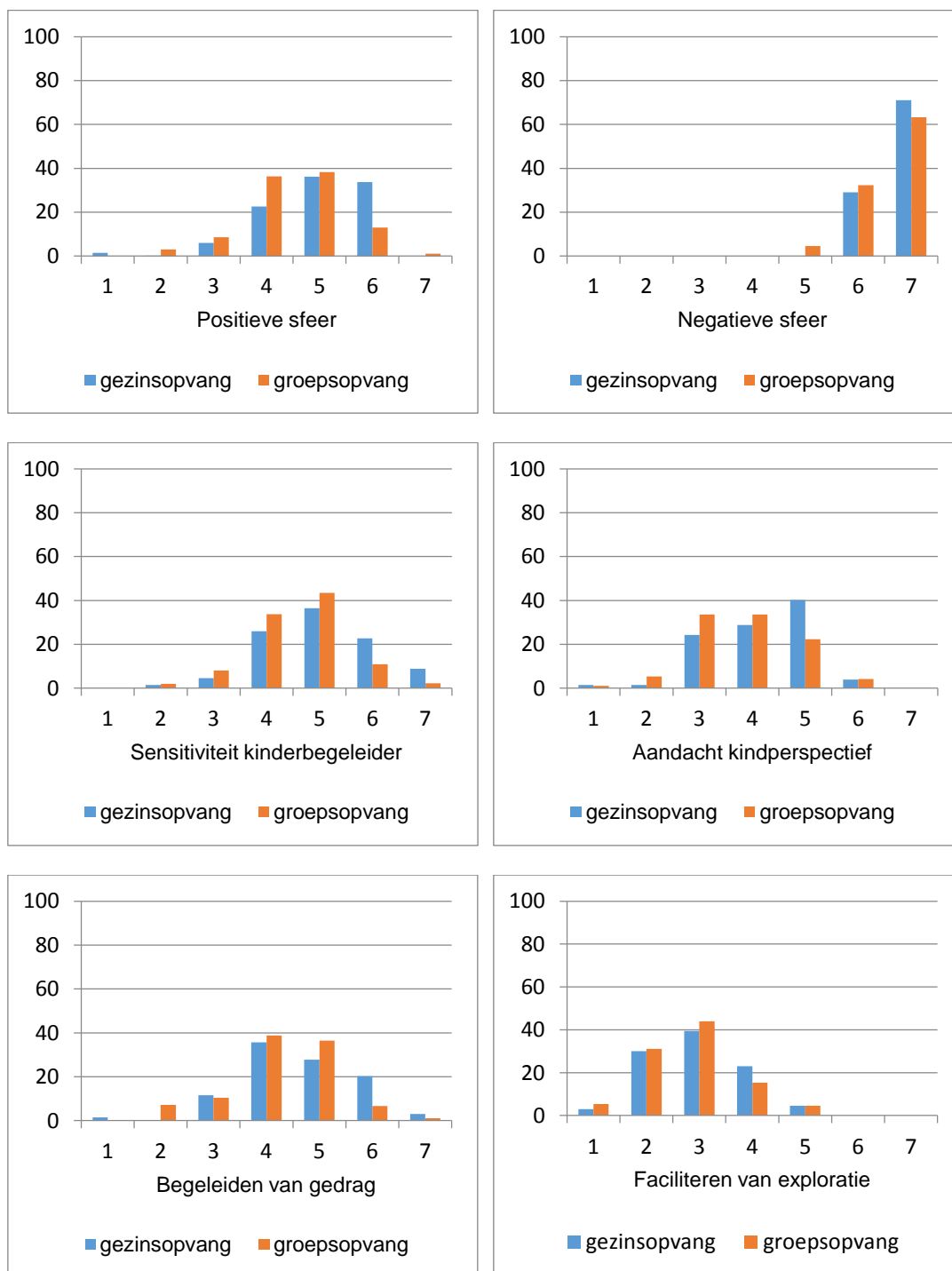
⁴⁶ Gewogen N: gezinsopvang = 123, groepsopvang = 126

Figuur 17. Gewogen gemiddelden van CLASS Toddler dimensies per opvangvorm

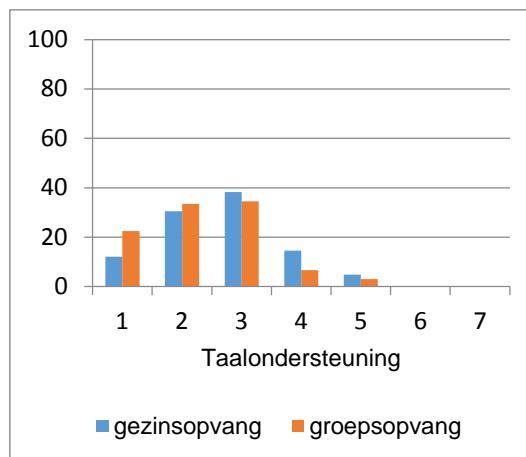
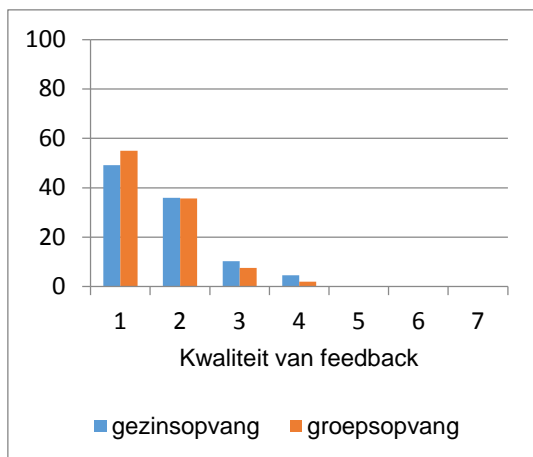
Figuur 18. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler MeMoQ-domeinen per opvangvorm⁴⁷

⁴⁷ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de domeinen omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

Figuur 19. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler dimensies per opvangvorm⁴⁸

⁴⁸ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de dimensies omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5-5.99, 6-6.99, 7). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

3.6. Verkenning van emotionele en educatieve ondersteuning per subsidietrap⁴⁹

In dit Deelrapport verkennen we ook de verschillen in emotionele en educatieve ondersteuning naar subsidietrappen (IKT – niet IKT)⁵⁰.

Afgaande op de wetenschappelijke literatuur zou men verwachten dat het subsidieniveau een impact heeft op de kwaliteit⁵¹, en dat de kwaliteit van de interacties daalt wanneer er meer kinderen in de groep zijn of wanneer het aantal kinderen per volwassene te groot wordt. Daarom is het zinvol om na te gaan of we dergelijke verbanden ook in de Vlaamse kinderopvang terugvinden.

CLASS Infant per subsidietrap

In Tabel 10 en Figuren 20 t.e.m. 23 zien we bij de opvanglocaties waar we overwegend baby's observeerden, dat de meer gesubsidieerde opvanglocaties gemiddeld hoger scoren op de emotionele en educatieve ondersteuning dan de minder gesubsidieerde opvanglocaties. Dit geldt voor alle domeinen en dimensies. De minder gesubsidieerde opvanglocaties kennen ook een grotere standaardafwijking (en dus meer spreiding) dan de gesubsidieerde opvanglocaties. Dit is zo op alle domeinen en dimensies, met uitzondering van Taalondersteuning die een vergelijkbare standaarddeviatie heeft. De multilevel analyses in Deel 4 zullen aangeven dat locaties met IKT een gelijke kwaliteit kunnen garanderen dan locaties zonder IKT, ondanks hun zwaardere draaglast vanwege een meer heterogene groep.

Tabel 10. Gemiddelden en SD van gewogen CLASS Infant per subsidietrap

CLASS Infant ⁵²		M (SD)	
		Geen IKT	IKT
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.46 (.73)	3.67 (.61)
	Educatieve ondersteuning	2.31 (.83)	2.47 (.75)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	4.95 (.82)	5.15 (.79)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.52 (1.20)	4.94 (.95)
	Faciliteren exploratie	3.09 (1.20)	3.37 (1.08)
	Taalondersteuning	2.77 (1.25)	3.00 (1.21)

⁴⁹ De onderverdeling naar IKT/niet IKT is gebaseerd op het subsidiekenmerk van de opvanglocatie. Er zijn 4 subsidiekenmerken.

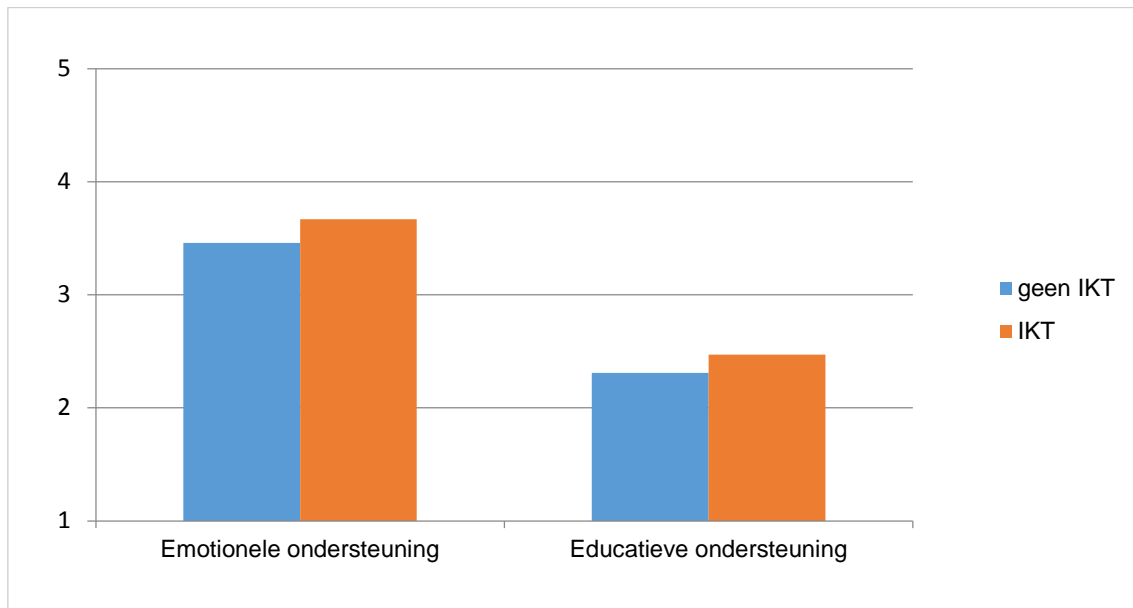
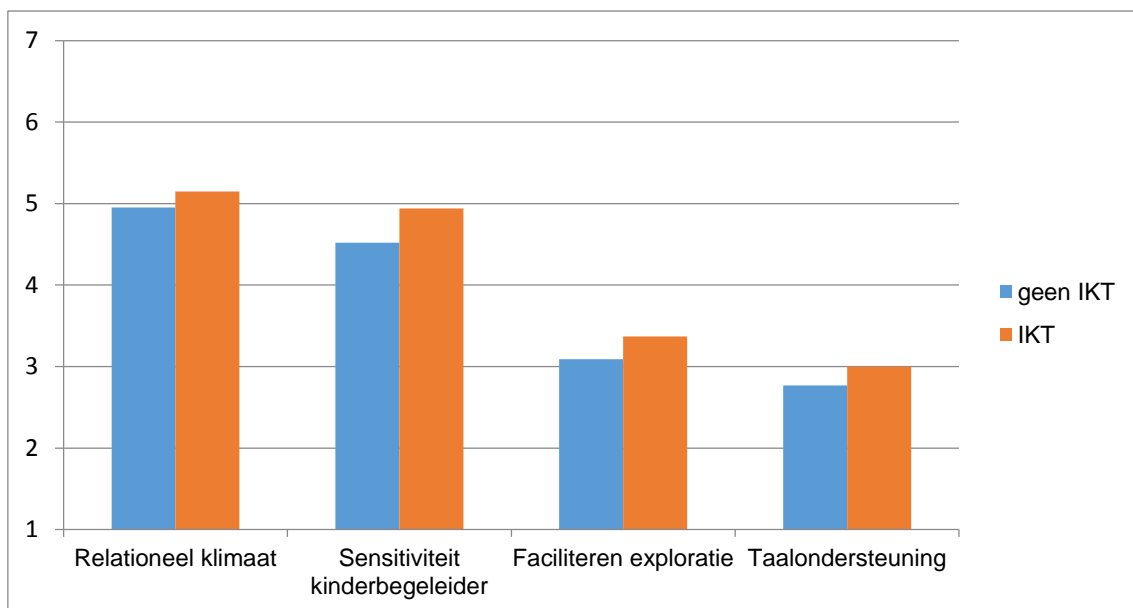
1. Geen: de opvanglocatie voldoet aan geen enkele subsidievoorwaarde.
2. Basis: de opvanglocatie voldoet enkel aan de voorwaarden voor een basissubsidie.
3. Enkel basis + inkomenstarief: de opvanglocatie voldoet zowel aan de voorwaarden voor de basissubsidie als de subsidie voor inkomenstarief, maar niet aan de voorwaarden van de plussubsidie. Kinderen die worden opgevangen in deze locatie betalen volgens het systeem inkomenstarief.
4. Basis + inkomenstarief + plussubsidie: de opvanglocatie voldoet zowel aan de voorwaarden voor de basissubsidie, de subsidie voor inkomenstarief en de plussubsidie. Kinderen die worden opgevangen in deze locatie betalen volgens het systeem inkomenstarief.

Het subsidiekenmerk van de locatie geeft aan aan welke subsidievoorwaarden de opvanglocatie voldoet. Het voldoen aan de subsidievoorwaarden betekent niet altijd dat de locatie hiervoor een subsidie ontvangt. Of een opvanglocatie hiervoor een subsidie krijgt, valt hier niet uit af te leiden.

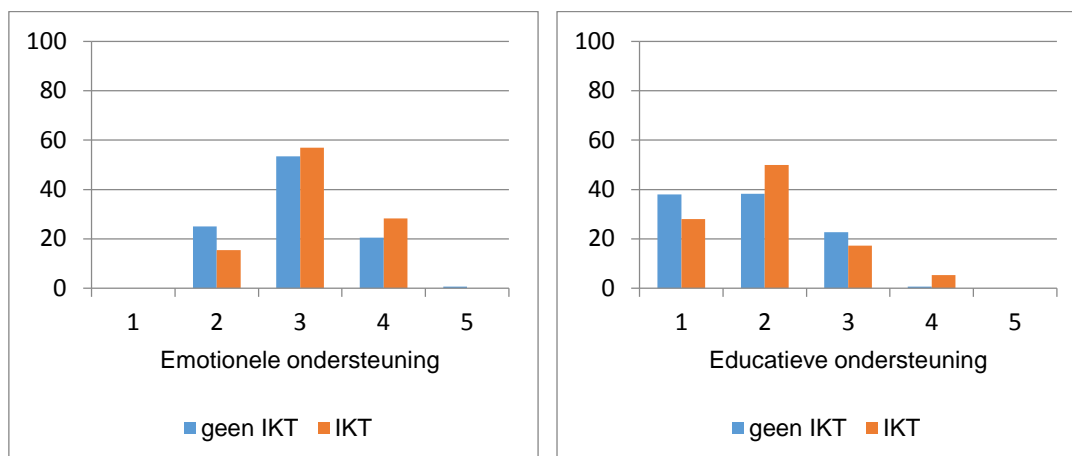
⁵⁰ Voor de opdeling naar subsidietrap (IKT – niet IKT) hanteerden we de algemene weging, die ook voor de verkennende beschrijving van de hele steekproef werd toegepast.

⁵¹ Bijvoorbeeld Akgunduz, Y. E., Jongen, E., Leseman, P., & Plantenga, J. (2013). *Cutting from the future? Impact of a subsidy reduction on child care quality in the Netherlands*. Utrecht: Tjalling C. Koopmans Research Institute.

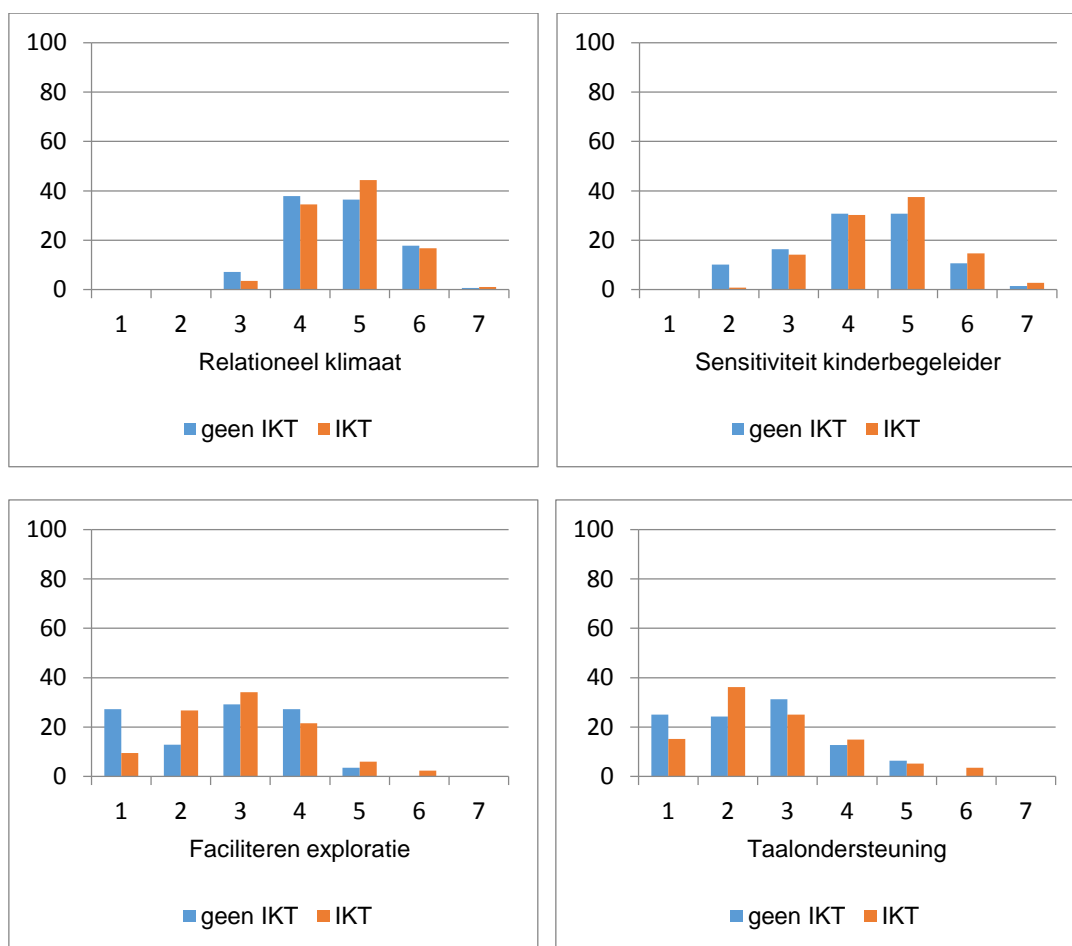
⁵² Gewogen N: geen IKT = 31, wel IKT = 119

Figuur 20. Gewogen gemiddelden van CLASS Infant MeMoQ-domeinen per subsidietrap*Figuur 21. Gewogen gemiddelden van CLASS Infant dimensies per subsidietrap*

Figuur 22. Verdeling van de gewogen CLASS Infant MeMoQ-domeinen per subsidietrap⁵³

Figuur 23. Verdeling van de gewogen CLASS Infant dimensies per subsidietrap⁵⁴

⁵³ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de domeinen omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

⁵⁴ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de dimensies omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5-5.99, 6-6.99, 7). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

Tabel 11 suggereert dat zowel voor de groepsopvang als voor de gezinsopvang geldt dat meer subsidies samenhangt met hogere gemiddelde emotionele en educatieve ondersteuning en doorgaans met een iets kleinere spreiding, hetgeen overeenkomt met de internationale literatuur (behalve bij Taalondersteuning).

Tabel 11. Gemiddelde en SD van gewogen CLASS Infant per opvangvorm en subsidietrap

CLASS Infant ⁵⁵		M (SD)			
		Gezinsopvang		Groepsopvang	
		Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.70 (.73)	3.87 (.61)	3.32 (.72)	3.52 (.58)
	Educatieve ondersteuning	2.51 (.71)	2.77 (.77)	2.20 (.89)	2.27 (.67)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	5.17 (.93)	5.42 (.84)	4.83 (.75)	4.97 (.71)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.97 (1.08)	5.18 (.97)	4.29 (1.22)	4.78 (.91)
	Faciliteren exploratie	3.40 (1.04)	3.70 (1.06)	2.93 (1.36)	3.14 (.72)
	Taalondersteuning	3.07(1.15)	3.54 (1.27)	2.61 (1.23)	2.63 (1.03)

CLASS Toddler per subsidietrap

In Tabel 12 en Figuur 24 t.e.m. 27 merken we dat bij de peuters dit verschil minder uitgesproken is. Dat heeft te maken met de invloed van andere variabelen. Er zijn immers nog meer verschillen tussen wel en niet IKT dan enkel de subsidietrap (schaalgrootte, omkadering, kenmerken van de aanwezige kinderen, etc.). In Deel 4, maken de multivariate analyses duidelijk dat locaties met IKT een gelijke kwaliteit kunnen garanderen ondanks een zwaardere draaglast.

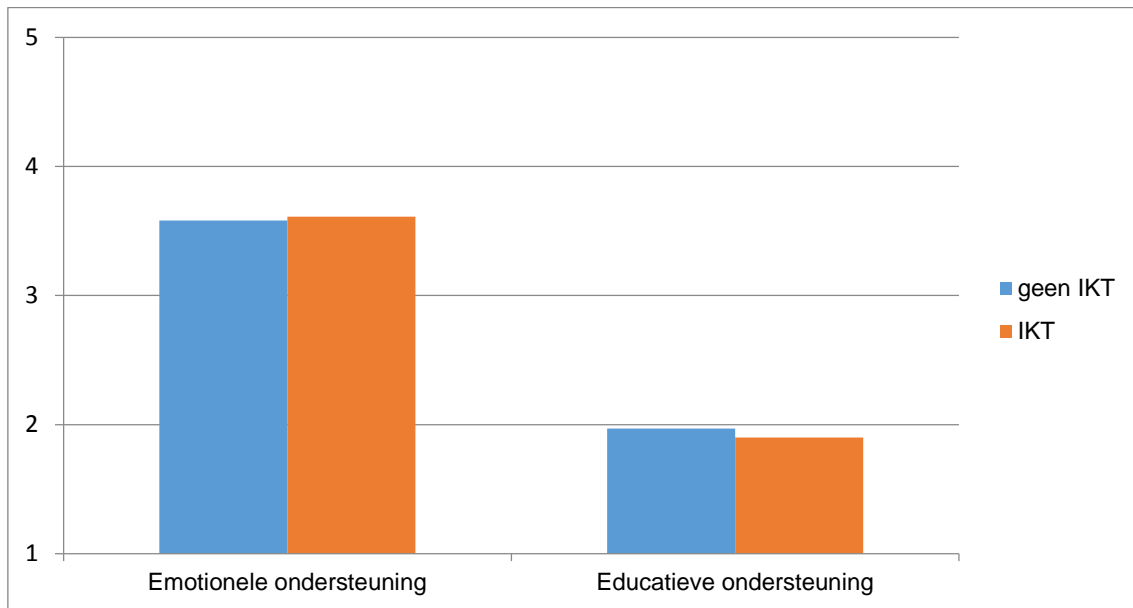
Tabel 12. Gewogen CLASS Toddler per subsidietrap

CLASS Toddler ⁵⁶		M (SD)	
		Geen IKT	IKT
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.58 (.58)	3.61 (.61)
	Educatieve ondersteuning	1.97 (.58)	1.90 (.55)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	5.05 (.94)	5.05 (.97)
	Negatieve sfeer	6.84 (.30)	6.85 (.28)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.09 (.87)	5.13 (1.06)
	Aandacht kindperspectief	4.27 (.96)	4.37 (.96)
	Begeleiding gedrag	4.73 (.99)	4.79 (1.01)
	Faciliteren exploratie	3.30 (.82)	3.16 (.88)
	Kwaliteit feedback	1.99 (.81)	1.90 (.76)
	Taalondersteuning	2.86 (1.02)	2.82 (.97)

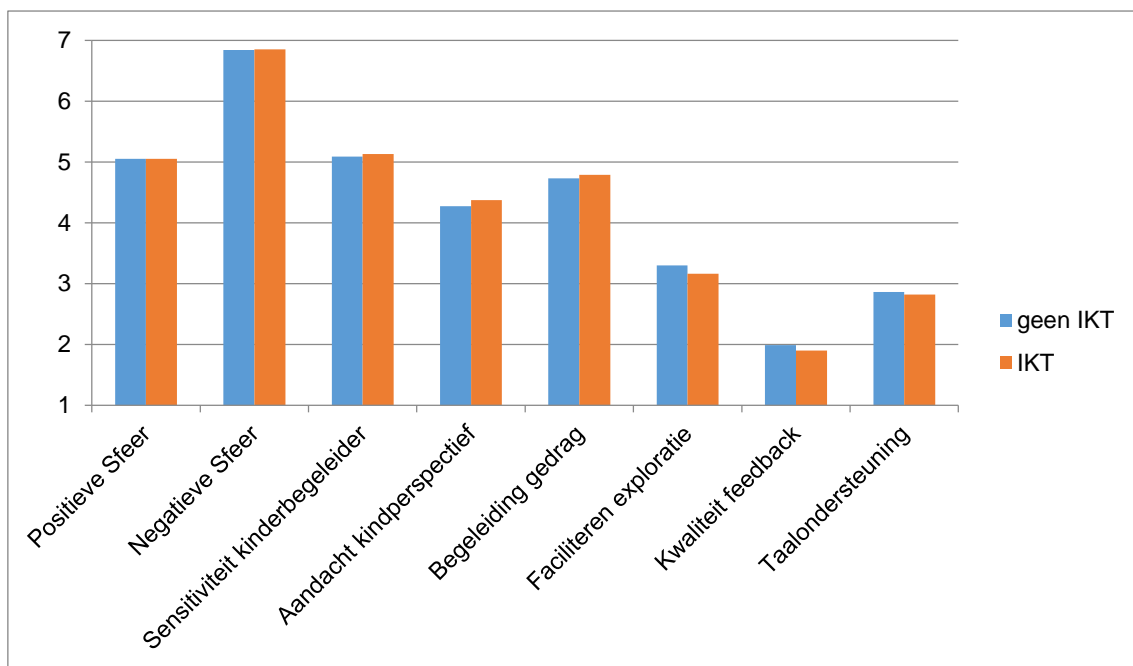
⁵⁵ Geobserveerde N: gezinsopvang geen IKT= 49, gezinsopvang IKT = 40, groepsopvang geen IKT = 13, groepsopvang IKT = 65; Gewogen N: gezinsopvang geen IKT= 14, gezinsopvang IKT = 63, groepsopvang geen IKT = 16, groepsopvang IKT = 57.

⁵⁶ Geobserveerde N: geen IKT = 98, IKT = 135; Gewogen N: geen IKT = 89, IKT = 161

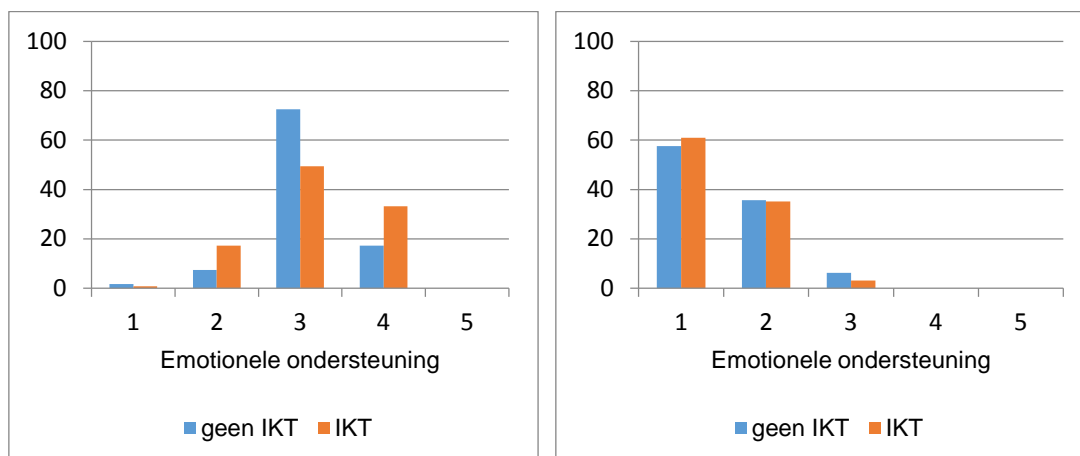
Figuur 24. Gewogen gemiddelde CLASS Toddler MeMoQ-domeinen per subsidietrap

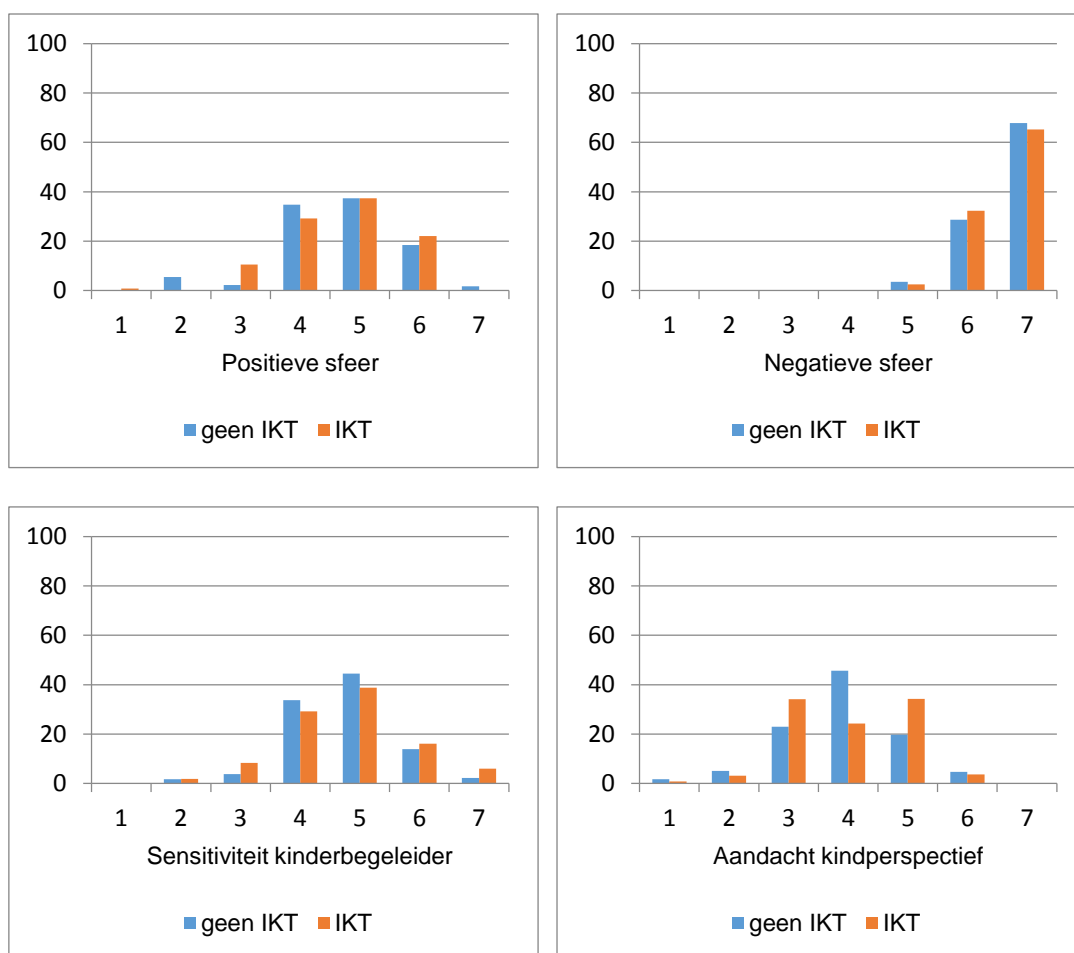
Figuur 25. Gewogen gemiddelden CLASS Toddler dimensies per subsidietrap

Figuur 26. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler MeMoQ-domeinen per subsidietrap⁵⁷

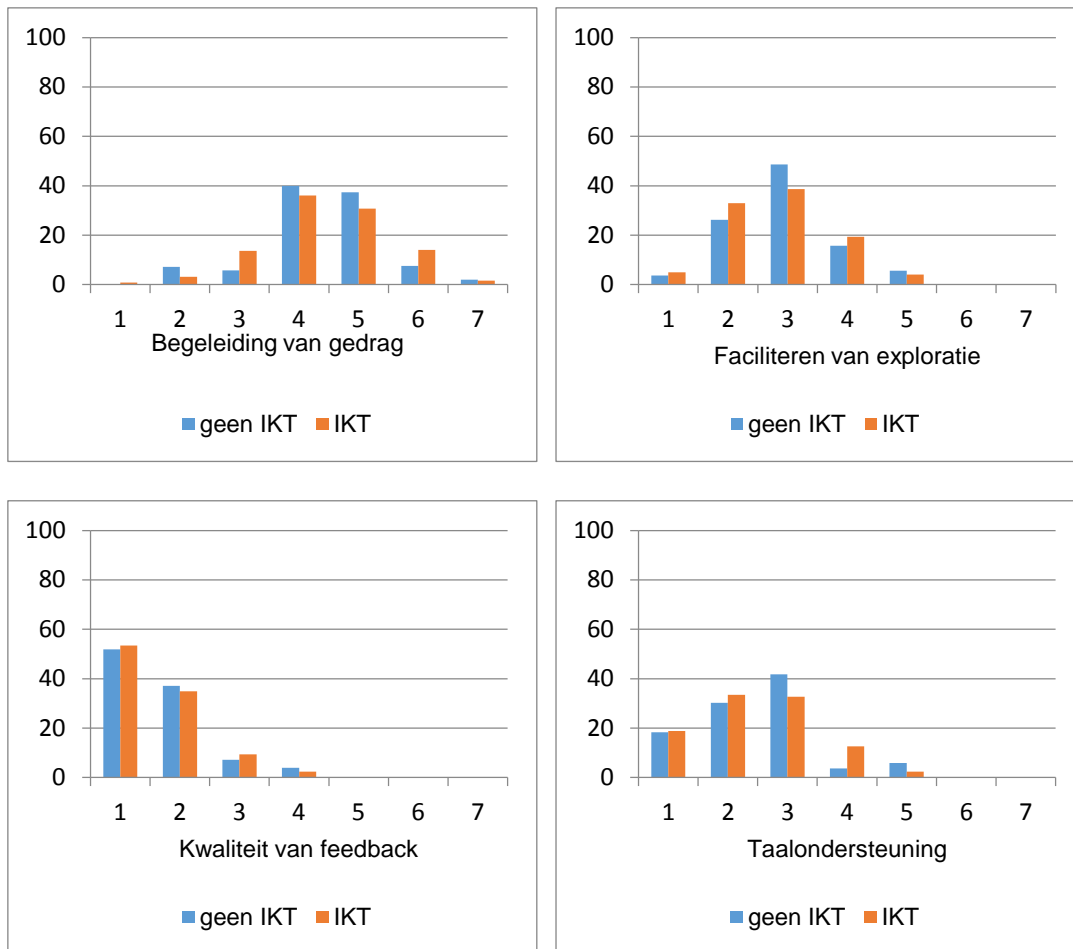

Figuur 27. Verdeling van de gewogen CLASS Toddler dimensies per subsidietrap⁵⁸

⁵⁷ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de domeinen omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

⁵⁸ Om de leesbaarheid van de figuren te verhogen, werden de dimensies omgevormd van continue variabelen naar variabelen van ordinaal niveau (1-1.99, 2-2.99, 3-3.99, 4-4.99, 5-5.99, 6-6.99, 7). De figuren geven de percentages weer. De cijfergegevens zijn terug te vinden in Bijlage 6.3.

Tabel 13 toont dat de lage gemiddelden op vlak van Kwaliteit van feedback en Taalondersteuning zich voor doen zowel in de gezinsopvang als in de groepsopvang en dat dit zowel voor IKT-locaties als niet-IKT locaties geldt. Nogmaals: de analyses in Deel 4 tonen beter hoe subsidietrappen (IKT – niet IKT) en andere structurele variabelen op een complexe wijze samen gaan met proceskwaliteit.

Tabel 13. Gemiddelde en SD van gewogen CLASS Toddler per opvangvorm en subsidietrapp

CLASS Toddler ⁵⁹		M (SD)			
		Gezinsopvang		Groepsopvang	
		Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3,87 (.54)	3,75 (.61)	3.54 (.57)	3.46 (.57)
	Educatieve ondersteuning	2.11 (.61)	2.02 (.58)	1.95 (.57)	1.78 (.49)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	5.42 (1.00)	5.26 (1.00)	5.00 (.93)	4.83 (.89)
	Negatieve sfeer	6.94 (.11)	6.90 (.19)	6.83 (.32)	6.79 (.34)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.47 (.94)	5.39 (1.08)	5.04 (.85)	4.85 (.98)
	Aandacht kindperspectief	4.71 (.98)	4.50 (.94)	4.21 (.95)	4.22 (.97)
	Begeleiden gedrag	5.18 (.94)	4.94 (1.04)	4.67 (.99)	4.63 (.97)
	Faciliteren exploratie	3.40 (.94)	3.30 (.90)	3.29 (.81)	3.04 (.85)
	Kwaliteit feedback	2.21 (.92)	1.98 (.82)	1.96 (.78)	1.79 (.68)
	Taal-ondersteuning	3.13 (1.03)	3.06 (.97)	2.83 (1.02)	2.58 (.88)

Bovenstaande tabellen en figuren tonen dat het subsidieniveau positief beïnvloedt. Het gaat evenwel om een trend eerder dan een significant verband. Groepen met IKT vangen beduidend meer kinderen uit kansgroepen op (zie Deelrapport 12). Enkele voorbeelden: twee derde van de onthaalouders zonder IKT hebben geen enkel kind met een andere thuistaal, en dat is bij slechts helft van de onthaalouders met IKT het geval. Het verschil is nog een heel stuk groter voor de groepsopvang. Daar heeft de helft van de geobserveerde leefgroepen zonder IKT geen enkel kind met een andere thuistaal; voor de groepen met IKT is dat slechts 20%. Omgekeerd heeft iets meer dan 1% van de leefgroepen in de groepsopvang zonder IKT de helft of meer kinderen met een andere thuistaal, en is dit het geval in ruim 20% van de leefgroepen in groepsopvang met IKT.

Kortom, zowel in gezins- als in groepsopvang is de draaglast verschillend tussen opvanglocaties met of zonder IKT, al is dat verschil in de gezinsopvang niet altijd significant. Uit de multivariate multilevel analyses (zie Deel 4) blijkt dat thuistaal negatief samenhangt met emotionele en educatieve ondersteuning en dat dit vooral zo is voor de CLASS Toddler (net de groepen waar de minste verbanden voor subsidieniveau zijn).

Toch slagen voorzieningen met IKT er – ondanks deze zwaardere draaglast– in om een zelfde kwaliteit en op vele dimensies zelfs een licht betere kwaliteit te garanderen.

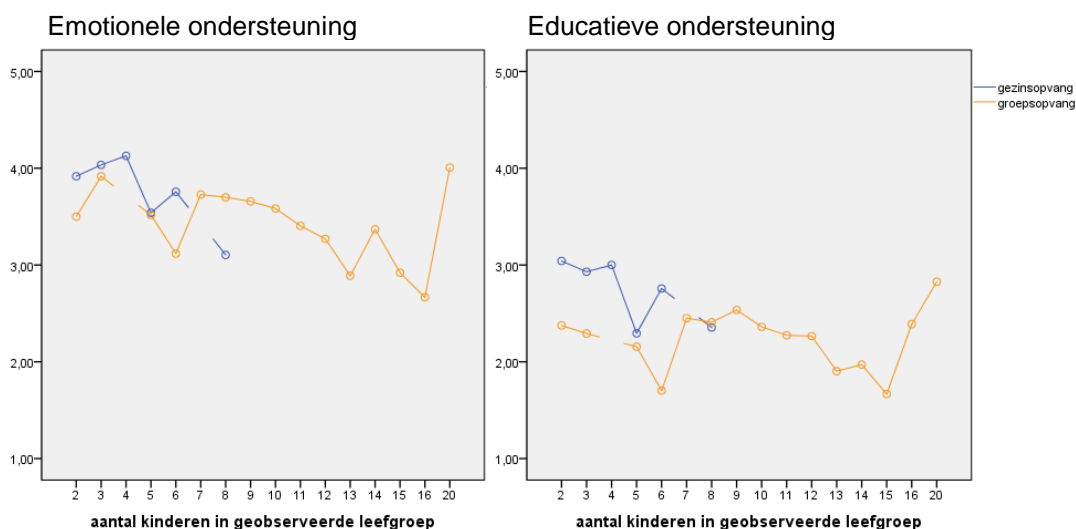
⁵⁹ Gewogen N: gezinsopvang geen IKT= 13, gezinsopvang IKT = 110, groepsopvang geen IKT = 63, groepsopvang IKT = 63.

3.7. Verkenning van groepsgrootte en aantal kinderen per kinderbegeleider

In dit deel verkennen we de mogelijke samenhang tussen emotionele en educatieve ondersteuning en groepsgrootte en aantal kinderen per kinderbegeleider. Omdat er sterk verschillende realiteiten zijn tussen gezins- en groepsopvang splitsen we de beschrijvende gegevens op naar opvangvorm. In de wetenschappelijke literatuur zijn er weinig eenduidige studies te vinden die dit onderzoeken. De meeste landen hebben immers strikte regels over groepsgrootte en adult-child ratio, waardoor er intern weinig verschillen zijn en de effecten van die verschillen op kwaliteit dus ook niet onderzocht kunnen worden.⁶⁰

De volgende Figuren 28 en 29 tonen dat er wel verbanden lijken te zijn tussen het aantal kinderen in de geobserveerde opvanglocatie en het aantal kinderen per kinderbegeleider enerzijds en de emotionele en educatieve ondersteuning anderzijds. Het zijn evenwel geen lineaire verbanden, omdat in de zeer kleine en de zeer grote opvanglocaties andere patronen voorkomen dan in de doorsnee locaties. Daarom leveren statistische berekeningen niet altijd een significant verband op⁶¹.

Figuur 28. Relatie groepsgrootte en CLASS Infant MeMoQ domeinen⁶²

In de gezinsopvang zien we in Figuur 28 voor de CLASS Infant een duidelijke afname van de MeMoQ Emotionele ondersteuning wanneer er meer dan vier kinderen in de leefgroep aanwezig zijn.

In de groepsopvang zien we een geleidelijke daling van de MeMoQ Emotionele ondersteuning vanaf 7 kinderen per leefgroep. Eens boven de 13 kinderen zien we een inconsistent patroon met zeer hoge en zeer lage waarden.

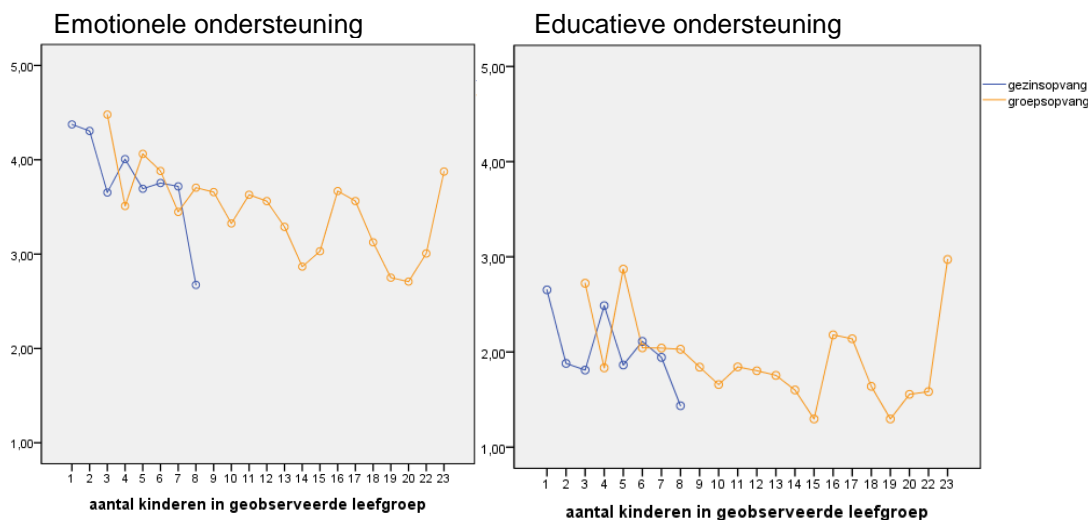
Wat de MeMoQ Educatieve ondersteuning bij de CLASS Infant betreft, zien we een gelijkaardig maar minder duidelijk patroon: een daling van de educatieve ondersteuning in de gezinsopvang vanaf het 5de kind; een daling van de educatieve ondersteuning in de groepsopvang vanaf het 13de kind en inconsistente patronen bij de kleine minderheid van locaties die meer dan 15 kinderen heeft. Bij educatieve ondersteuning lijkt daarenboven voor de kleine groepen het verschil tussen gezins- en groepsopvang vrij groot.

⁶⁰ Eurofound. (2015). *Working conditions, training of early childhood care workers and quality of services – A systematic review*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

⁶¹ In Bijlage 6.7 geven we de correlaties weer.

⁶² De blauwe lijn geeft de gezinsopvang weer, de oranje lijn de groepsopvang. We merken op dat de afstand tussen de waarden op de X-as niet steeds gelijk is.

Figuur 29. Relatie groeps grootte en CLASS Toddler MeMoQ domeinen⁶³

Ook in de peutergroepen zien we bij de gezinsopvang een daling van de MeMoQ Emotionele ondersteuning vanaf meer dan vier kinderen, met een absoluut dieptepunt bij 8 kinderen.

Voor de groepsopvang zien we een geleidelijke daling vanaf 7 kinderen tot 14 kinderen, waarna opnieuw een inconsistent patroon optreedt.

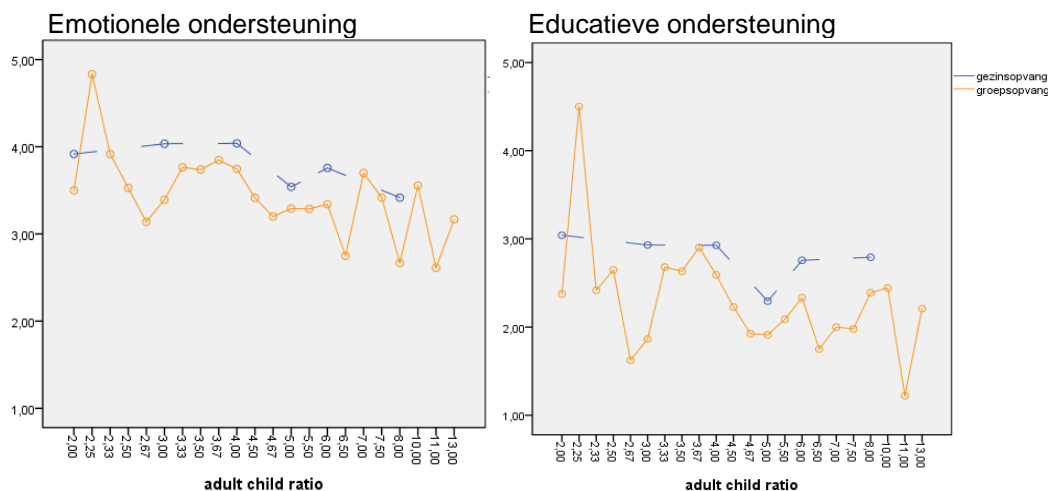
Voor de MeMoQ Educatieve dimensie van CLASS Toddler zien we eveneens een gelijkaardig patroon: een daling vanaf meer dan 4 kinderen in de gezinsopvang en een geleidelijke daling in de groepsopvang tussen 7 en 15 aanwezige kinderen in de geobserveerde leefgroep, met daarna een inconsistent patroon.

De zeer kleine en zeer grote groepen vormen maar een fractie van de geobserveerde locaties, zo blijkt uit Deelrapport 12. De overgrote meerderheid van de geobserveerde opvanglocaties heeft 4 tot 12 kinderen. Groepen met 1 of 2 kinderen bijvoorbeeld, komen maar 9 keer voor bij gezinsopvang en 2 keer bij groepsopvang. Omgekeerd is er ook een sterke daling van het aantal groepen vanaf 13 kinderen. Ze komen niet voor bij gezinsopvang, maar wel bij groepsopvang. Dat betekent dat de verbanden tussen groeps grootte enerzijds en emotionele en educatieve ondersteuning anderzijds bij de zeer kleine groepen sterk van het toeval afhankelijk zijn.

Wat de zeer grote groepen in de groepsopvang (meer dan 13 kinderen) betreft: die komen wel voor (telkens 13 locaties met respectievelijk 13, 14 en 15 kinderen; 11 met 16 kinderen en 15 met meer dan 16 kinderen). Die aantallen zijn klein om echte significanties te vinden, maar visueel zien we wel een ander fenomeen: er is een plotse stijging vanaf 14 en opnieuw vanaf 21 kinderen. Het is mogelijk dat die stijging verklaard wordt doordat er telkens een kinderbegeleider bij komt.

⁶³ De blauwe lijn geeft de gezinsopvang weer, de oranje lijn de groepsopvang. De waarden op de X-as geven verschillende ratio's weer. We merken op dat de afstand tussen de waarden op de X-as niet steeds gelijk is.

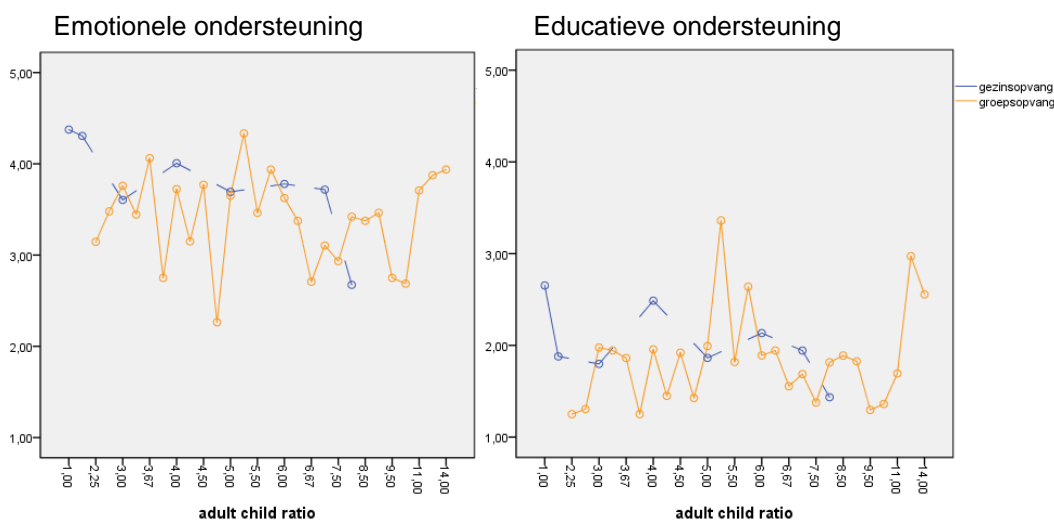
Figuur 30. Verhouding adult child ratio en CLASS Infant MeMoQ domeinen⁶⁴

Wat de groepsopvang betreft (Figuur 30), wordt de trend die we zagen in verband met de groepsgrootte ook bevestigd bij de adult child ratio. Hoe meer kinderen per kinderbegeleider, hoe lager de MeMoQ Emotionele dimensie van CLASS Infant vanaf ongeveer 4 kinderen per kinderbegeleider. Voor de gezinsopvang is er een minder dalende trend op te merken.

Voor de MeMoQ Educatieve ondersteuning van CLASS Infant zien we een minder duidelijk patroon. Voor de groepsopvang merken we een eerder 'inconsistente' daling; bij de gezinsopvang blijft de educatieve ondersteuning vrij gelijk lopen naargelang de adult child ratio.

Figuur 31. Verhouding adult child ratio en CLASS Toddler MeMoQ domeinen

Wat de groepsopvang betreft (Figuur 31), valt geen duidelijk patroon op te merken voor de MeMoQ Emotionele Ondersteuning van de CLASS Toddler. Vanaf 5 kinderen per begeleider lijkt er wel een dalende trend, die daarna weer stijgt. Voor de gezinsopvang zien we een dalend patroon vanaf ongeveer 4 kinderen per kinderbegeleider.

Wat de MeMoQ Educatieve ondersteuning van CLASS Toddler betreft, lijkt zich een warrig patroon af te tekenen in de groepsopvang: zeer weinig kinderen per kinderbegeleider gaat

⁶⁴ De blauwe lijn geeft de gezinsopvang weer, de oranje lijn de groepsopvang. De waarden op de x-as geven verschillende ratio's weer. We merken op dat de afstand tussen de waarden op de X-as niet overal gelijk is.

samen met een wat lagere ondersteuning, die neemt toe tot 5 à 7 kinderen per kinderbegeleider en daalt dan weer bij een verder toenemend aantal kinderen per begeleider, waarna er terug een stijging is. Bij de groepsopvang zien we een dalende trend vanaf een 4-tal kinderen per begeleider.

Ook hier moeten we opmerken dat de schommelingen bij zeer lage en zeer hoge adult-child-ratio's wellicht verklaard worden doordat die weinig voorkomen en dus van het toeval afhankelijk zijn. Er zijn slechts 11 locaties (9 gezinsopvang en 2 groepsopvang) met 1 of 2 kinderen per volwassene. Ook de zeer hoge adult child ratio's komen (gelukkig) weinig voor: 15 locaties groepsopvang hebben 10 of meer kinderen per volwassene (zie Deelrapport 12).

3.8. Verkenning van schommelingen doorheen de voormiddag

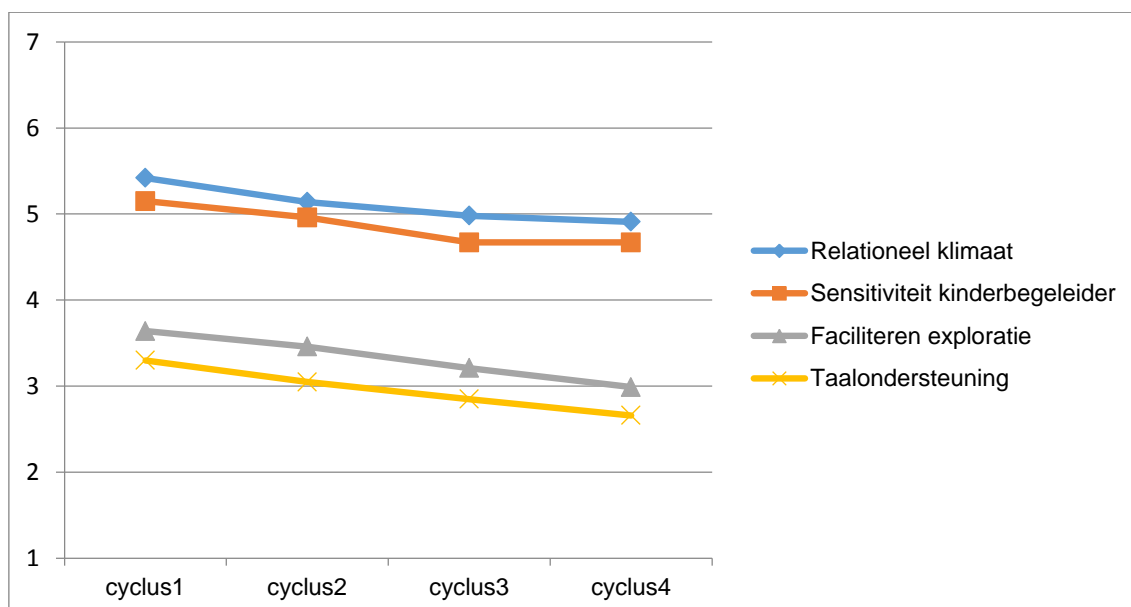
Schommelingen doorheen de voormiddag voor de hele steekproef

Van elke CLASS (zowel Infant als Toddler) werden vier cycli afgenomen (tenzij alle kinderen in bed lagen)⁶⁵. Het is interessant om te kijken of er verschillen zijn doorheen deze vier cycli. Om dit te onderzoeken, wordt hier verder gewerkt met de afzonderlijke scores per cyclus, en dus niet de gemiddelden over de cycli heen (zoals in vorig deel).

We zien in Tabel 14⁶⁶ en 15 en Figuren 32 en 33 dat alle scores de indruk geven te dalen doorheen de dag (behalve de dimensie Begeleiden van gedrag bij de CLASS Toddler).

In Bijlage 6.9 geven we de analyses weer waarin we de verschillende cycli statistisch met elkaar vergelijken. Bijlage 6.9 leert ons dat voor de CLASS Infant er een dalende trend is doorheen de voormiddag en dat alle cycli van elkaar verschillen, met uitzondering van cyclus 3 en 4. Voor de CLASS Toddler leert Bijlage 6.9 ons dat er ook hier een daling is doorheen de voormiddag, waarbij cyclus 1 en 3, cyclus 1 en 4, cyclus 2 en 3 en cyclus 2 en 4 significant van elkaar verschillen.

Figuur 32. CLASS Infant dimensies per cyclus

⁶⁵ De eerste 3 cycli van de CLASS Infant werd 167 keer afgenomen, de vierde CLASS Infant cyclus werd slechts 156 keer afgenomen. De eerste 3 cycli van de CLASS Toddler werd 233 keer afgenomen, de vierde cyclus slechts 220 keer.

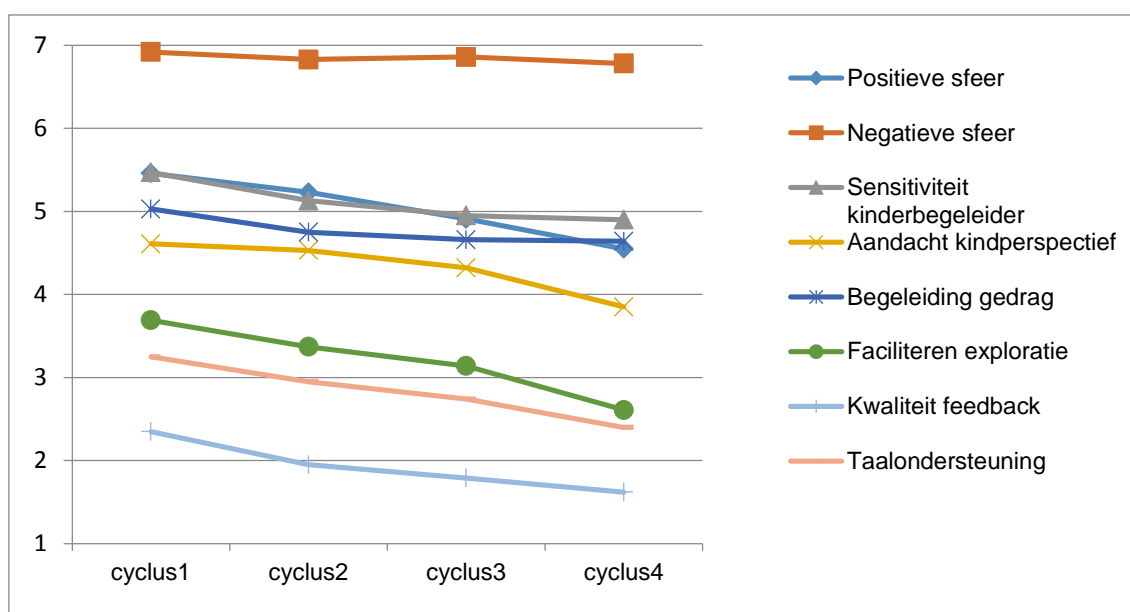
⁶⁶ In Bijlage 6.8 geven we ook de minima en maxima scores voor de gewogen resultaten per cyclus. Ook de geobserveerde (niet gewogen) gegevens worden er vermeld.

Tabel 14. Gewogen CLASS Infant per cyclus

CLASS Infant ⁶⁷		M (SD)			
		Cyclus 1	Cyclus 2	Cyclus 3	Cyclus 4
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.84 (.72)	3.68 (.79)	3.49 (.82)	3.51 (.76)
	Educatieve ondersteuning	2.69 (.94)	2.51 (.94)	2.37(.93)	2.23 (.87)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	5.42 (.97)	5.14 (1.02)	4.98 (1.01)	4.91 (1.01)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.15 (1.13)	4.96 (1.24)	4.67 (1.34)	4.67 (1.27)
	Faciliteren exploratie	3.64 (1.36)	3.46 (1.41)	3.21 (1.42)	2.99 (1.36)
	Taalondersteuning	3.30 (1.47)	3.05 (1.51)	2.85 (1.46)	2.66 (1.35)

Tabel 14 en Figuur 32 werpen een blik op een mogelijk “verval” doorheen de voormiddag. Het “verval” tussen de eerste en de laatste cyclus is een half punt voor beide emotionele dimensies (Relationeel klimaat en Sensitiviteit). Het is iets groter voor de educatieve dimensies: 0.6 punt voor Taalondersteuning en zelfs bijna 0.7 voor het Faciliteren van exploratie.

Figuur 33. CLASS Toddler dimensies per cyclus

⁶⁷ Gewogen N: cyclus 1, 2, 3 = 150, 4 = 138

Tabel 15. Gewogen CLASS Toddler per cyclus

CLASS Toddler ⁶⁸		M (SD) Min-Max			
		Cyclus 1	Cyclus 2	Cyclus 3	Cyclus 4
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.82 (.66)	3.66 (.70)	3.53 (.72)	3.37 (.73)
	Educatieve ondersteuning	2.26 (.83)	1.99 (.71)	1.87 (.69)	1.59 (.55)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	5.46 (1.15)	5.23 (1.19)	4.91 (1.20)	4.55 (1.26)
	Negatieve sfeer	6.92 (.30)	6.83 (.47)	6.86 (.38)	6.78 (.50)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.47 (1.12)	5.13 (1.20)	4.95 (1.30)	4.90 (1.29)
	Aandacht kindperspectief	4.61 (1.23)	4.53 (1.29)	4.32 (1.23)	3.85 (1.28)
	Begeleiding gedrag	5.03 (1.19)	4.75 (1.19)	4.66 (1.25)	4.64 (1.26)
	Faciliteren exploratie	3.69 (1.34)	3.37 (1.19)	3.14 (1.18)	2.61 (.92)
	Kwaliteit feedback	2.35 (1.29)	1.95 (1.04)	1.79 (.97)	1.62 (.82)
	Taal-ondersteuning	3.25 (1.26)	2.95 (1.28)	2.74 (1.20)	2.40 (1.08)

Tabel 15 en Figuur 33 tonen het verloop van de CLASS Toddler domeinen en dimensies doorheen de voormiddag. Op Negatieve sfeer na, die overall hoog is, dalen alle dimensies. Het “verval” tussen de eerste en de laatste cyclus is bijna overall een stuk groter dan bij de CLASS Infant. Het is bijna een vol punt voor Positieve sfeer en Taalondersteuning en meer dan een vol punt voor het Faciliteren van exploratie. Ook Aandacht voor het kindperspectief (0.8), Kwaliteit van feedback (0.7) en Sensitiviteit van de kinderbegeleider (0.6) dalen gevoelig.

Schommelingen doorheen de voormiddag opgedeeld naar opvangvorm en subsidietrapp

In Bijlage 6.8 geven we de cijfergegevens weer opgedeeld naar opvangvorm en subsidietrapp (IKT – niet IKT). Deze gegevens tonen weinig verschillen tussen gezinsopvang en groepsopvang in “verval” van de eerste tot de laatste cyclus. Bij de ene dimensie is het verval net iets groter in de gezinsopvang, bij de andere is het groter in de groepsopvang. De verschillen zijn bovendien bijzonder klein.

Wat de subsidietrapp (IKT – niet IKT) betreft zijn er bij de CLASS Infant geen noemenswaardige verschillen in “verval” op te tekenen. Wat de CLASS Toddler betreft is het verval bij zowat alle dimensies net iets groter bij de locaties zonder IKT dan bij de locaties met IKT, al blijven de verschillen beperkt. Het ziet er dus naar uit dat als een locatie zonder IKT iets hoger start dan een locatie met IKT, dit niet de hele voormiddag volgehouden blijft.

⁶⁸ Gewogen N: cyclus 1, 2, 3 = 250, 4 = 236.

3.9. Verkenning van schommelingen doorheen verschillende activiteiten

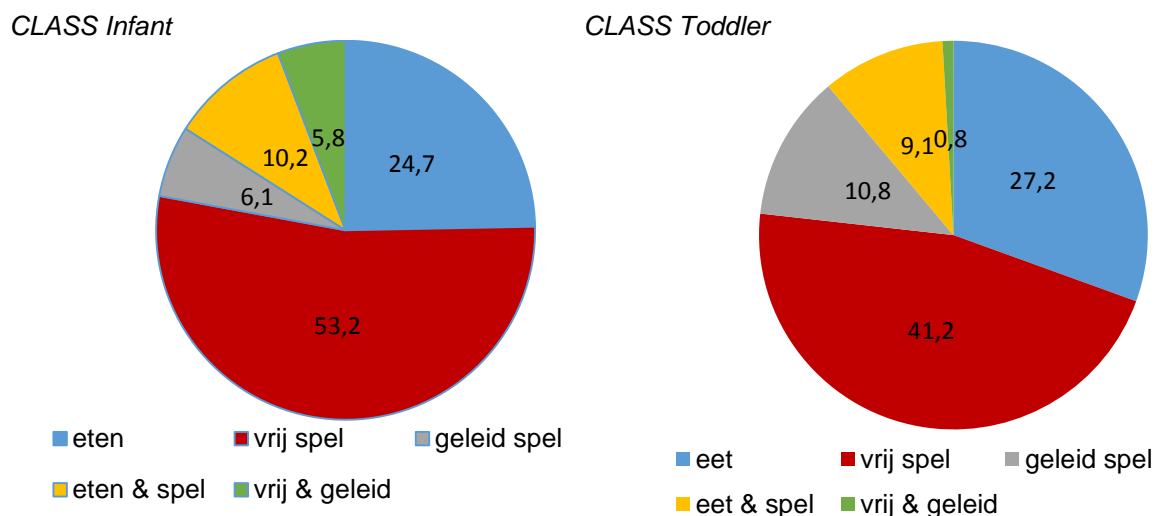
Er zijn verschillende verklaringen mogelijk voor de schommelingen in scores gedurende de voormiddag. Het is van belang om na te gaan of er ook schommelingen zijn naargelang het soort activiteit dat plaatsvindt.

De activiteiten werden geoperationaliseerd per CLASS-cyclus door tijdens de observatie aan te vinken of het om een eetmoment ging, een vrij spel, een geleide activiteit, of een combinatie van de voorgaande. Wij herleiden dit hier naar vijf categorieën: enkel eetmoment, enkel vrij spel, enkel geleid spel, combinatie van vrij en geleid spel, combinatie van eetmoment en vrij en/of geleid spel. In de verdere analyses (Deel 4) zullen we dit nog verder groeperen naar een dummy variabele⁶⁹ waarbij 'geleid spel' de referentiecategorie is.

Zoals onderstaande Figuren 34 en 35 tonen kent de dagindeling verschillende invullingen naargelang het om overwegend baby's of overwegend peuters gaat of naargelang het om gezins- of groepsopvang gaat.

Figuur 34 toont dat bij de groepen met overwegend baby's er voornamelijk vrij spelmomenten zijn (53.2%) tijdens de CLASS-observaties. Bij de groepen met overwegend peuters vormt dit ook de hoofdmoot (41.2%) tijdens de CLASS-observaties. Daarnaast wordt in beide groepen veel tijd besteed aan eten (enkel eten en eten gecombineerd met spel respectievelijk 24.7% + 10.2% voor de CLASS Infant en 27.2% + 9.1% voor de CLASS Toddler). De momenten met geleid spel waren tijdens de CLASS observaties eerder beperkt (enkel geleid spel en geleid spel gecombineerd met vrij spel respectievelijk 6.1% + 5.8% voor de CLASS Infant, 10.8% + 0.8% voor de CLASS Toddler).

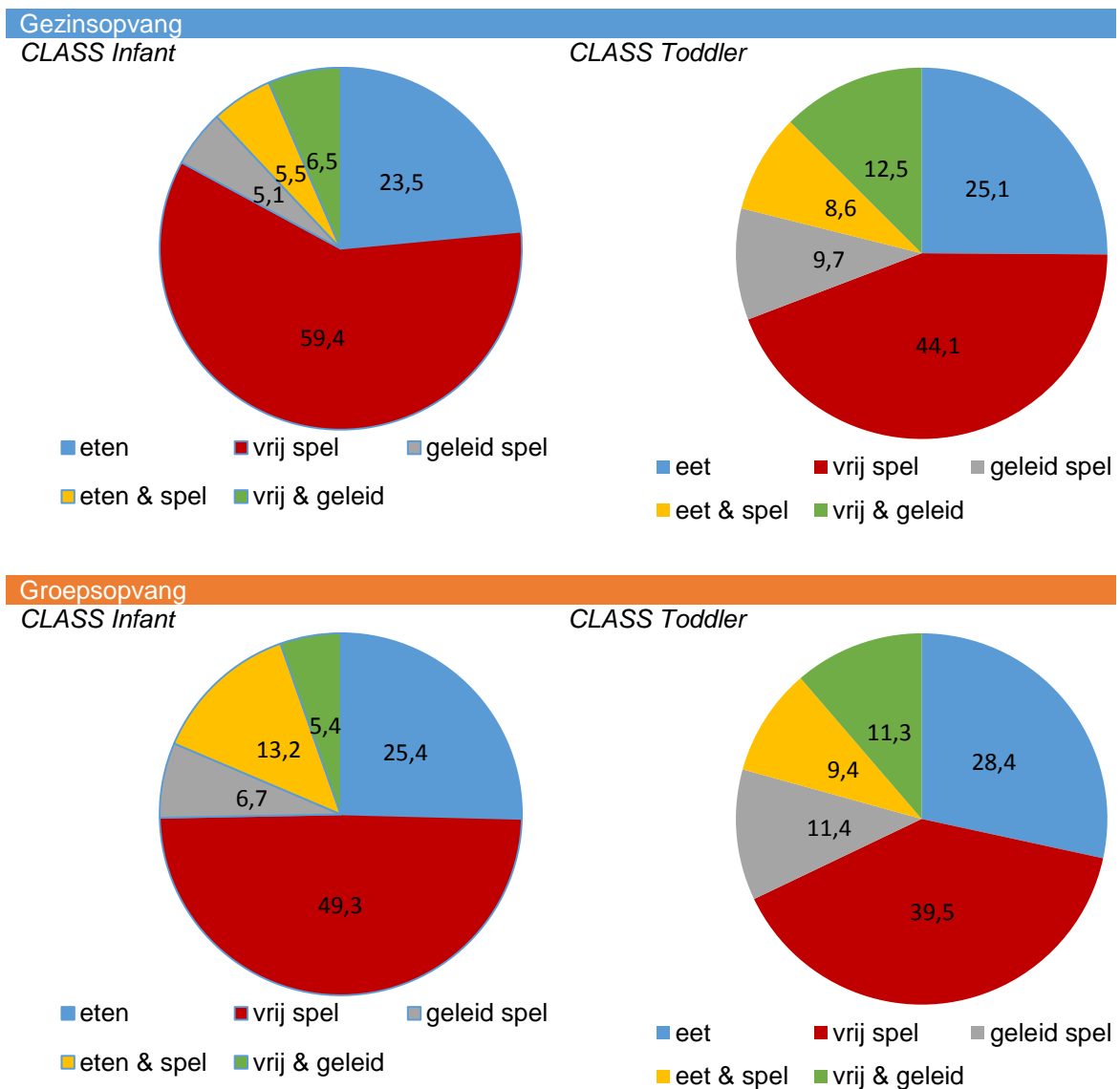
Figuur 34. % Activiteiten tijdens de observaties voor de hele steekproef

Figuur 35 toont een vergelijkbaar beeld als hetgeen dat geschetst werd in Figuur 34. Wel valt op dat er meer vrij spel was bij de gezinsopvang, vergeleken met de groepsopvang, zeker bij de groepen met overwegend baby's.

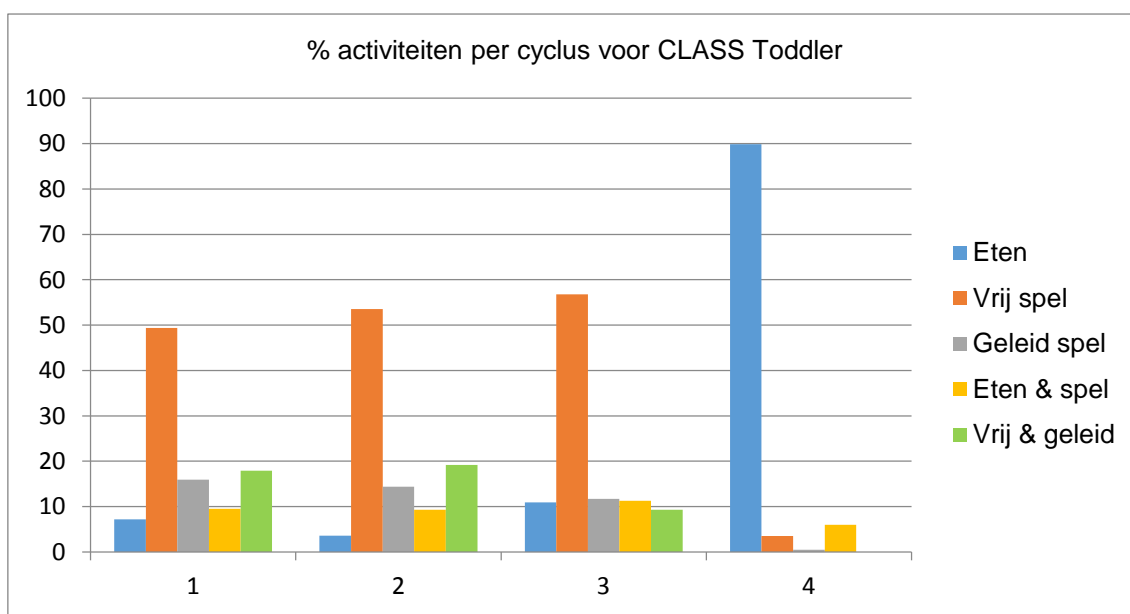
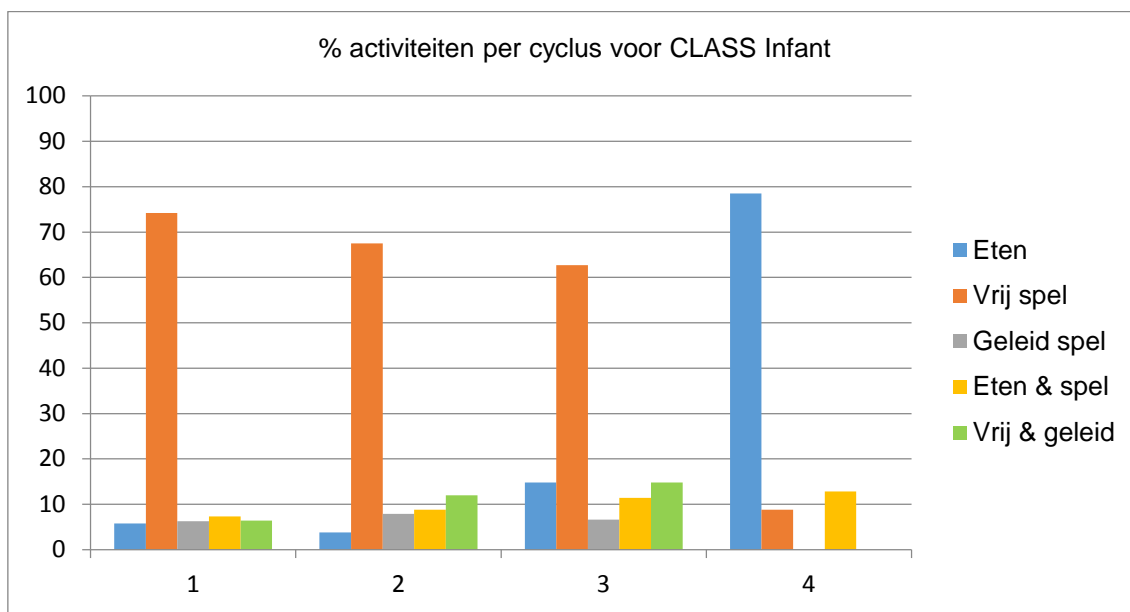
⁶⁹ Een dummy is een variabele die omgevormd wordt naar een variabele met 2 categorieën: 0 of 1.

Figuur 35. % Activiteiten tijdens de observaties opgedeeld naar opvangvorm

Figuren 36 lijken er op te wijzen dat er ook per cyclus verschillen zijn naar de geobserveerde activiteiten. Zowel bij de CLASS Infant als Toddler komt in de eerste drie cycli vooral het vrij spel aan bod; terwijl cyclus vier meestal een eetmoment is. Bij CLASS Infant zien we een dalende trend in vrij spelmomenten doorheen de voormiddag; terwijl dit bij de CLASS Toddler het omgekeerde lijkt.

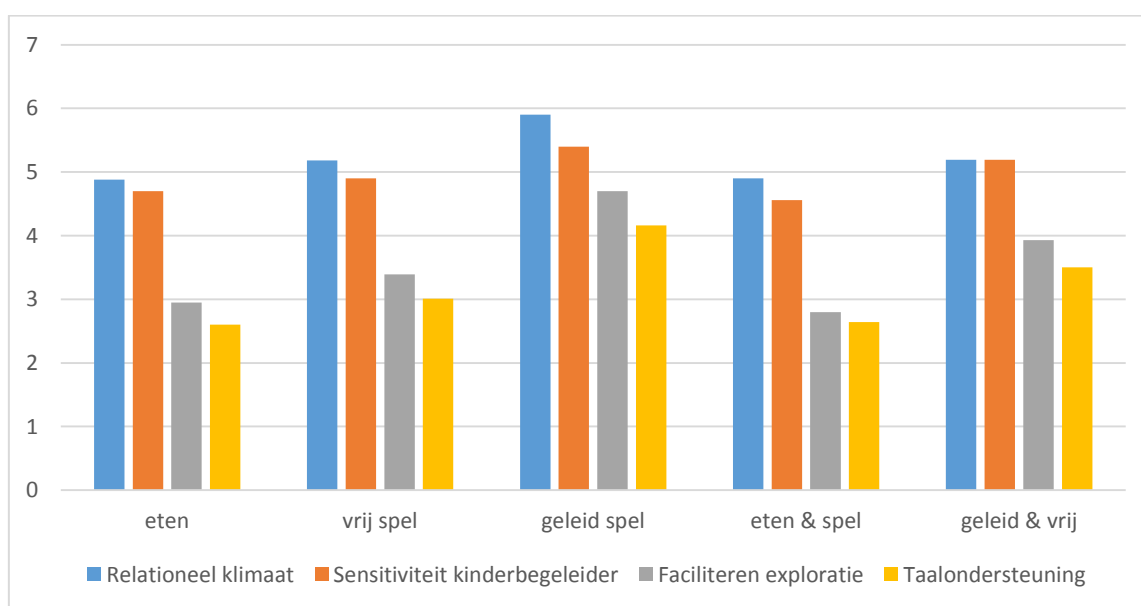
Figuur 36. % Activiteiten tijdens de observaties opgedeeld naar cyclus⁷⁰

⁷⁰ De cijfergegevens worden weergegeven in Bijlage 6.10.

Onderstaande Figuur 37 en Tabel 16 tonen duidelijk dat in de babygroepen zowat alle dimensies het laagst scoren tijdens de eetmomenten en de momenten waarop eten en spel gecombineerd zijn. Dit is duidelijkst voor de educatieve dimensies. Ook bij de momenten van vrij spel scoren de educatieve dimensies laag. Tijdens de geleid spelmomenten scoren de educatieve dimensies wel vrij hoog. Dit impliceert niet dat alle momenten nu geleide spelmomenten moeten worden. Het is uitdrukkelijk géén boodschap voor een verschooning van de kinderopvang. Wel impliceert het, dat wat de educatieve dimensies betreft, men heel wat kansen laat liggen tijdens de eetmomenten en het vrij spel om kinderen te ondersteunen qua Faciliteren van exploratie en Taalondersteuning. Dat dit mogelijk is en ook gebeurt, tonen de maximum scores die worden weergegeven in Bijlage 6.10: ook tijdens de eet- en vrij spelmomenten worden er hoge scores toegekend (i.e. 6-7).

Figuur 37. Gewogen CLASS Infant dimensies per type activiteit⁷¹

Tabel 16. Gewogen CLASS Infant per activiteit

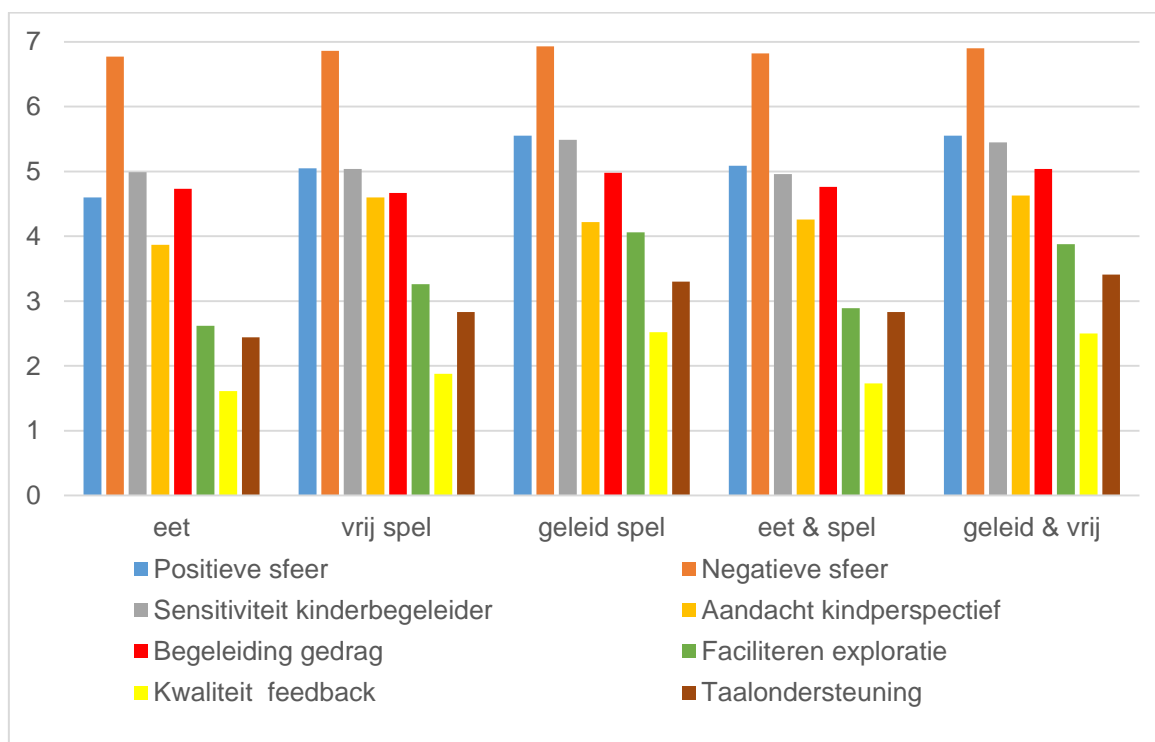
CLASS Infant ⁷²		M (SD)				
		Eten	Eten & spel	Vrij spel	Geleid spel	Vrij & geleid spel
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.49 (.73)	3.37 (.86)	3.67 (.78)	4.12 (.76)	3.79 (.68)
	Educatieve ondersteuning	2.19 (.86)	2.18 (.75)	2.48 (.92)	3.28 (1.11)	2.88 (.94)
Dimensie (1-7)	Relatieel klimaat	4.88 (1.00)	4.90 (.91)	5.18 (1.03)	5.90 (.92)	5.19 (.85)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.70 (1.23)	4.56 (1.39)	4.90 (1.24)	5.40 (1.22)	5.19 (1.12)
	Faciliteren exploratie	2.95 (1.35)	2.80 (1.21)	3.39 (1.34)	4.70 (1.54)	3.93 (1.28)
	Taalondersteuning	2.60 (1.33)	2.64 (1.17)	3.01 (1.48)	4.16 (1.70)	3.50 (1.34)

⁷¹ Zie Bijlage 6.10 voor de minima en maxima van de gewogen scores, voor de geobserveerde gemiddelden en standaardafwijkingen en voor de opdeling naar opvangvorm en subsidietrap (IKT – niet IKT).

⁷² Gewogen N: eten = 144, eten en spel = 60, vrij spel = 312, geleid spel = 36, vrij en geleid spel = 34.

Ook bij de peutergroepen (zie Figuur 38 en Tabel 17) zien we dat de eet- en de vrij spelmomenten voor alle dimensies het zwakst scoren en dat er kansen blijven liggen voor de educatieve dimensies tijdens de eetmomenten en de vrij spelmomenten. De momenten met geleid spel scoren hoger. Taalondersteuning bijvoorbeeld heeft enkel een voldoende niveau tijdens geleid spel, maar niet tijdens de overige momenten. Klaarblijkelijk nemen kinderbegeleiders gemiddeld hun educatieve taak minder op tijdens deze momenten. We pleiten er dus ook hier niet voor om meer in te zetten op 'geleid spel', of vaker geleide activiteiten aan te bieden, maar wel om beter de educatieve ondersteuning te versterken en kansen tot verbale en andere interacties te grijpen tijdens eetmomenten en momenten met vrij spel. Ook hier tonen de maximum scores (zie Bijlage 6.10) dat dit kan, want ook bij de CLASS Toddler zijn er eet- en vrij spelmomenten waar hoge scores worden toegekend (i.e. 6-7).

Figuur 38. Gewogen CLASS Toddler dimensies per type activiteit⁷³

⁷³ Zie Bijlage 6.10 voor de gewogen minima en maxima, de geobserveerde gemiddelden en standaardafwijkingen en de opdeling naar opvangvorm en subsidietrapp (IKT – niet IKT).

Tabel 17. Gewogen CLASS Toddler per activiteit

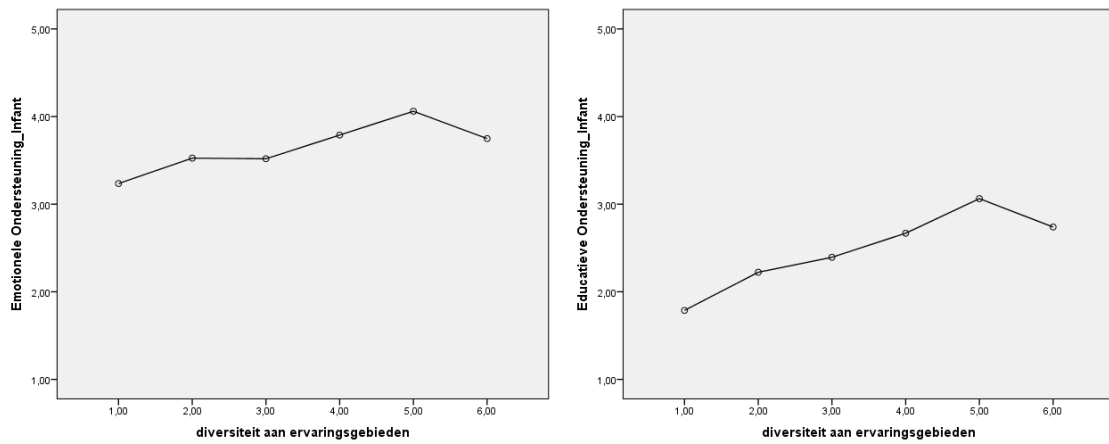
CLASS Toddler ⁷⁴		M (SD)				
		Eten	Eten & spel	Vrij spel	Geleid spel	Vrij & geleid spel
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.42 (.72)	3.59 (.66)	3.61 (.75)	3.77 (.68)	3.82 (.62)
	Educatieve ondersteuning	1.60 (.53)	1.82 (.63)	1.92 (.72)	2.37 (.83)	2.38 (.79)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	4.60 (1.26)	5.09 (1.15)	5.05 (1.23)	5.55 (1.14)	5.55 (1.05)
	Negatieve sfeer	6.77 (.48)	6.82 (.56)	6.86 (.39)	6.93 (.26)	6.90 (.34)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.99 (1.24)	4.96 (1.22)	5.04 (1.29)	5.49 (1.19)	5.45 (1.09)
	Kindperspectief	3.87 (1.27)	4.26 (1.23)	4.60 (1.21)	4.22 (1.46)	4.63 (1.17)
	Begeleiding gedrag	4.73 (1.29)	4.76 (1.10)	4.67 (1.24)	4.98 (1.23)	5.04 (1.14)
	Faciliteren exploratie	2.62 (.91)	2.89 (1.13)	3.26 (1.18)	4.06 (1.28)	3.88 (1.30)
	Kwaliteit feedback	1.61 (.81)	1.73 (.94)	1.88 (1.07)	2.52 (1.19)	2.50 (1.25)
	Taal-ondersteuning	2.44 (1.13)	2.83 (1.15)	2.83 (1.24)	3.30 (1.31)	3.41 (1.20)

Naast de geobserveerde activiteit tijdens een CLASS-cyclus (m.n. eten, vrij spel, geleid spel), noteerden we eveneens welke activiteiten de kinderen beleefden in de verschillende ervaringsgebieden aan de hand van een activiteitenlijst (zie Deelrapport 11). Om dit te gebruiken in de analyses werd een variabele geconstrueerd die de diversiteit aan ervaringsgebieden doorheen een voormiddag weergeeft⁷⁵. In onderstaande Figuren 39 en 40 tonen we hoe deze 1 op 1 samenhang er uit ziet. De correlaties worden weergegeven in Bijlage 6.10. De Figuren lijken te suggereren dat hoe meer variatie in activiteiten er zijn in de verschillende ervaringsgebieden doorheen de voormiddag, hoe hoger de emotionele en educatieve ondersteuning, maar met een hoogtepunt op 5. Dit geldt zowel voor de CLASS Infant als de Toddler.

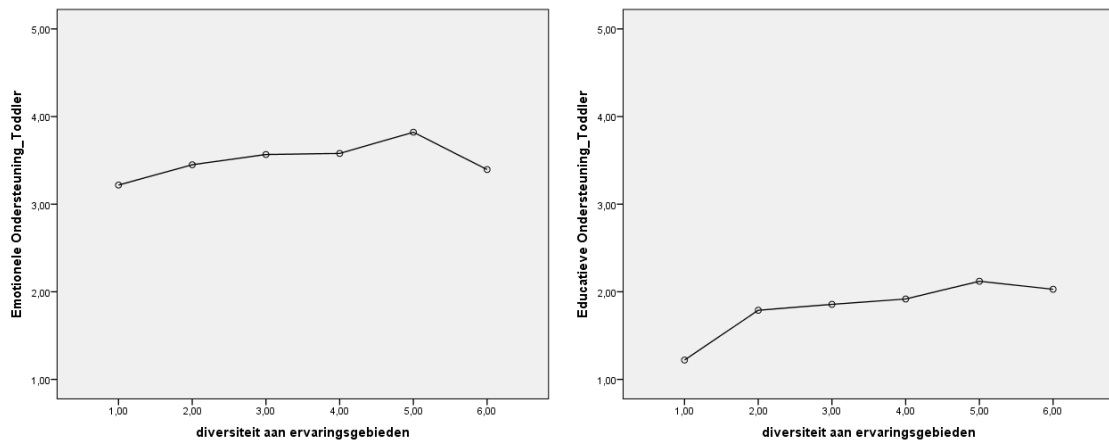
⁷⁴ Gewogen N: eten = 267, eten en spel = 90, vrij spel = 407, geleid spel = 106, vrij en geleid spel = 115.

⁷⁵ Tijdens de voormiddag werd drie keer alle activiteiten die zich hadden voorgedaan tijdens een CLASS cyclus geturfd op basis van een 'activiteitenlijst'. Op basis daarvan is een zes-puntenschaal opgesteld die aangeeft in welke mate er een diversiteit van ervaringsgebieden aan bod komt. Voor meer details verwijzen we naar Deelrapporten 8 en 11.

Figuur 39. Samenhang tussen CLASS Infant en diversiteit aan ervaringsgebieden

Figuur 40. Samenhang tussen CLASS Toddler en diversiteit aan ervaringsgebieden

4. Analyses

4.1. Overzicht van de analyses

In het voorgaande hebben we de gegevens vooral verkennend beschreven, en bij deze beschrijving een opdeling gemaakt naar o.a. opvangvorm en subsidietrap (IKT – niet IKT). Een dergelijke beschrijving van gegevens kan de indruk wekken dat bepaalde geobserveerde verschillen gelden voor een hele steekproef. Dit is echter niet altijd zo, de verschillen en verbanden moeten getoetst worden op significantie, waarbij gecontroleerd wordt voor andere variabelen.

Dit dient te gebeuren aan de hand van modellen waarin verschillende variabelen, die mogelijk een invloed hebben, samen worden onderzocht. Bivariate analyses, of analyses tussen 1 onafhankelijke verklarende variabele en 1 afhankelijke variabele zijn niet geschikt. Een voorbeeld: stel dat groepsomvang de emotionele ondersteuning negatief beïnvloedt en dat de groepen groter zijn in groepsopvang dan in gezinsopvang, dan kan de indruk ontstaan dat de opvangvorm de ondersteuning beïnvloedt, terwijl het in realiteit andere aspecten zijn die met opvangvorm samen hangen. Daarom hanteren we multivariate analyses waarin meerdere factoren tegelijk én in hun onderlinge samenhang bekeken worden. Er wordt in de multivariate analyses dus automatisch gecontroleerd voor de andere variabelen in het model.

Omdat de verkennende beschrijvende analyses ons inzicht gaven in de schommelingen doorheen de voormiddag en het belang van het onderscheid naar type activiteit tijdens een cyclus, dienen we gebruik te maken van multilevel analyses, met 2 niveaus (m.n. cyclusniveau en opvang- of groepsniveau). Deze analyses worden uitgevoerd met behulp van Mplus⁷⁶. Meer informatie over de analysetechnieken en de selectie van de verklarende variabelen zijn terug te vinden in Deelrapport 8.

De multilevel analyses laten toe om na te gaan in welke mate verschillende kenmerken samenhangen met de MeMoQ emotionele en educatieve ondersteuning.

Vanuit de verkennende analyses, zoals hierboven beschreven, maar ook vanuit het theoretisch kader (Situering van relevante variabelen - zie Deelrapport 2 en 8) hebben we beslist om variabelen aan het onderzoeksmodel toe te voegen die iets zeggen over:

- de bredere context (bv. opvangvorm);
- kenmerken op niveau van de organisatie (bv. kenmerken van personeel, pedagogisch beleid);
- kenmerken op niveau van de pedagogische condities (bv. groepskenmerken);
- kenmerken op niveau van het proces (bv. diversiteit aan ervaringsgebieden).

Concreet nemen we volgende onafhankelijke variabelen mee:

Type activiteit:

- Op cyclusniveau: de geobserveerde activiteit. Deze variabele werd geobserveerd tijdens de CLASS afname. Hier wordt geleid spel als referentiecategorie genomen. Dit wil zeggen dat vrij spel en eetmomenten afgezet worden tegen een geleid spel moment⁷⁷.
- Op groepsniveau: geobserveerde diversiteit aan ervaringsgebieden doorheen de hele voormiddag. Deze variabele is samengesteld op basis van de activiteitenlijsten die na de drie eerste CLASS-cycli werd ingevuld (voor meer info zie Deelrapport 11). De variabele is gemeten op een zes-puntenschaal, gaande van 1 tot 6. Aangezien ze de diversiteit aan

⁷⁶ Mplus voert multilevel analyses uit en houdt daarbij rekening met verschillende 'niveaus'. Het neemt het hele model in rekening, waardoor de verbanden die worden weergegeven dus onafhankelijk van elkaar bestaan.

⁷⁷ In multivariate regressie analyses of multilevel analyses worden ordinale variabelen omgevormd tot dummy variabelen (0-1). Omdat de beschrijvende analyses het belang van geleid spel aantoonde, kiezen we dit als referentiecategorie. Het gaat dus om momenten waarop er geleid spel was (dus enkel geleid spel en combinaties).

ervaringsgebieden doorheen de voormiddag weergeeft, labelen we ze als een variabele op groepsniveau.

Opvangvorm

Subsidietrapp (IKT – niet IKT)

Grootte:

- Geobserveerde adult child ratio.
- Groeps grootte: aantal geobserveerde kinderen in de leefgroep.
- Grootte van de opvanglocatie zoals bevraagd bij de verantwoordelijke (zie Deelrapport 12): aantal verwachte kinderen in de week van de observatie voor de hele opvanglocatie (dit wordt enkel meegenomen bij de groepsopvang, omdat dit bij de gezinsopvang nauw samenhangt met groeps grootte), en aantal verschillende gezichten die kinderen in de geobserveerde leefgroep zien tijdens de week van de observatie.

Pedagogische ondersteuning (i.e. factor samengesteld op basis van verschillende initiatieven om aan pedagogische kwaliteit te werken – bevraagd bij de verantwoordelijke, zie Deelrapport 12). Hierbij moeten echter een aantal waarschuwingen gegeven worden:

- Het gaat om zelfrapportage en het is waarschijnlijk dat wat men begrijpt onder bijvoorbeeld “systematische observatie” of “teamvergaderingen” erg kan verschillen
- Er is geen onderscheid gemaakt tussen pedagogische of eerder administratieve ondersteuning
- Voor een aantal locaties was het niet duidelijk of ze wel of niet ondersteund werden

Kenmerken van de *geobserveerde kinderbegeleiders*, zoals bevraagd bij de verantwoordelijke (zie Deelrapport 12):

- Dummy variabele voor aanwezigheid van geobserveerde kinderbegeleider met een sociaal diploma, een hoger diploma, onthaalouderacademie en PJK⁷⁸.
- Aantal jaar ervaring in de opvanglocatie van de geobserveerde kinderbegeleider met de meeste jaren ervaring.

Kenmerken van de *kinderen in de leefgroep*: aantal kinderen met een andere thuistaal dan het Nederlands, bevraagd bij de verantwoordelijke.

In onderstaande tabellen gebruiken we een aantal ‘symbolen’. We lichten ze kort toe:

De β waarden in de tabellen geven de sterkte van de verbanden weer, waarbij:

- $\beta < .10$ een zwak verband aanduidt;
- β rond de $.30$ een middelmatig verband aanduidt;
- $\beta > .50$ een sterk verband aanduidt⁷⁹.

De * naast de β duiden het niveau van significantie aan:

- * betekent $p < .05$ (er is slechts 5% kans dat dit verband aan het toeval te wijten is);
- ** betekent $p < .01$ (er is slechts 1% kans dat dit verband aan het toeval te wijten is);
- *** betekent $p < .001$ (er is slechts 0,1% kans dat dit verband aan het toeval te wijten is);
- + betekent dat het net niet significant is op het 0.5 niveau, maar dat er wel een trend is.

De R^2 geeft aan welk deel van de variantie verklaard wordt door alle variabelen samen.

We geven eerst alle tabellen weer en gaan daarna op de interpretaties in. De twee eerste tabellen (Tabel 18, 19) gaan over de hele steekproef, respectievelijk voor de Infant (groepen met overwegend baby's) en voor de Toddler (groepen met overwegend peuters).

De volgende twee tabellen (Tabel 20, 21) splitsen deze resultaten op voor groepsopvang en gezinsopvang.

⁷⁸ PJK komt enkel voor bij groepsopvang.

⁷⁹ Kline, R.B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd.). New York: Guilford Press.

Tabel 18. Multilevel analyse voor CLASS Infant (180 locaties, 681 CLASS cycli)

Infant groepen	Emotionele ondersteuning			Educatieve ondersteuning		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Cyclus niveau						
Vrij spel	-.13	.07	-.12+	-.33	.09	-.26***
Eten	-.25	.08	-.20**	-.60	.10	-.41***
R^2	.02+			.09***		
Groepsniveau						
Opvangvorm	-.30	.18	-.25+	-.20	.17	-.15
Subsidietrapp (IKT – niet IKT)	.11	.11	.09	.15	.13	.11
Adult child ratio	-.06	.03	-.18*	-.06	.03	-.16*
Grootte van opvanglocatie	-.00	.00	-.10	-.00	.00	-.18*
Groepsgrootte	-.01	.01	.06	-.00	.01	-.01
Aantal gezichten	-.02	.03	-.05	-.03	.03	-.08
Pedagogische ondersteuning	.19	.08	.19*	.21	.09	.20*
Sociaal diploma	-.01	.14	-.01	.17	.14	.13
Hoger diploma	.26	.12	.18*	.24	.13	.15+
Aantal jaar ervaring setting	-.00	.01	-.06	.00	.01	.01
Kinderen met andere thuistaal	.02	.04	.04	-.04	.04	-.08
Diversiteit aan ervaringsgebieden	.12	.04	.25**	.22	.05	.40***
R^2	.25***			.38***		
Toevoeging						
Onthaalouderacademie	.20	.21	.08	.47	.19	.17*
R^2	.26***			.40***		

Tabel 19. Multilevel analyse voor CLASS Toddler (244 locaties, 943 CLASS cycli)

Toddler groepen	Emotionele ondersteuning			Educatieve ondersteuning		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Cyclus niveau						
Vrij spel	-.11	.04	-.12**	-.38	.05	-.35***
Eten	-.31	.04	-.30***	-.70	.05	-.56***
R^2	.06***			.22***		
Groepsniveau						
Opvangvorm	-.13	.11	-.12	-.17	.11	-.17
Subsidietrapp (IKT – niet IKT)	-.08	.08	-.07	-.15	.08	-.15+
Adult child ratio	-.06	.02	-.22**	-.04	.02	-.14+
Grootte van opvanglocatie	-.00	.00	-.11	.00	.00	.12
Groepsgrootte	-.02	.01	-.20+	-.02	.01	-.20+
Aantal gezichten	.04	.03	.13	.02	.03	.08
Pedagogische ondersteuning	.04	.06	.05	.06	.07	.08
Sociaal diploma	.06	.09	.05	.01	.10	.01
Hoger diploma	.11	.10	.08	.12	.11	.10
Aantal jaar ervaring setting	.00	.01	.03	.00	.01	.02
Kinderen met andere thuistaal	-.08	.04	-.18*	-.09	.03	-.21**
Diversiteit aan ervaringsgebieden	.10	.04	.19*	.11	.03	.24***
R^2	.24***			.21***		
Toevoeging 1						
Onthaalouderacademie	.03	.10	.07	.09	.12	.07
R^2	.24			.22		
Toevoeging 2						
PJK	.51	.30	.11+	.21	.17	.05
R^2	.25***			.21***		

Tabel 20. Multilevel analyse voor CLASS Infant per opvangvorm

	Gezinsopvang (N=362 cycli en 95 groepen)						Groepsopvang (N=319 cycli en 85 groepen)					
	Emotionele ondersteuning			Educatieve ondersteuning			Emotionele ondersteuning			Educatieve ondersteuning		
	B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β
Cyclus niveau												
Vrij spel	-.08	.11	-.07	-.20	.14	-.14	-.19	.09	-.19*	-.44	.12	-.39***
Eten	-.19	.12	-.15	-.55	.16	-.34***	-.32	.10	-.27***	-.63	.12	-.48***
R^2	.01			.07			.04			.13		
Groepsniveau												
Subsidietrapp (IKT – niet IKT)	-.03	.14	-.02	.12	.16	.10	-.04	.16	-.03	-.04	.19	-.03
Adult child ratio	-.03	.05	-.07	-.04	.05	-.11	.07	.03	-.25*	-.07	.04	-.22+
Grootte van opvanglocatie							.00	.00	-.19+	-.00	.00	-.19*
Groeps grootte	-.00	.04	-.00	-.01	.04	-.04	.00	.01	.03	-.00	.01	-.04
Aantal gezichten	-.03	.07	-.05	-.04	.07	.11	-.02	.03	-.08	-.02	.04	-.06
Pedagogische ondersteuning	.33	.10	.37***	.29	.12	.31*	-.09	.09	-.08	.02	.12	.01
Sociaal diploma	.05	.18	.04	.17	.17	.13	-.20	.23	-.14	.05	.24	.03
Hoger diploma	.19	.20	.12	.31	.21	.19	.51	.13	.40***	.34	.17	.23*
Aantal jaar ervaring setting	-.02	.01	-.28*	-.00	.01	-.06	.02	.01	.28+	.01	.01	.09
Kinderen met andere thuis taal	-.01	.06	-.02	-.05	.06	-.10	.04	.05	.11	-.00	.06	-.01
Diversiteit aan ervaringsgebieden	.01	.06	.01	.12	.06	.21+	.22	.05	.50***	.31	.05	.62***
R^2	.24			.28			.50			.48		
Toevoeging												
Onthaalouderacademie	.02	.18	.01	.37	.21	.17+	.83	.44	.26+	1.12	.36	.30+
R^2	.24			.30			.55			.56		

Tabel 21. Multilevel analyse voor CLASS Toddler per opvangvorm

Toddler groepen	Gezinsopvang (N=449 cycli en 116 groepen)						Groepsopvang (N= 494 cycli en 128 groepen)					
	Emotionele ondersteuning			Educatieve ondersteuning			Emotionele ondersteuning			Educatieve ondersteuning		
	B	SE B	B	B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β
Cyclus niveau												
Vrij spel	-.16	.06	-.18**	-.54	.09	-.46***	-.07	.05	-.07	-.27	.06	-.25
Eten	-.36	.06	-.36***	-.85	.09	-.63***	-.28	.06	-.25***	-.59	.06	-.51***
R^2	.09***			.27***			.05*			.18*		
Groepsniveau												
Subsidietrap (IKT – niet IKT)	-.05	.11	-.05	-.03	.13	-.03	-.06	.12	-.05	-.18	.11	-.19
Adult child ratio	-.14	.04	-.46***	-.10	.03	-.33**	-.04	.02	-.17+	-.03	.03	-.11
Grootte van opvanglocatie							-.01	.01	-.20	.00	.00	.10
Groeps grootte	.05	.03	.20	.03	.03	.16	-.02	.01	-.29*	-.02	.01	-.26*
Aantal gezichten	-.05	.03	-.09	-.02	.06	-.04	.06	.03	.22+	.03	.03	.13
Pedagogische ondersteuning	-.01	.08	-.02	-.06	.09	-.08	.08	.10	.08	.15	.10	.18
Sociaal diploma	-.04	.12	-.04	-.04	.13	-.04	.16	.13	.14	.11	.12	.10
Hoger diploma	.00	.15	.00	.07	.17	.06	.16	.14	.13	.15	.16	.14
Aantal jaar ervaring setting	-.00	.01	-.04	-.00	.01	-.03	.01	.01	.12	.01	.01	.11
Kinderen met andere thuistaal	-.06	.05	-.13	-.04	.05	-.11	-.19	.05	-.24*	-.12	.04	-.33**
Diversiteit aan ervaringsgebieden	.14	.05	.27**	.10	.04	.22*	.06	.05	.13	.11	.04	.24**
R^2	.26***			.16*			.24*			.30***		
Toevoeging												
Onthaalouderacademie	.18	.12	.12	.30	.18	.21	-.23	.15	-.16	-.18	.12	-.13
R^2	.27**			.20***			.28**			.33***		

4.2. Multilevel analyse van Class Infant

Een eerste besluit is dat het soort activiteit een verschil maakt. In vergelijking met geleid spel, is de educatieve ondersteuning significant lager bij zowel eetmomenten als vrij spelmomenten. Dit is zo voor de hele steekproef en voor de groepsopvang afzonderlijk. Voor de gezinsopvang is het verschil voornamelijk significant tussen een geleid spelmoment en een eetmoment.

Voor de emotionele ondersteuning zijn het vooral de eetmomenten die lager scoren dan de geleid spelmomenten. Dat geldt zowel voor de hele steekproef als voor de groepsopvang. Dit impliceert niet dat kinderbegeleiders meer geleide spelmomenten moeten organiseren, wat zou leiden tot een zogenoemde 'verschooling van de kinderopvang'. Wel willen we benadrukken dat er voornamelijk een leemte is bij de vrij spelmomenten en de zorgmomenten. Kinderbegeleiders kunnen ook deze momenten beter aangrijpen om kinderen emotioneel en vooral ook educatief te ondersteunen.

Een tweede besluit is dat de eerder vastgestelde verschillen tussen groepsopvang en gezinsopvang verdwijnen, wanneer gecontroleerd wordt voor andere variabelen (zoals groepsgrootte). Kortom, de verschillen in emotionele en educatieve ondersteuning tussen de beide opvangvormen die we zagen in de verkennende beschrijvende analyses zijn niet toe te schrijven aan de opvangvormen zélf, maar aan andere contextfactoren. Idem voor subsidieniveau. Kortom, er zijn geen indicaties om de ongerustheid die er vaak in de literatuur opduikt over de ene of de andere opvangvorm in Vlaanderen ernstig te nemen.

Een derde besluit is dat allerlei eigenschappen van de locatie de emotionele en educatieve ondersteuning in belangrijke mate beïnvloeden. Ze verklaren een kwart van de variantie in emotionele ondersteuning en liefst 40% in educatieve ondersteuning. Voor de groepsopvang afzonderlijk loopt dat zelfs op tot de helft van de variantie voor beide vormen ondersteuning. Het is echter niet zo dat elke eigenschap van de opvanglocatie afzonderlijk (d.w.z. gecontroleerd voor andere eigenschappen) de emotionele of educatieve ondersteuning zichtbaar beïnvloedt. Het gaat veeleer om een kluwen van verklarende variabelen, die samen de ondersteuning beïnvloeden en waarbij die invloed niet zomaar kan uitgesplitst worden per verklarende variabele.

Een vierde besluit is dat er toch een paar kenmerken zijn die ook afzonderlijk (gecontroleerd op andere eigenschappen) samenhangen met de emotionele en educatieve ondersteuning.

Er is een sterk verband tussen *de diversiteit aan ervaringsgebieden* en de emotionele en educatieve ondersteuning, dit in de hele steekproef en in de groepsopvang. Met andere woorden, in de groepsopvang hangt de variatie aan activiteiten en dus de mate waarin alle ervaringsgebieden aan bod komen sterk samen met de emotionele en de educatieve ondersteuning. Bij de gezinsopvang is er een trend naar een significant verband tussen variatie aan activiteiten en educatieve ondersteuning. Op basis van de verkennende beschrijvende gegevens (Figuren 31) kunnen we besluiten: hoe groter het palet aan activiteiten binnen verschillende ervaringsgebieden, hoe hoger de emotionele ondersteuning en de educatieve ondersteuning. Toch toonden de Figuren 31 dat vooral score 5, en niet de maximumscore 6, het hoogst scoorde naar emotionele en educatieve ondersteuning wat er op wijst dat er moet gezocht worden naar een 'evenwicht' in ervaringsgebieden.

Het aantal kinderen per kinderbegeleider speelt een rol bij zowel de gezinsopvang als de groepsopvang. Kortom: de multivariate multilevel analyses doen ons besluiten dat in leefgroepen waar meer kinderen per kinderbegeleider zijn, de educatieve ondersteuning daalt. Grijpen we terug naar de Figuur 22 dan zien we deze daling inderdaad ook weerspiegeld, maar deze daling is niet lineair, er zijn ook inconsistente patronen in de daling (vooral bij de opvanglocaties met heel lage en heel hoge adult child ratio's). Ze is echter van belang bij meer dan 4 kinderen per begeleider in de gezinsopvang en meer dan 7 kinderen per begeleider in de groepsopvang.

Pedagogische ondersteuning en opleidingsniveau beïnvloeden beiden de ondersteuning op een positieve manier. In de gezinsopvang is het vooral de pedagogische ondersteuning die de emotionele ondersteuning positief beïnvloedt. In de groepsopvang is het vooral het opleidingsniveau die de emotionele ondersteuning positief beïnvloedt. De variabelen zijn evenwel op een onvoldoende heldere en valide manier verzameld om hier verder op in te gaan.

Het *subsidiëniveau* heeft een belangrijke functie om voor een meer heterogene groep kinderen toch een zelfde kwaliteitsniveau te kunnen garanderen.

Tot slot, zien we in de gezinsopvang een negatief verband met aantal jaren ervaring en emotionele ondersteuning.

De andere structurele kenmerken zijn – afzonderlijk genomen – niet significant. Ook in andere landen, waar men op relatief grote steekproeven dergelijke analyses heeft uitgevoerd, vindt men weinig verbanden tussen afzonderlijke structurele kwaliteitskenmerken en proceskwaliteit. Daarenboven zijn de verbanden die men vindt, vaak niet consistent van land tot land⁸⁰. Dat betekent niet dat ze geen invloed uitoefenen. Zoals gezegd, voorspellen al de factoren *samen* immers een kwart van de kwaliteit van de emotionele en educatieve ondersteuning bij gezinsopvang en de helft bij de groepsopvang. Dat kunnen we dus beschouwen als een *sterk* verband tussen structurele kwaliteit en proceskwaliteit. Maar we moeten dit verband zien als een kluwen van factoren die samen verband houden met de emotionele en educatieve ondersteuning bij groepen met overwegend baby's.

4.3. Multilevel analyse van CLASS Toddler

Een eerste besluit is, net als in de babygroepen, dat het soort activiteit een belangrijk verschil maakt. In vergelijking met geleide activiteiten is de emotionele en educatieve ondersteuning een stuk lager tijdens het eten en dat zowel in de groepsopvang als in de gezinsopvang. Ook de vrij spelmomenten scoren lager op beide domeinen, maar dan vooral in de gezinsopvang.

Het ziet er dus naar uit dat men zowel bij baby's als bij peuters, zowel bij onthaalouders als bij kinderdagverblijven belangrijke kansen laat liggen tijdens de eetmomenten en tijdens het vrij spel om kinderen gepast emotioneel en educatief te ondersteunen. Net zoals bij de CLASS Infant benadrukken we dat dit niet wil zeggen dat er meer geleide spelmomenten moeten georganiseerd worden. Wel stellen we dat kinderbegeleiders heel wat kansen laten liggen om kinderen emotioneel, maar voornamelijk educatief te ondersteunen tijdens de vrij spelmomenten en de zorgmomenten.

Een tweede besluit is opnieuw dat verschillen tussen groepsopvang en gezinsopvang niet significant zijn, wanneer gecontroleerd voor andere variabelen (zoals groepsgrootte). Kortom, de verschillen in emotionele en educatieve ondersteuning tussen de beide opvangvormen zijn niet toe te schrijven aan de opvangvormen zélf, maar aan andere contextfactoren.

Een derde besluit is dat allerlei kenmerken van de opvanglocaties de emotionele en educatieve ondersteuning beïnvloeden, zij het in iets minder sterke mate dan in de babygroepen: ze verklaren een vijfde tot een kwart van de variantie. De invloed van deze kenmerken is – wat de emotionele ondersteuning betreft – bijna even groot bij de gezinsopvang als bij de groepsopvang. Voor de educatieve ondersteuning ligt het anders: het effect is dubbel zo groot bij de groepsopvang dan bij de gezinsopvang.

Net als bij de babygroepen, zijn er heel wat kenmerken waarvan de afzonderlijke invloed (gecontroleerd op andere variabelen) niet aantoonbaar is. Het gaat dus om een kluwen van factoren die *samen* invloed uitoefenen.

⁸⁰ Slot, P., Lerkkanen, M.-K., & Leseman, P. (2016). *The relations between structural quality and process quality in European early childhood education and care provisions: Secondary analyses of large scale studies in five countries*. Utrecht: Utrecht University - CARE project.

Een vierde besluit is dat er ook in de peutergroepen enkele verklarende kenmerken zijn die ook afzonderlijk invloed uitoefenen, los van de andere variabelen.

De diversiteit aan ervaringsgebieden hangt ook hier sterk samen met emotionele ondersteuning (in de gezinsopvang) en educatieve ondersteuning (zowel in de gezins- als de groepsopvang). De mate waarin alle ervaringsgebieden aan bod komen is dus sterk gerelateerd met de emotionele en educatieve ondersteuning. Ook hier grijpen we even terug naar de verkennende beschrijvende analyses. Figuren 32 toonde dat vooral score 5, en niet de maximumscore 6, het hoogst scoorde naar emotionele en educatieve ondersteuning. Ook hier kunnen we besluiten dat er gezocht moet worden naar een 'evenwicht' in ervaringsgebieden.

Het aantal kinderen per kinderbegeleider hangt sterk samen met de emotionele kwaliteit; er is een trend in dezelfde richting voor de educatieve ondersteuning. Zeker in de gezinsopvang zien we dat er een verband is tussen adult child ratio en emotionele en educatieve ondersteuning (eerder zagen we dat dit vooral belangrijk wordt vanaf meer dan vier kinderen per onthaalouder). Voor de groepsopvang is dit niet significant, maar is er wel een duidelijke trend in de zelfde richting voor de emotionele ondersteuning.

De groeps grootte van de geobserveerde leefgroep speelt bij de peuters ook een rol. In de groepsopvang geldt: hoe groter de groep, hoe lager de emotionele en educatieve ondersteuning. Voorgaande Figuur 21 toonde hierbij een nuancering: deze bevinding geldt minder voor de leefgroepen met heel kleine of heel grote groepen (maar deze groepen vormen een zeer kleine minderheid).

De thuistaal van de kinderen is – in tegenstelling tot de babygroepen – negatief gecorreleerd met emotionele en educatieve ondersteuning, en dit vooral in de groepsopvang. We zagen eerder dat hier ook meer kinderen met een andere thuistaal aanwezig zijn. Voor peutergroepen kunnen we dus besluiten dat leefgroepen met veel kinderen die thuis geen Nederlands spreken er minder emotionele en educatieve ondersteuning wordt geboden, onafhankelijk van de overige kenmerken die werden meegenomen in het model.

Het subsidieniveau compenseert evenwel dit negatieve effect. Bij een hoger subsidieniveau kunnen locaties een zelfde kwaliteit garanderen, ondanks deze grotere draaglast.

Opleidingsniveau en *pedagogische omkadering* zijn, zoals eerder gezegd weinig betrouwbare en valide variabelen gebleken in dit onderzoek. Bovendien in de intrede van PTO en Bachelors PJK te recent om nu al effect te kunnen zien, zo blijkt uit internationaal onderzoek.⁸¹

⁸¹ Peeters, J.; Budginaite, I.; Cameron, C.; Hauari,; Lazzari, A.; Peleman, B. & Siarova (2015). *Impact of continuous professional development and working conditions of early childhood education and care practitioners on quality, staff-child interactions and children's outcomes: a systematic synthesis of research evidence*. Dublin: Eurofound.

5. Besluit

Emotionele en educatieve ondersteuning zijn twee essentiële onderdelen van de kwaliteit van de interactie tussen de kinderbegeleider en de kinderen. Ze geven uitdrukking aan de mate waarin de kinderen een veilige en geborgen omgeving krijgen, maar ook een uitdagende en stimulerende omgeving.

In de Vlaamse kinderopvang is de emotionele ondersteuning doorgaans matig tot goed te noemen, maar de educatieve ondersteuning is doorgaans matig tot zwak. Dat heeft veel te maken met kansen die men laat liggen op momenten van vrij spel en eetmomenten. Dat moet een belangrijk aandachtspunt zijn, zeker in groepen met meer anderstalige kinderen.

Er is weinig verschil tussen gezinsopvang en groepsopvang, of anders gezegd, de verschillen die er zijn, worden doorgaans door andere factoren verklaard dan de opvangvorm.

Het is op zich een belangrijke vaststelling dat gezinsopvang en groepsopvang het even goed doen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de gezinsopvang in Vlaanderen – in tegenstelling tot vele andere landen – relatief goed omkaderd wordt en vaak minder kinderen per volwassene heeft dan wettelijk toegelaten. Zeker bij de baby's zagen we inderdaad dat de pedagogische omkadering bij de gezinsopvang een belangrijke (afzonderlijke) invloed uitoefent op de emotionele ondersteuning.

Bij de factoren die samenhangen met emotionele en educatieve ondersteuning komt de variatie aan activiteiten naar voor als één van de belangrijke aspecten, zowel bij baby's als bij peuters en in beide opvangvormen. In de pedagogische omkadering, zowel als in opleiding, bijscholing als begeleiding, is het dus belangrijk om kinderbegeleiders voldoende houvast mee te geven om activiteiten in een veelheid aan ervaringsgebieden mogelijk te maken, en om kinderbegeleiders aan te moedigen om ook tijdens eet- en vrij spelmomenten kinderen gepast te ondersteunen.

Het is van belang om te blijven investeren in voldoende kleine groepen met voldoende begeleiders. Dat is waar bij gezinsopvang als er meer dan vier kinderen aanwezig zijn, en ook in de groepsopvang (waar ook de grootste variatie is). Het aantal kinderen per onthaalouder en de grootte van de groep in de kinderdagverblijven houden een duidelijk verband met de emotionele en educatieve ondersteuning.

Het is eveneens van belang om te blijven investeren in een voldoende hoog subsidieniveau. Locaties met IKT doen het ofwel beter (op zowat alle dimensies) ofwel even goed ondanks een heterogener publiek en meer kinderen uit kansengroepen.

De invloed van de pedagogische omkadering en opleidingsniveau hebben we helaas niet duidelijk genoeg kunnen nagaan in dit onderzoek. In gezinsopvang met voornamelijk baby's lijkt de invloed van de pedagogische omkadering positief, maar de variabelen zijn niet voldoende betrouwbaar om hier duidelijke uitspraken over te doen.

De onderzochte modellen voorspellen alles samen een derde tot de helft van de schommelingen in emotionele en educatieve ondersteuning. Een deel van deze kwaliteitsdimensies is dus afhankelijk van andere factoren (bijvoorbeeld van de persoon in kwestie, onafhankelijk van opleiding of context) maar een belangrijk deel kan wel degelijk door context en dus door beleid beïnvloed worden.

Dat is een belangrijke bevinding, ook in het licht van de vaststelling dat ouders steeds meer belang hechten aan pedagogische motieven (zie Deelrapport 13), maar zeker ook voor het realiseren van gelijke kansen, een cruciale opdracht van de kinderopvang.

De emotionele en vooral ook de educatieve ondersteuning hebben een invloed op de ontwikkelingskansen van kinderen. Het verdient daarom onze aandacht dat er zo veel opvanglocaties zijn met een (te) lage educatieve kwaliteit. Met name de lage scores voor taalondersteuning zijn een aandachtspunt. Dat is des te meer het geval omdat we moeten

vaststellen dat de educatieve kwaliteit (inclusief het taalaanbod) lager is naarmate er meer anderstalige kinderen in de groep zitten.

6. Bijlagen

6.1. Aantal geobserveerde CLASS-cycli per opvangvorm

Tabel 22. Aantal geobserveerde CLASS-cycli per opvangvorm

Opvangvorm	CLASS Infant		CLASS Toddler	
	Cyclus 1,2,3	Cyclus 4	Cyclus 1,2,3	Cyclus 4
Gezinsopvang	89	84	111	105
Groepsopvang	78	72	122	115
Totaal	167	156	233	220

6.2. Geobserveerde CLASS domeinen en dimensies (niet gewogen)

Tabel 23. Geobserveerde beschrijvende gegevens CLASS Infant

CLASS Infant (N= 167)		M	SD	Min.	Max.	Skew ⁸² (SE)	Kurtosis (SE) ⁸³
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.65	.66	2.00	5.00	.02 (.19)	-.57 (.37)
	Educatieve ondersteuning	2.46	.74	1.04	4.54	.41 (.19)	-.12 (.37)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	5.14	.82	3.25	7.00	.09 (.19)	-.72 (.37)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.90	1.03	2.00	7.00	-.08 (.19)	-.36 (.37)
	Faciliteren exploratie	3.34	1.09	1.00	6.00	.11 (.19)	-.40 (.37)
	Taalondersteuning	2.98	1.17	1.00	6.25	.43 (.19)	-.13 (.37)

Tabel 24. Geobserveerde beschrijvende gegevens CLASS Toddler

CLASS Toddler (N= 233)		M	SD	Min.	Max	Skewness (SE)	Kurtosis (SE)
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.64	.59	1.52	4.79	.67 (.16)	.23 (.32)
	Educatieve ondersteuning	1.95	.57	1.06	3.64	-.47 (.16)	.05 (.32)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	5.11	.95	1.50	7.00	-.61 (.16)	.61 (.32)
	Negatieve sfeer ⁸⁴	6.86	.27	5.75	7.00	-2.55 (.16)	6.8 (.32)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.17	.99	2.00	7.00	-.18 (.16)	-.11 (.32)
	Aandacht kindperspectief	4.40	.97	1.50	6.50	-.23 (.16)	-.42 (.32)
	Begeleiding gedrag	4.84	.99	1.75	7.00	-.25 (.16)	-.13 (.32)
	Faciliteren exploratie	3.23	.87	1.25	5.50	.25 (.16)	-.45 (.32)
	Kwaliteit Feedback	1.97	.81	1.00	4.50	.77 (.16)	.04 (.32)
	Taal- ondersteuning	2.88	.99	1.00	5.50	.25 (.16)	-.31 (.32)

⁸² Skewness of scheefheid is de maat die aangeeft of een verdeling links- of rechtsscheef verdeeld is in vergelijking met de normaal-verdeling.

⁸³ Kurtosis of welving is een maat voor de 'piekvormigheid' van een kansverdeling. Een hoge kurtosis wijst op een verdeling met een sterke piek. Een lage kurtosis wijst op een platte verdeling. (wikipedia)

⁸⁴ We werken in dit deelrapport verder met de Reversed van negatieve sfeer. Hoe hoger dit gemiddelde, hoe lager de negatieve sfeer.

6.3. Gewogen % verdeling van emotionele en educatieve ondersteuning

Gewogen % verdeling van emotionele en educatieve ondersteuning voor hele steekproef

Tabel 25. Gewogen % verdeling van MeMoQ domeinen

%	CLASS Infant		CLASS Toddler	
	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning
1.00 – 1.99	0	30.1	1.1	59.7
2.00 – 2.99	17.3	47.1	13.6	35.1
3.00 – 3.99	55.9	18.1	57.5	4.8
4.00 – 4.99	26.2	4.4	27.2	0
5	0.1	0	0	0

Tabel 26. Gewogen % verdeling van CLASS Infant dimensies

CLASS Infant	Relationeel klimaat	Sensitiviteit kinderbegeleider	Faciliteren exploratie	Taalondersteuning
1.00 – 1.99	0	0	13.2	17.3
2.00 – 2.99	0	2.7	23.9	33.9
3.00 – 3.99	4.2	14.6	33.1	26.4
4.00 – 4.99	35.2	30.3	22.6	14.4
5.00 – 5.99	42.7	36.3	5.4	5.5
6.00 – 6.99	16.9	13.9	1.9	2.7
7	1	2.4	0	0

Tabel 27. Gewogen % verdeling van CLASS Toddler dimensies

CLASS Toddler	Positieve sfeer	Negatieve sfeer	Sensitiviteit kinderbegeleider	Aandacht kindperspectief	Begeleidingsgedrag	Faciliteren exploratie	Kwaliteit feedback	Taalondersteuning
1.00 – 1.99	0.5	0	0	1.1	0.5	4.5	52.9	18.6
2.00 – 2.99	1.9	0	1.8	3.8	4.5	30.5	35.8	32.3
3.00 – 3.99	7.5	0	6.8	30.2	10.8	42.3	8.6	35.9
4.00 – 4.99	31.2	0	30.9	31.8	37.5	18.2	2.9	9.5
5.00 – 5.99	37.4	2.8	40.8	29.0	33.2	4.6	0	3.6
6.00 – 6.99	20.6	31.1	15.3	4.0	11.8	0	0	0
7	0.6	66.1	4.7	0	1.7	0	0	0

Gewogen % verdeling van emotionele en educatieve ondersteuning per opvangvorm

Tabel 28. Gewogen % verdeling van MeMoQ domeinen per opvangvorm

%	CLASS Infant				CLASS Toddler			
	gezinsopvang		groepsopvang		gezinsopvang		groepsopvang	
	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning
1.00 – 1.99	0	19.7	0	36.7	1.4	49.7	1.0	65.6
2.00 – 2.99	11.5	46.4	21.0	47.6	9.0	41.9	16.6	31.7
3.00 – 3.99	48.1	23.7	60.8	12.8	44.8	8.1	65.6	3
4.00 – 4.99	39.9	7.0	17.9	2.7	44.2	0	17.8	0
5	0.4	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 29. Gewogen % verdeling van CLASS Infant dimensies per opvangvorm

CLASS Infant	Relationeel klimaat		Sensitiviteit kinderbegeleider		Faciliteren exploratie		Taalondersteuning	
	gezin	groep	gezin	groep	gezin	groep	gezin	groep
1.00 – 1.99	0	0	0	0	5.6	18.0	7	23.8
2.00 – 2.99	0	0	0	4.4	20.0	26.2	32.3	34.7
3.00 – 3.99	5.6	3.4	1435	14.6	39.1	29.2	19.6	30.6
4.00 – 4.99	20.4	44.6	21.9	35.7	22.3	22.7	26.9	6.4
5.00 – 5.99	44.2	41.8	36.9	35.7	10.7	2.1	9.7	2.7
6.00 – 6.99	27.2	10.1	23.7	7.5	2.2	1.7	4.5	1.7
7	2.6	0	3	2.1	0	0	0	0

Tabel 30. Gewogen % verdeling van CLASS Toddler dimensies per opvangvorm

CLAS S Toddler	Positieve sfeer		Negatieve sfeer		Sensitiviteit kinderbegleider		Aandacht kindperspectief		Begeleiding gedrag		Faciliteren exploratie		Kwaliteit feedback		Taalondersteuning	
	gezin	groep	gezin	groep	gezin	groep	gezin	groep	gezin	groep	gezin	groep	gezin	groep	gezin	groep
1.00 – 1.99	1.4	0	0	0	0	0	1.4	1	1.4	0	3	5.3	49.2	55	12.1	22.5
2.00 – 2.99	0.2	3	0	0	1.4	2	1.4	5.4	0.2	7.1	30	31.1	35.9	35.6	30.5	33.5
3.00 – 3.99	6	8.6	0	0	4.6	8	24.3	33.6	11.6	10.4	39.4	43.9	10.2	7.6	38.3	34.5
4.00 – 4.99	22.6	36.3	0	0	26	33.7	28.8	33.6	35.6	38.8	23	15.3	4.6	2	14.5	6.6
5.00 – 5.99	36.2	38.2	0	4.5	36.4	43.5	40.2	22.3	27.8	36.4	4.6	4.6	0	0	4.8	3
6.00 – 6.99	33.7	13	29	32.3	22.7	10.9	3.9	4.2	20.3	6.6	0	0	0	0	0	0
7	0	1	71	63.2	8.8	2.2	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0

Gewogen % verdeling van emotionele en educatieve ondersteuning per subsidietrap

Tabel 31. Gewogen % verdeling van MeMoQ domeinen per subsidietrap

%	CLASS Infant				CLASS Toddler			
	Geen IKT		IKT		Geen IKT		IKT	
	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning	Emotionele ondersteuning	Educatieve ondersteuning
1.00 – 1.99	0	38	0	28	1.7	0.8	57.5	60.9
2.00 – 2.99	25.1	38.2	15.4	49.9	7.4	17.2	35.6	35.2
3.00 – 3.99	53.4	22.7	56.9	17.3	72.5	49.4	6.3	3.2
4.00 – 4.99	20.5	0.7	28.3	5.4	17.3	33.2	0	0
5	0.7	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 32. Gewogen % verdeling van CLASS Infant dimensies per subsidietrap

CLASS Infant	Relationeel klimaat		Sensitiviteit kinderbegeleider		Faciliteren exploratie		Taalondersteuning	
	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT
1.00 – 1.99	0	0	0	0	27.3	9.5	25.1	15.2
2.00 – 2.99	0	0	10.1	0.8	12.8	26.7	24.2	36.2
3.00 – 3.99	7.2	3.5	16.3	14.2	29.2	34.1	31.3	25.1
4.00 – 4.99	37.9	34.5	30.7	30.2	27.2	21.5	12.7	14.9
5.00 – 5.99	36.4	44.4	30.7	37.5	3.5	6	6.4	5.2
6.00 – 6.99	17.8	16.7	10.7	14.7	0	2.4	0	3.5
7	0.7	1.1	1.4	2.7	0	0	0	0

Tabel 33. Gewogen % verdeling van CLASS Toddler dimensies per subsidietrap

CLASS Toddler	Positieve sfeer		Negatieve sfeer		Sensitiviteit kinderbegeleider		Aandacht kindperspectief		Begeleiding gedrag		Faciliteren exploratie		Kwaliteit feedback		Taalondersteuning	
	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT	Geen IKT	IKT
1.00 – 1.99	0	0.8	0	0	0	0	1.7	0.8	0	0.8	3.7	4.9	51.8	53.4	18.3	18.8
2.00 – 2.99	5.5	0	0	0	1.7	1.8	5.1	3.2	7.2	3.1	26.2	33	37.1	34.9	30.2	33.4
3.00 – 3.99	2.2	10.5	0	0	3.8	8.3	23	34.1	5.7	13.6	48.6	38.7	7.2	9.4	41.8	32.7
4.00 – 4.99	34.7	29.2	0	0	33.7	29.2	45.6	24.2	40	36.1	15.7	19.3	3.9	2.4	3.6	12.6
5.00 – 5.99	37.4	37.4	3.5	2.5	44.5	38.8	19.7	34.2	37.4	30.8	5.6	4	0	0	5.9	2.4
6.00 – 6.99	18.4	22	28.6	32.3	13.9	16.1	4.7	3.7	7.6	14	0	0	0	0	0	0
7	1.7	0	67.8	65.2	2.2	6	0	0	2	1.6	0	0	0	0	0	0

6.4. Geobserveerde beschrijvende gegevens per indicator (niet gewogen)

Tabel 34. Geobserveerde beschrijvende gegevens van CLASS Infant indicatoren

CLASS Infant (N=167)		M	Min	Max	SD
Relationeel klimaat	Relationeel gedrag	3.50	1.50	5.00	.81
	Emotionele expressie	3.61	1.50	5.00	.80
	Respect	3.84	1.75	5.00	.77
	Gebrek aan negativiteit	4.85	3.25	5.00	.32
Sensitiviteit kinderbegeleider	Bewust zijn	3.43	1.50	5.00	.83
	Responsief	3.45	1.00	5.00	.84
Faciliteren van exploratie	Kinderen comfortabel	4.09	2.00	5.00	.74
	Betrokkenheid	2.86	1.00	5.00	.87
	Kindgerichtheid	2.94	1.00	5.00	1.00
Taalondersteuning	Uitbreiding van belevingen	2.02	1.00	4.50	.84
	Taalgebruik	2.85	1.00	5.00	.97
	Communicatie ondersteuning	2.20	1.00	5.00	.93
	Communicatie uitbreiding	1.90	1.00	4.50	.84

Tabel 35. Geobserveerde beschrijvende gegevens van CLASS Toddler indicatoren

CLASS Toddler (N = 233)		M	Min	Max	SD
Positieve sfeer	Relaties	3.67	1.50	5.00	.72
	Positieve affectie	3.70	1.50	5.00	.76
	Respect	3.94	1.50	5.00	.75
Negatieve sfeer	Negatieve affectie	4.92	3.75	5.00	.22
	Bestraffende controle	4.95	3.75	5.00	.17
	Negativiteit leidster	4.95	3.25	5.00	.18
	Negativiteit kind	4.93	3.50	5.00	.22
Sensitiviteit kinderbegeleider	Bewust zijn van	3.73	1.25	5.00	.78
	Responsiviteit	3.69	1.75	5.00	.77
	Kind op gemak	4.15	2.25	5.00	.68
Aandacht kindperspectief	Kindfocus	3.13	1.00	5.00	.78
	Flexibiliteit	3.61	1.25	5.00	.75
	Steun voor autonomie	3.23	1.00	5.00	.84
Begeleiding van gedrag	Proactief	3.50	1.25	5.00	.77
	Ondersteunen pos gedrag	3.55	1.00	5.00	.91
	Wangedrag	3.85	1.50	5.00	.76
Faciliteren van exploratie	Actief faciliteren	2.21	1.00	5.00	.87
	Ontplooien cognitieve vaardigheden	1.53	1.00	4.00	.60
	Actieve betrokkenheid kinderen	3.85	1.50	5.00	.77
Kwaliteit van feedback	Scaffolding	1.80	1.00	4.00	.70
	Info verschaffen	1.47	1.00	4.00	.61
	Aanmoediging & bevestiging	1.628	1.00	3.75	.64
Taalondersteuning	Taalgebruik ondersteunen	2.38	1.00	4.25	.78
	Herhalen & uitbreiden	2.23	1.00	5.00	.85
	Benoemen van handelingen	2.27	1.00	5.00	1.00
	Gevorderd taalgebruik	2.04	1.00	5.00	.85

6.5. Gewogen gegevens per domein en dimensie in percentielen

Tabel 36. Gewogen beschrijvende gegevens van CLASS Infant naar percentielen

CLASS Infant		Percentiel				
		10	25	50	75	90
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	2.74	3.17	3.63	4.01	4.50
	Educatieve ondersteuning	1.46	1.79	2.42	2.89	3.46
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	4.03	4.46	5.25	5.75	6.25
	Sensitiviteit kinderbegeleider	3.50	4.25	5.00	5.50	6.25
	Faciliteren exploratie	1.75	2.50	3.25	4.00	4.75
	Taalondersteuning	1.31	2.25	2.75	3.75	4.75

Tabel 37. Gewogen beschrijvende gegevens van CLASS Toddler naar percentielen

CLASS Toddler		Percentiel				
		10	25	50	75	90
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	2.83	3.25	3.58	4.06	4.33
	Educatieve ondersteuning	1.19	1.53	1.88	2.25	2.70
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	3.75	4.50	5.00	5.75	6.25
	Negatieve sfeer	6.50	6.75	7.00	7.00	7.00
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.00	4.50	5.00	5.75	6.50
	Aandacht kindperspectief	3.25	3.50	4.50	5.00	5.50
	Begeleiding gedrag	3.50	4.25	4.75	5.50	6.00
	Faciliteren exploratie	2.25	2.50	3.25	3.75	4.50
	Kwaliteit feedback	1.00	1.25	1.75	2.50	3.00
	Taalondersteuning	1.50	2.25	2.75	3.50	4.00

6.6. Gewogen beschrijvende gegevens per dimensie naar laag – matig – hoog

Tabel 38. Gewogen beschrijvende gegevens van CLASS Infant naar laag-matig-hoog

CLASS Infant		%		
		Laag (<3.00)	Matig (3.00-5.99)	Hoog (≥6.00)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	0	82.2	17.8
	Sensitiviteit kinderbegeleider	2.6	81.2	16.3
	Faciliteren exploratie	37	61.1	1.9
	Taalondersteuning	51.1	46.3	2.7

Tabel 39. Gewogen beschrijvende gegevens van CLASS Toddler naar laag-matig-hoog

CLASS Toddler		%		
		Laag (<3.00)	Matig (3.00-5.99)	Hoog (≥6.00)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	2.5	76.1	21.3
	Negatieve sfeer	0	2.8	97.2
	Sensitiviteit kinderbegeleider	1.7	78.5	20.0
	Aandacht kindperspectief	4.9	91.0	4.0
	Begeleiding gedrag	5.0	81.5	13.5
	Faciliteren exploratie	35.1	65.1	0.0
	Kwaliteit feedback	88.5	11.5	0.0
	Taalondersteuning	50.9	49.0	0.0

6.7. CLASS en groepsgrootte

Tabel 40. Pearson correlatie voor groepsgrootte en MeMoQ-domeinen

		adult child ratio	aantal kinderen in geobserveerde leefgroep
CLASS Infant (N=150)	Emotionele Ondersteuning	-,229**	-,304**
	Educatieve Ondersteuning	-,202*	-,240**
CLASS Toddler (N=250)	Emotionele Ondersteuning	-,208**	-,351**
	Educatieve Ondersteuning	-,097	-,233**

6.8. CLASS doorheen de voormiddag

Tabel 41. Gewogen CLASS Infant doorheen de voormiddag, met minima en maxima

CLASS Infant ⁸⁵		M (SD) (Min-Max)			
		Cyclus 1	Cyclus 2	Cyclus 3	Cyclus 4
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.84 (.72) (1.83-5.00)	3.68 (.79) (1.83-5.00)	3.49 (.82) (1.33-5.00)	3.51 (.76) (1.17-5.00)
	Educatieve ondersteuning	2.69 (.94) (1.00-4.83)	2.51 (.94) (1.00-5.00)	2.37 (.93) (1.00-5.00)	2.23 (.87) (1.00-4.33)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	5.42 (.97) (3.00-7.00)	5.14 (1.02) (3.00-7.00)	4.98 (1.01) (3.00-7.00)	4.91 (1.01) (3.00-7.00)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.15 (1.13) (2.00-7.00)	4.96 (1.24) (2.00-7.00)	4.67 (1.34) (2.00-7.00)	4.67 (1.27) (1.00-7.00)
	Faciliteren exploratie	3.64 (1.36) (1.00-6.00)	3.46 (1.41) (1.00-7.00)	3.21 (1.42) (1.00-7.00)	2.99 (1.36) (1.00-6.00)
	Taalondersteuning	3.30 (1.47) (1.00-7.00)	3.05 (1.51) (1.00-7.00)	2.85 (1.46) (1.00-7.00)	2.66 (1.35) (1.00-7.00)

Tabel 42. Gewogen CLASS Toddler doorheen de voormiddag, met minima en maxima

CLASS Toddler ⁸⁶		M (SD) (Min-Max)			
		Cyclus 1	Cyclus 2	Cyclus 3	Cyclus 4
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.82 (.66) (1.50-4.92)	3.66 (.70) (1.42-5.00)	3.53 (.72) (1.50-5.00)	3.37 (.73) (1.33-4.83)
	Educatieve ondersteuning	2.26 (.83) (1.00-4.56)	1.99 (.71) (1.00-4.44)	1.87 (.69) (1.00-4.22)	1.59 (.55) (1.00-3.67)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	5.46 (1.15) (1.00-7.00)	5.23 (1.19) (1.00-7.00)	4.91 (1.20) (2.00-7.00)	4.55 (1.26) (1.00-7.00)
	Negatieve sfeer	6.92 (.30) (5.00-7.00)	6.83 (.47) (4.00-7.00)	6.86 (.38) (5.00-7.00)	6.78 (.50) (5.00-7.00)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.47 (1.12) (2.00-7.00)	5.13 (1.20) (2.00-7.00)	4.95 (1.30) (1.00-7.00)	4.90 (1.29) (2.00-7.00)
	Aandacht kindperspectief	4.61 (1.23) (1.00-7.00)	4.53 (1.29) (1.00-7.00)	4.32 (1.23) (1.00-7.00)	3.85 (1.28) (1.00-7.00)
	Begeleiding gedrag	5.03 (1.19) (2.00-7.00)	4.75 (1.19) (2.00-7.00)	4.66 (1.25) (1.00-7.00)	4.64 (1.26) (1.00-7.00)
	Faciliteren exploratie	3.69 (1.34) (1.00-7.00)	3.37 (1.19) (1.00-7.00)	3.14 (1.18) (1.00-6.00)	2.61 (.92) (1.00-5.00)
	Kwaliteit feedback	2.35 (1.29) (1.00-6.00)	1.95 (1.04) (1.00-5.00)	1.79 (.97) (1.00-5.00)	1.62 (.82) (1.00-5.00)
	Taal- ondersteuning	3.25 (1.26) (1.00-6.00)	2.95 (1.28) (1.00-6.00)	2.74 (1.20) (1.00-6.00)	2.40 (1.08) (1.00-5.00)

⁸⁵ Gewogen N: cyclus 1, 2, 3 = 150, 4 = 138

⁸⁶ Gewogen N: cyclus 1, 2, 3 = 250, 4 = 236.

Tabel 43. Geobserveerde CLASS Infant doorheen de voormiddag (niet gewogen)

CLASS Infant (N= 657)		M (SD)			
		Cyclus 1 (N= 167)	Cyclus 2 (N= 167)	Cyclus 3 (N= 167)	Cyclus 4 (N= 156)
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.83 (.75)	3.73 (.79)	3.52 (.83)	3.55 (.78)
	Educatieve ondersteuning	2.71 (.94)	2.54 (.91)	2.38 (.90)	2.22 (.83)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	5.38 (1.02)	5.22 (1.05)	5.02 (1.03)	4.96 (1.03)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.14 (1.17)	5.04 (1.23)	4.68 (1.36)	4.73 (1.30)
	Faciliteren exploratie	3.69 (1.40)	3.48 (1.39)	3.23 (1.36)	2.96 (1.30)
	Taalondersteuning	3.33 (1.49)	3.09 (1.46)	2.87 (1.43)	2.62 (1.31)

Tabel 44. Geobserveerde CLASS Toddler doorheen de voormiddag (niet gewogen)

CLASS Toddler (N= 919)		M (SD)			
		Cyclus 1 (N= 233)	Cyclus 2 (N= 233)	Cyclus 3 (N= 233)	Cyclus 4 (N= 220)
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.86 (.66)	3.70 (.69)	3.57 (.74)	3.44 (.72)
	Educatieve ondersteuning	2.26 (.83)	2.01 (.72)	1.90 (.71)	1.62 (.56)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	5.51 (1.13)	5.28 (1.18)	4.97 (1.22)	4.64 (1.26)
	Negatieve sfeer	6.92 (.28)	6.85 (.43)	6.89 (.36)	6.79 (.48)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.51 (1.10)	5.18 (1.21)	5.00 (1.32)	4.99 (1.28)
	Aandacht kindperspectief	4.67 (1.23)	4.56 (1.29)	4.38 (1.25)	3.97 (1.28)
	Begeleiding gedrag	5.12 (1.19)	4.82 (1.21)	4.68 (1.27)	4.72 (1.23)
	Faciliteren exploratie	3.67 (1.33)	3.41 (1.19)	3.16 (1.19)	2.65 (.97)
	Kwaliteit feedback	2.37 (1.32)	1.98 (1.05)	1.86 (1.026)	1.66 (.84)
	Taalondersteuning	3.27 (1.25)	2.99 (1.26)	2.79 (1.21)	2.44 (1.12)

Tabel 45. Gewogen CLASS Infant per cyclus en per opvangvorm

CLASS Infant ⁸⁷		M (SD)							
		Gezinsopvang				Groepsopvang			
		1	2	3	4	1	2	3	4
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	4.06 (.70)	3.92 (.83)	3.68 (.89)	3.74 (.71)	3.70 (.70)	3.53 (.73)	3.37 (.76)	3.36 (.76)
	Educatieve ondersteuning	3.05 (.91)	2.76 (.93)	2.65 (.93)	2.43 (.96)	2.45 (.88)	2.35 (.91)	2.19 (.89)	2.10 (.78)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	5.62 (1.09)	5.41 (1.01)	5.20 (1.01)	5.40 (1.05)	5.30 (.87)	4.96 (.98)	4.84 (1.00)	4.66 (.90)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.41 (1.08)	5.30 (1.31)	4.94 (1.50)	4.92 (1.25)	4.98 (1.14)	4.74 (1.15)	4.49 (1.21)	4.51 (1.27)
	Faciliteren exploratie	4.04 (1.35)	3.71 (1.31)	3.54 (1.33)	3.29 (1.44)	3.38 (1.31)	3.29 (1.15)	3.00 (1.44)	2.80 (1.29)
	Taalondersteuning	3.96 (1.41)	3.447 (1.57)	3.30 (1.57)	3.05 (1.51)	2.87 (1.35)	2.78 (1.42)	2.57 (1.32)	2.41 (1.18)

Tabel 46. Gewogen CLASS Toddler per cyclus en per opvangvorm

CLASS Toddler ⁸⁸		M (SD)							
		Gezinsopvang				Groepsopvang			
		1	2	3	4	1	2	3	4
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.97 (.66)	3.84 (.71)	3.67 (.71)	3.57 (.67)	3.74 (.65)	3.55 (.67)	3.45 (.72)	3.26 (.75)
	Educatieve ondersteuning	2.37 (.85)	2.10 (.78)	1.96 (.72)	1.67 (.58)	2.19 (.81)	1.91 (.66)	1.81 (.66)	1.54 (.52)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	5.65 (1.16)	5.44 (1.25)	5.09 (1.17)	4.91 (1.24)	5.35 (1.13)	5.11 (1.13)	4.81 (1.21)	4.33 (1.23)
	Negatieve sfeer	6.94 (.23)	6.90 (.39)	6.93 (.26)	6.85 (.36)	6.90 (.33)	6.79 (.51)	6.81 (.43)	6.73 (.56)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.73 (1.16)	5.46 (1.24)	5.16 (1.38)	5.28 (1.23)	5.31 (1.07)	4.94 (1.13)	4.83 (1.24)	4.68 (1.28)
	Aandacht kindperspectief	4.80 (1.16)	4.79 (1.24)	4.49 (1.23)	4.01 (1.14)	4.50 (1.26)	4.37 (1.29)	4.21 (1.22)	3.75 (1.35)
	Begeleiding gedrag	5.21 (1.22)	4.97 (1.21)	4.86 (1.28)	4.82 (1.18)	4.93 (1.17)	4.61 (1.16)	4.54 (1.22)	4.53 (1.29)
	Faciliteren exploratie	3.87 (1.29)	3.41 (1.37)	3.18 (1.22)	2.68 (.86)	3.59 (1.36)	3.34 (1.06)	3.12 (1.15)	2.57 (.96)
	Kwaliteit feedback	2.54 (1.29)	2.01 (1.19)	1.88 (1.05)	1.66 (.89)	2.24 (1.27)	1.91 (.94)	1.74 (.92)	1.60 (.78)
	Taalondersteuning	3.45 (1.25)	3.25 (1.28)	2.92 (1.19)	2.66 (1.13)	3.13 (1.25)	2.78 (1.24)	2.64 (1.20)	2.25 (1.03)

⁸⁷ Gewogen N: gezinsopvang cyclus 1-2-3 = 77, cyclus 4 = 71; groepsopvang cyclus 1-2-3 = 74; cyclus 4 = 68.⁸⁸ Gewogen N: gezinsopvang cyclus 1-2-3 = 233, cyclus 4 = 116; groepsopvang cyclus 1-2-3 = 126; cyclus 4 = 120.

Tabel 47. Gewogen CLASS Infant per cyclus en per subsidietrap

CLASS Infant ⁸⁹		M (SD)							
		Geen IKT				IKT			
		1	2	3	4	1	2	3	4
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.66 (.71)	3.52 (.85)	3.31 (.89)	3.36 (.84)	3.88 (.71)	3.72 (.77)	3.54 (.80)	3.51 (.74)
	Educatieve ondersteuning	2.54 (1.05)	2.44 (.95)	2.16 (.96)	2.11 (.86)	2.72 (.91)	2.52 (.94)	2.42 (.92)	2.26 (.88)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	5.29 (.91)	5.03 (1.05)	4.83 (1.05)	4.65 (1.03)	5.46 (.99)	5.17 (1.01)	5.03 (1.00)	4.97 (1.00)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.84 (1.20)	4.63 (1.29)	4.24 (1.34)	4.42 (1.52)	5.23 (1.11)	5.04 (1.22)	4.78 (1.33)	4.73 (1.20)
	Faciliteren exploratie	3.30 (1.53)	3.28 (1.44)	3.00 (1.54)	2.77 (1.43)	3.72 (1.31)	3.50 (1.40)	3.26 (1.39)	3.04 (1.35)
	Taalondersteuning	3.14 (1.57)	2.93 (1.43)	2.57 (1.33)	2.49 (1.22)	3.34 (1.44)	3.08 (1.54)	2.93 (1.49)	2.70 (1.38)

Tabel 48. Gewogen CLASS Toddler per cyclus en per subsidietrap

CLASS Toddler ⁹⁰		M (SD)							
		Geen IKT				IKT			
		1	2	3	4	1	2	3	4
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.87 (.66)	3.68 (.66)	3.48 (.70)	3.27 (.72)	3.80 (.66)	3.65 (.72)	3.56 (.73)	3.43 (.73)
	Educatieve ondersteuning	2.33 (.88)	2.06 (.72)	1.88 (.70)	1.60 (.53)	2.21 (.80)	1.94 (.71)	1.86 (.68)	1.58 (.55)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	5.54 (1.14)	5.26 (1.17)	4.94 (1.18)	4.41 (1.20)	5.42 (1.15)	5.22 (1.20)	4.90 (1.21)	4.63 (1.29)
	Negatieve sfeer	6.96 (.19)	6.84 (.49)	6.79 (.45)	6.79 (.53)	6.89 (.34)	6.83 (.46)	6.89 (.33)	6.77 (.48)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.51 (1.07)	5.14 (1.01)	4.94 (1.18)	4.73 (1.24)	5.44 (1.15)	5.13 (1.29)	4.96 (1.37)	5.00 (1.32)
	Aandacht kindperspectief	4.63 (1.20)	4.52 (1.19)	4.11 (1.26)	3.80 (1.32)	4.60 (1.24)	4.53 (1.34)	4.43 (1.19)	3.87 (1.26)
	Begeleiding gedrag	5.03 (1.20)	4.82 (1.13)	4.59 (1.19)	4.49 (1.34)	5.04 (1.19)	4.71 (1.22)	4.70 (1.28)	4.72 (1.21)
	Faciliteren exploratie	3.76 (1.45)	3.55 (1.11)	3.24 (1.08)	2.63 (.96)	3.66 (1.28)	3.26 (1.22)	3.09 (1.23)	2.60 (.91)
	Kwaliteit feedback	2.45 (1.41)	2.07 (1.07)	1.83 (1.00)	1.58 (.81)	2.30 (1.21)	1.88 (1.02)	1.77 (.95)	1.64 (.82)
	Taalondersteuning	3.30 (1.33)	2.96 (1.31)	2.76 (1.27)	2.43 (1.10)	3.22 (1.22)	2.95 (1.26)	2.73 (1.17)	2.39 (1.08)

⁸⁹ Gewogen N: geen IKT cyclus 1-2-3 = 31, cyclus 4= 27; IKT cyclus 1-2-3= 119; cyclus 4 = 111.⁹⁰ Gewogen N: geen IKT cyclus 1-2-3 = 89, cyclus 4= 85; IKT cyclus 1-2-3= 161; cyclus 4 = 151.

6.9. Schommelingen doorheen de voormiddag m.b.v. Repeated Measures

Tabel 49. Repeated measures van CLASS Infant cycli

CLASS Infant Cyclus		Emotionele ondersteuning			Educatieve ondersteuning		
		verschil	Std. Error	Sig.	verschil	Std. Error	Sig.
1	2	.442*	.175	.018	.422*	.164	.016
	3	.875*	.141	.000	.656*	.154	.000
	4	.917*	.180	.000	.639*	.143	.000
2	1	-.442*	.175	.018	-.422*	.164	.016
	3	.433*	.152	.008	.233	.140	.106
	4	.475*	.146	.003	.217	.135	.119
3	1	-.875*	.141	.000	-.656*	.154	.000
	2	-.433*	.152	.008	-.233	.140	.106
	4	.042	.145	.776	-.017	.127	.897
4	1	-.917*	.180	.000	-.639*	.143	.000
	2	-.475*	.146	.003	-.217	.135	.119
	3	-.042	.145	.776	.017	.127	.897

Tabel 50. Repeated measures van CLASS Toddler cycli

CLASS Toddler Cyclus		Emotionele ondersteuning			Educatieve ondersteuning		
		verschil	Std. Error	Sig.	verschil	Std. Error	Sig.
1	2	.217	.109	.058	.125	.148	.406
	3	.392*	.104	.001	.333*	.159	.047
	4	.617*	.130	.000	.736*	.176	.000
2	1	-.217	.109	.058	-.125	.148	.406
	3	.175*	.069	.019	.208	.156	.195
	4	.400*	.122	.003	.611*	.103	.000
3	1	-.392*	.104	.001	-.333*	.159	.047
	2	-.175*	.069	.019	-.208	.156	.195
	4	.225	.134	.107	.403*	.117	.002
4	1	-.617*	.130	.000	-.736*	.176	.000
	2	-.400*	.122	.003	-.611*	.103	.000
	3	-.225	.134	.107	-.403*	.117	.002

*. Het verschil is significant op het .05 niveau

6.10. CLASS per type activiteit

Tabel 51. % Activiteiten tijdens CLASS Infant per cyclus

CLASS Infant Cyclus	Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten & spel	Vrij & geleid
1	5.8	74.2	6.3	7.3	6.4
2	3.8	67.5	7.9	8.8	12.0
3	14.8	62.7	6.6	11.4	14.8
4	78.5	8.8	0	12.8	0

Tabel 52. % Activiteiten tijdens CLASS Toddler per cyclus

CLASS Toddler Cyclus	Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten & spel	Vrij & geleid
1	7.2	49.4	15.9	9.5	17.9
2	3.6	53.5	14.4	9.3	19.2
3	10.9	56.8	11.7	11.3	9.3
4	89.9	3.5	0.5	6.0	0

Tabel 53. Gewogen CLASS Infant per activiteit met minima en maxima

CLASS Infant ⁹¹		M (SD) (Min-Max)				
		Eten	Eten & spel	Vrij spel	Geleid spel	Vrij & geleid spel
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.49 (.73) (1.83-5.00)	3.37 (.86) (1.17-5.00)	3.67 (.78) (1.67-5.00)	4.12 (.76) (2.00-5.00)	3.79 (.68) (2.67-5.00)
	Educatieve ondersteuning	2.19 (.86) (1.00-4.33)	2.18 (.75) (1.00-4.00)	2.48 (.92) (1.00-5.00)	3.28 (1.11) (1.17-5.00)	2.88 (.94) (1.00-4.50)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	4.88 (1.00) (3.00-7.00)	4.90 (.91) (3.00-7.00)	5.18 (1.03) (3.00-7.00)	5.90 (.92) (4.00-7.00)	5.19 (.85) (4.00-7.00)
	Sensitiviteit kinder-begeleider	4.70 (1.23) (2.00-7.00)	4.56 (1.39) (1.00-7.00)	4.90 (1.24) (2.00-7.00)	5.40 (1.22) (2.00-7.00)	5.19 (1.12) (3.00-7.00)
	Faciliteren exploratie	2.95 (1.35) (1.00-6.00)	2.80 (1.21) (1.00-6.00)	3.39 (1.34) (1.00-7.00)	4.70 (1.54) (1.00-7.00)	3.93 (1.28) (1.00-6.00)
	Taalondersteuning	2.60 (1.33) (1.00-7.00)	2.64 (1.17) (1.00-5.00)	3.01 (1.48) (1.00-7.00)	4.16 (1.70) (1.00-7.00)	3.50 (1.34) (1.00-6.00)

Tabel 54. Gewogen CLASS Toddler per activiteit met minima en maxima

CLASS Toddler ⁹²		M (SD) (Min-Max)				
		Eten	Eten & spel	Vrij spel	Geleid spel	Vrij & geleid spel
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.42 (.72) (1.33-4.83)	3.59 (.66) (2.17-4.83)	3.61 (.75) (1.42-5.00)	3.77 (.68) (1.75-4.92)	3.82 (.62) (2.25-4.83)
	Educatieve ondersteuning	1.60 (.53) (1.00-3.67)	1.82 (.63) (1.00-3.89)	1.92 (.72) (1.00-4.33)	2.37 (.83) (1.00-4.33)	2.38 (.79) (1.11-4.56)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	4.60 (1.26) (1.00-7.00)	5.09 (1.15) (2.00-7.00)	5.05 (1.23) (1.00-7.00)	5.55 (1.14) (2.00-7.00)	5.55 (1.05) (3.00-7.00)
	Negatieve sfeer	6.77 (.48) (5.00-7.00)	6.82 (.56) (4.00-7.00)	6.86 (.39) (5.00-7.00)	6.93 (.26) (6.00-7.00)	6.90 (.34) (5.00-7.00)
	Sensitiviteit kinder-begeleider	4.99 (1.24) (2.00-7.00)	4.96 (1.22) (2.00-7.00)	5.04 (1.29) (1.00-7.00)	5.49 (1.19) (2.00-7.00)	5.45 (1.09) (3.00-7.00)
	Kind-perspectief	3.87 (1.27) (1.00-7.00)	4.26 (1.23) (2.00-7.00)	4.60 (1.21) (1.00-7.00)	4.22 (1.46) (1.00-7.00)	4.63 (1.17) (2.00-7.00)
	Begeleiding gedrag	4.73 (1.29) (1.00-7.00)	4.76 (1.10) (2.00-7.00)	4.67 (1.24) (1.00-7.00)	4.98 (1.23) (2.00-7.00)	5.04 (1.14) (3.00-7.00)
	Faciliteren exploratie	2.62 (.91) (1.00-5.00)	2.89 (1.13) (1.00-6.00)	3.26 (1.18) (1.00-7.00)	4.06 (1.28) (1.00-6.00)	3.88 (1.30) (2.00-7.00)
	Kwaliteit feedback	1.61 (.81) (1.00-5.00)	1.73 (.94) (1.00-5.00)	1.88 (1.07) (1.00-6.00)	2.52 (1.19) (1.00-5.00)	2.50 (1.25) (1.00-6.00)
	Taalondersteuning	2.44 (1.13) (1.00-6.00)	2.83 (1.15) (1.00-6.00)	2.83 (1.24) (1.00-6.00)	3.30 (1.31) (1.00-6.00)	3.41 (1.20) (1.00-6.00)

⁹¹ Gewogen N: eten = 144, eten en spel = 60, vrij spel = 312, geleid spel = 36, vrij en geleid spel = 34.

⁹² Gewogen N: eten = 267, eten en spel = 90, vrij spel = 407, geleid spel = 106, vrij en geleid spel = 115.

Tabel 55. Geobserveerde CLASS Infant per type activiteit (niet gewogen)

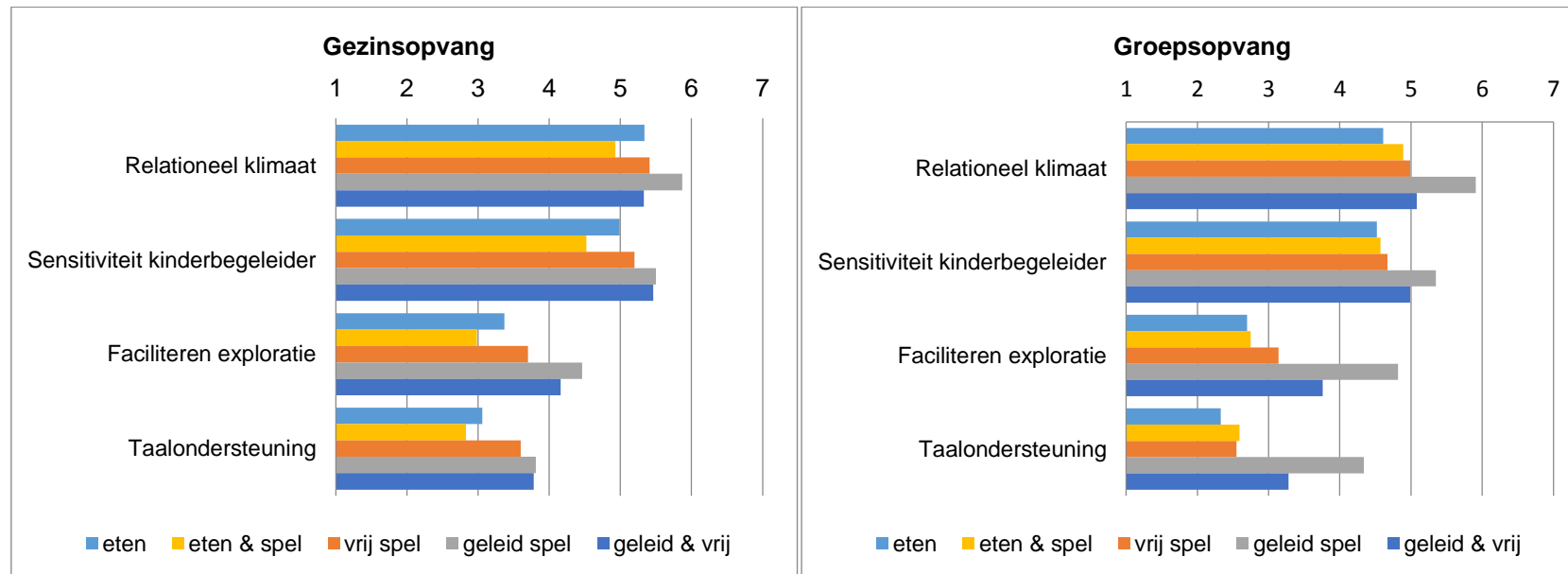
CLASS Infant (N= 656)		M (SD)				
		Eten (N= 161)	Vrij spel (N= 364)	Geleid spel (N= 33)	Eten spel (N= 61)	& Vrij geleid spel (N= 37)
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.54 (.76)	3.70 (.80)	4.08 (.75)	3.39 (.86)	3.84 (.70)
	Educatieve ondersteuning	2.22 (.78)	2.53 (.91)	3.21 (1.12)	2.22 (.72)	2.91 (.76)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	4.94 (1.02)	5.21 (1.06)	5.85 (.91)	4.87 (.92)	5.30 (.91)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.75 (1.26)	4.95 (1.26)	5.36 (1.22)	4.57 (1.43)	5.22 (1.18)
	Faciliteren exploratie	2.93 (1.29)	3.45 (1.36)	4.55 (1.58)	2.85 (1.22)	3.95 (1.77)
	Taalondersteuning	2.58 (1.29)	3.06 (1.45)	4.12 (1.71)	2.57 (1.16)	3.57 (1.32)

Tabel 56. Geobserveerde CLASS Toddler per type activiteit (niet gewogen)

CLASS Toddler (N=917)		M (SD)					
		Eten (N=247)	Vrij spel (N=385)	Geleid spel (N=96)	Eten spel (N=83)	& Vrij geleid spel (N=106)	-/ -
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.47 (.71)	3.64 (.75)	3.83 (.68)	3.65 (.65)	3.87 (.60)	
	Educatieve ondersteuning	1.64 (.54)	1.93 (.73)	2.44 (.84)	1.87 (.68)	2.39 (.77)	
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	4.69 (1.25)	5.08 (1.25)	5.66 (1.09)	5.18 (1.15)	5.62 (.99)	
	Negatieve sfeer	6.79 (.46)	6.88 (.36)	6.93 (.26)	6.84 (.51)	6.90 (.34)	
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.07 (1.23)	5.06 (1.29)	5.55 (1.16)	5.10 (1.25)	5.53 (1.07)	
	Aandacht kindperspectief	3.98 (1.27)	4.64 (1.22)	4.26 (1.47)	4.33 (1.22)	4.69 (1.17)	
	Begeleiding gedrag	4.79 (1.21)	4.71 (1.29)	5.11 (1.24)	4.87 (1.10)	5.12 (1.13)	
	Faciliteren exploratie	2.65 (.95)	3.26 (1.19)	4.13 (1.23)	2.95 (1.16)	3.87 (1.26)	
	Kwaliteit feedback	1.65 (.83)	1.91 (1.09)	2.61 (1.24)	1.80 (1.02)	2.51 (1.24)	
	Taalondersteuning	2.47 (1.13)	2.86 (1.24)	3.39 (1.31)	2.92 (1.20)	3.43 (1.18)	

Gewogen CLASS per type activiteit opgedeeld naar opvangvorm

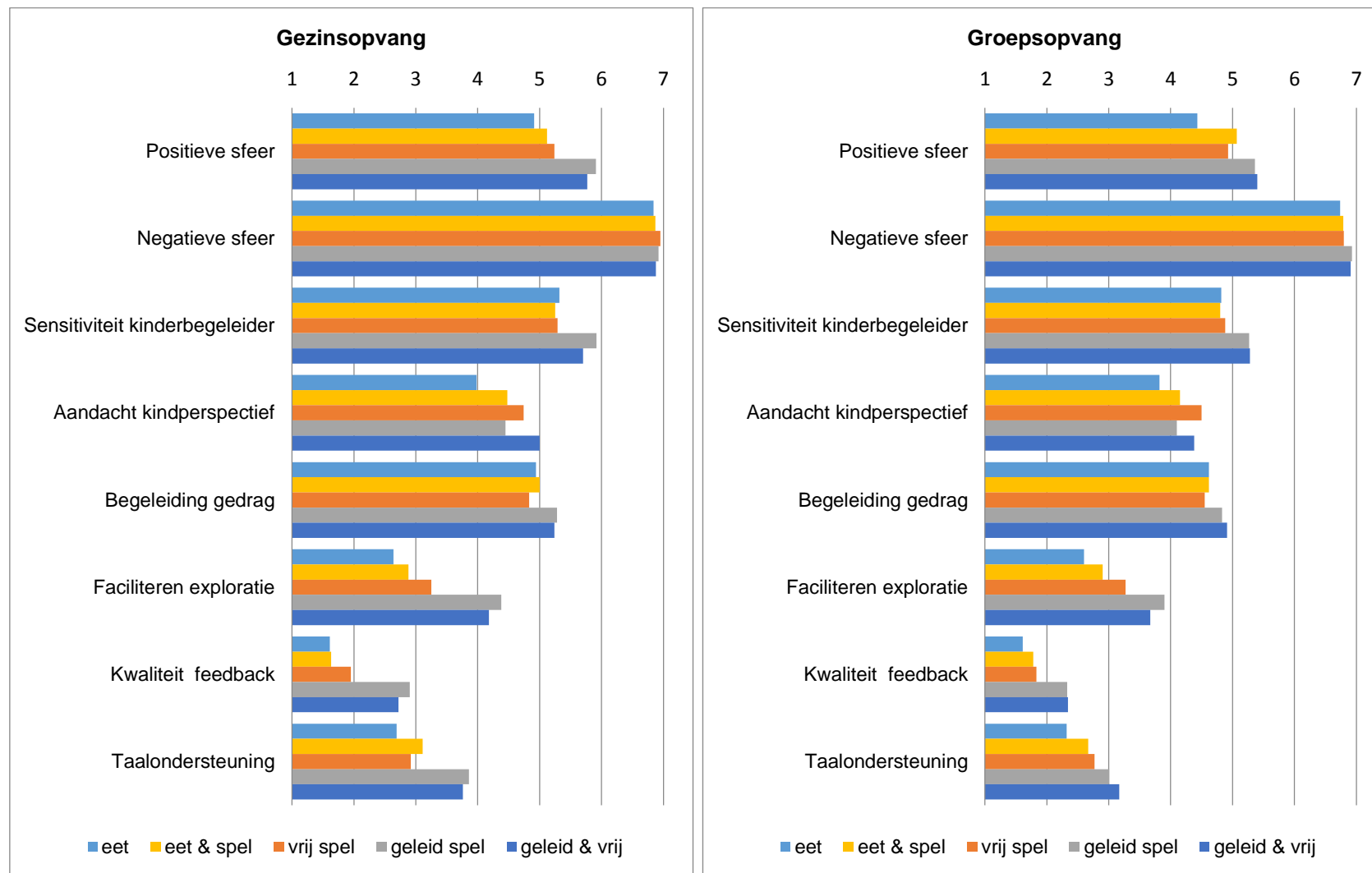
Figuur 41. Gewogen CLASS Infant dimensies per type activiteit en per opvangvorm

Tabel 57. Gewogen CLASS Infant per activiteit en per opvangvorm

CLASS Infant		M (SD)									
		Gezinsopvang					Groepsopvang				
		Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten & spel	Vrij & geleid spel	Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten & spel	Vrij & geleid spel
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.74 (.79)	3.80 (.80)	4.05 (.91)	3.48 (.70)	3.94 (.76)	3.35 (.67)	350 (.71)	4.15 (.69)	3.34 (.90)	3.68 (.61)
	Educatieve ondersteuning	2.47 (.98)	2.80 (.92)	3.05 (1.32)	2.35 (.63)	3.06 (.88)	2.02 (.73)	2.23 (.84)	3.39 (1.00)	2.14 (.78)	2.74 (.77)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	5.34 (1.07)	5.41 (1.06)	5.87 (1.05)	4.93 (.87)	5.33 (.85)	4.61 (.85)	4.99 (.97)	5.91 (.86)	4.89 (.93)	5.08 (.86)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.99 (1.38)	5.20 (1.26)	5.50 (1.50)	4.52 (1.14)	5.46 (1.27)	4.52 (1.13)	4.67 (1.18)	5.35 (1.08)	4.57 (1.46)	4.99 (.97)
	Faciliteren exploratie	3.37 (1.48)	3.70 (1.27)	4.46 (1.77)	2.98 (1.09)	4.16 (1.38)	2.70 (1.20)	3.14 (1.34)	4.82 (1.43)	2.75 (1.24)	3.76 (1.20)
	Taal-ondersteuning	3.06 (1.56)	3.60 (1.52)	3.81 (1.93)	2.83 (1.09)	3.78 (1.43)	2.33 (1.09)	2.55 (1.27)	4.34 (1.59)	2.59 (1.20)	3.28 (1.25)

Figuur 42. Gewogen CLASS Toddler dimensies per type activiteit en per opvangvorm

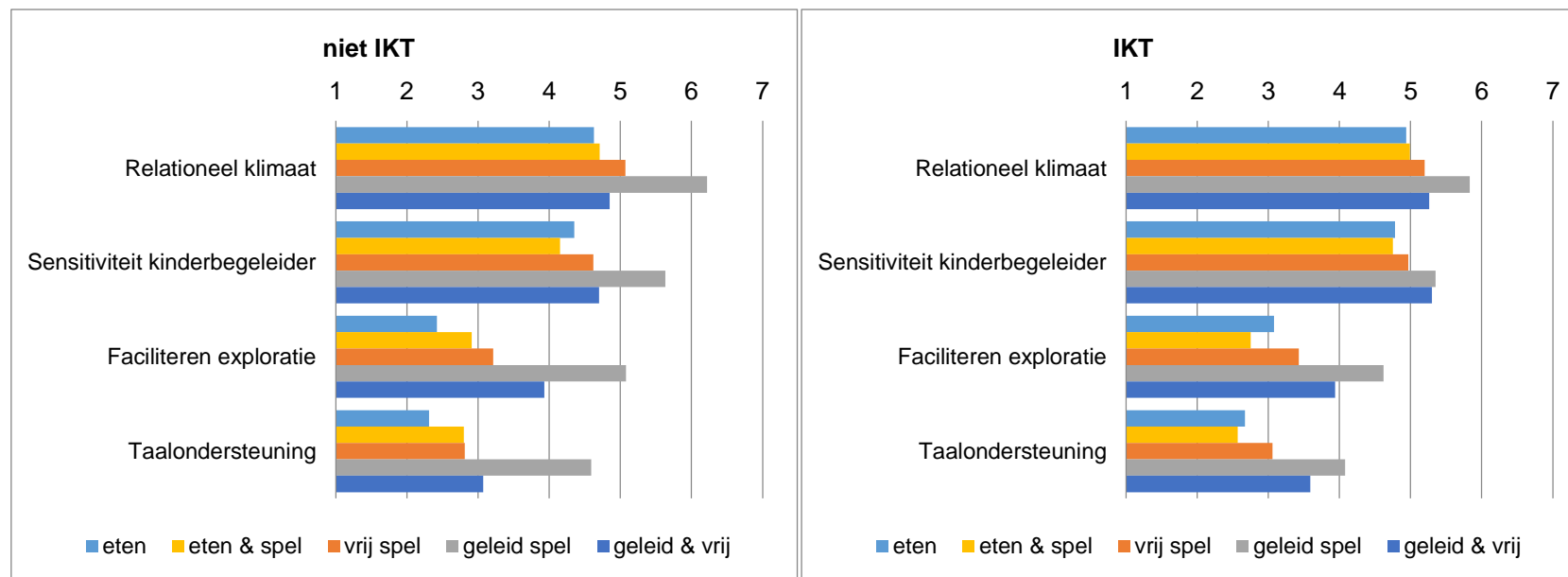

Tabel 58. Gewogen CLASS Toddler per activiteit en per opvangvorm

CLASS Toddler		M (SD)									
		Gezinsopvang					Groepsopvang				
		Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten & spel	Vrij & geleid spel	Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten & spel	Vrij & geleid spel
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.58 (.66)	3.75 (.76)	4.01 (.49)	3.73 (.76)	3.99 (.55)	3.33 (.74)	3.52 (.72)	3.65 (.73)	3.51 (.59)	3.70 (.64)
	Educatieve ondersteuning	1.66 (.56)	1.96 (.73)	2.66 (.69)	1.90 (.63)	2.62 (.86)	1.57 (.52)	1.89 (.72)	2.23 (.87)	1.78 (.63)	2.22 (.70)
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	4.91 (1.22)	5.24 (1.26)	5.91 (.77)	5.12 (1.46)	5.77 (.98)	4.43 (1.25)	4.93 (1.20)	5.36 (1.25)	5.07 (.95)	5.40 (1.07)
	Negatieve sfeer	6.84 (.37)	6.95 (.22)	6.92 (.27)	6.87 (.45)	6.88 (.41)	6.74 (.53)	6.80 (.46)	6.93 (.26)	6.79 (.62)	6.91 (.28)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	5.32 (1.22)	5.29 (1.35)	5.92 (.97)	5.25 (1.47)	5.70 (1.04)	4.82 (1.23)	4.88 (1.22)	5.27 (1.23)	4.80 (1.04)	5.28 (1.10)
	Aandacht kindperspectief	3.98 (1.15)	4.74 (1.25)	4.45 (1.06)	4.48 (1.35)	5.00 (.97)	3.82 (1.33)	4.50 (1.17)	4.10 (1.62)	4.15 (1.15)	4.38 (1.25)
	Begeleiding gedrag	4.94 (1.21)	4.83 (1.28)	5.28 (1.26)	5.00 (1.13)	5.24 (1.06)	4.62 (1.25)	4.55 (1.25)	4.83 (1.19)	4.62 (1.07)	4.91 (1.18)
	Faciliteren exploratie	2.64 (.85)	3.25 (1.18)	4.38 (1.19)	2.88 (1.16)	4.18 (1.43)	2.60 (.94)	3.27 (1.18)	3.90 (1.30)	2.90 (1.12)	3.67 (1.18)
	Kwaliteit feedback	1.61 (.87)	1.95 (1.11)	2.90 (1.16)	1.63 (1.03)	2.72 (1.31)	1.61 (.79)	1.83 (1.04)	2.33 (1.17)	1.78 (.89)	2.34 (1.18)
	Taalondersteuning	2.69 (1.10)	2.92 (1.27)	3.86 (.96)	3.11 (1.12)	3.76 (1.26)	2.32 (1.12)	2.77 (1.26)	3.01 (1.37)	2.67 (1.15)	3.17 (1.11)

Gewogen CLASS per type activiteit opgedeeld naar subsidietrap

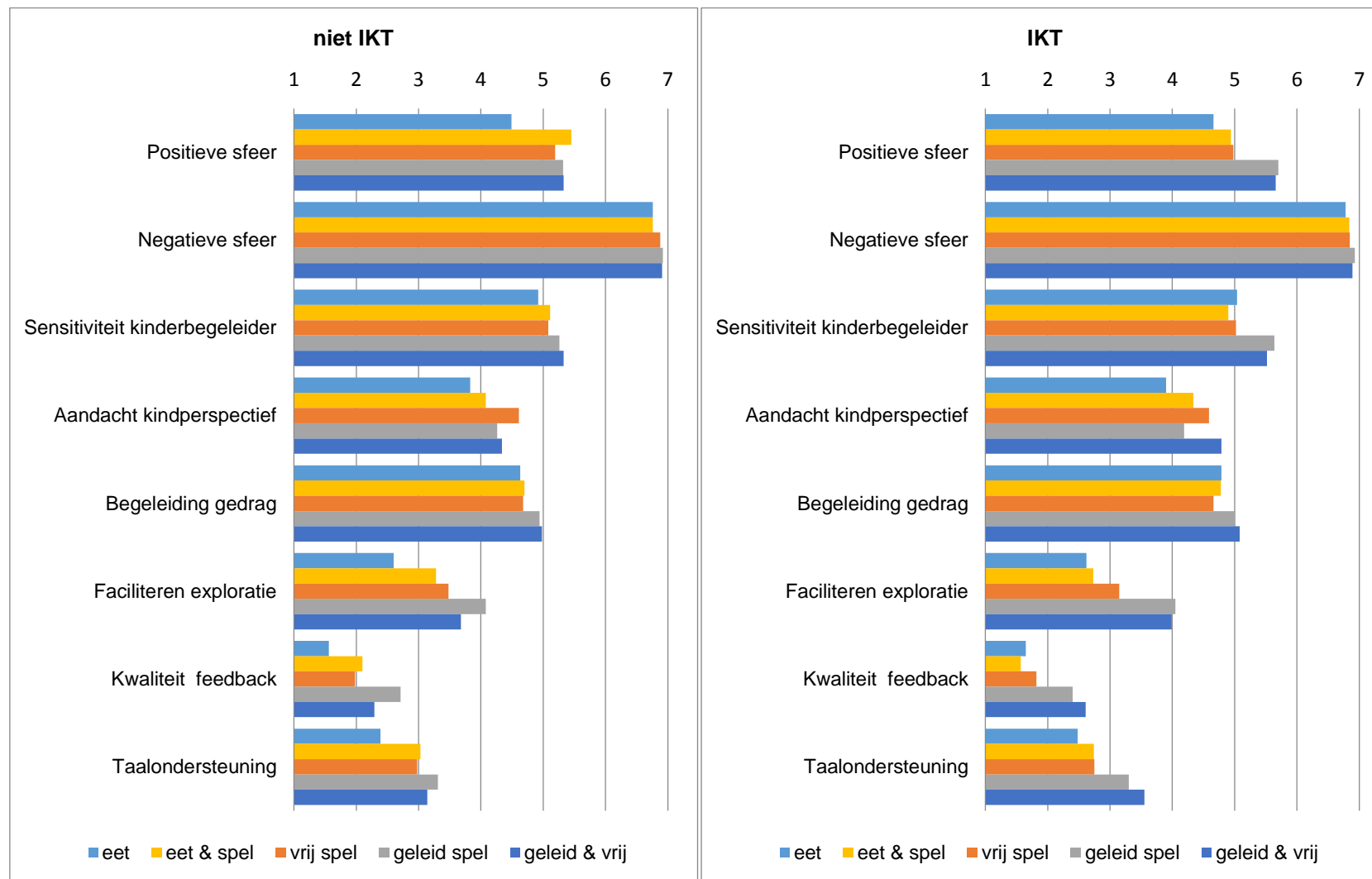
Figuur 43. Gewogen CLASS Infant dimensies per type activiteit en per subsidietrap

Tabel 59. Gewogen CLASS Infant per activiteit en subsidietrap

CLASS Infant		M (SD)									
		Geen IKT					IKT				
		Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten & spel	Vrij & geleid spel	Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten & spel	Vrij & geleid spel
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.29 (.70)	3.56 (.78)	4.42 (.40)	3.13 (1.10)	3.53 (.41)	3.54 (.74)	3.70 (.78)	4.06 (.81)	3.49 (.70)	3.85 (.72)
	Educatieve ondersteuning	1.88 (.71)	2.38 (1.01)	3.46 (.53)	2.30 (1.04)	2.75 (.33)	2.27 (.88)	2.51 (.90)	3.24 (1.19)	2.13 (.58)	2.91 (.90)
Dimensie (1-7)	Relationeel klimaat	4.63 (.82)	5.07 (.99)	6.22 (.62)	4.71 (1.26)	4.85 (.77)	4.94 (1.03)	5.20 (1.04)	5.83 (.96)	4.99 (.70)	5.26 (.86)
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.35 (1.33)	4.62 (1.30)	5.63 (.68)	4.15 (1.61)	4.70 (.78)	4.78 (1.22)	4.97 (1.22)	5.35 (1.31)	4.75 (1.25)	5.30 (1.17)
	Faciliteren exploratie	2.42 (1.17)	3.21 (1.48)	5.08 (1.03)	2.91 (1.58)	3.93 (.41)	3.08 (1.36)	3.43 (1.30)	4.62 (1.62)	2.75 (1.01)	3.94 (1.40)
	Taal-ondersteuning	2.31 (1.03)	2.81 (1.49)	4.59 (.80)	2.80 (1.52)	3.07 (.72)	2.67 (1.38)	3.06 (1.47)	4.08 (1.83)	2.57 (.98)	3.59 (1.42)

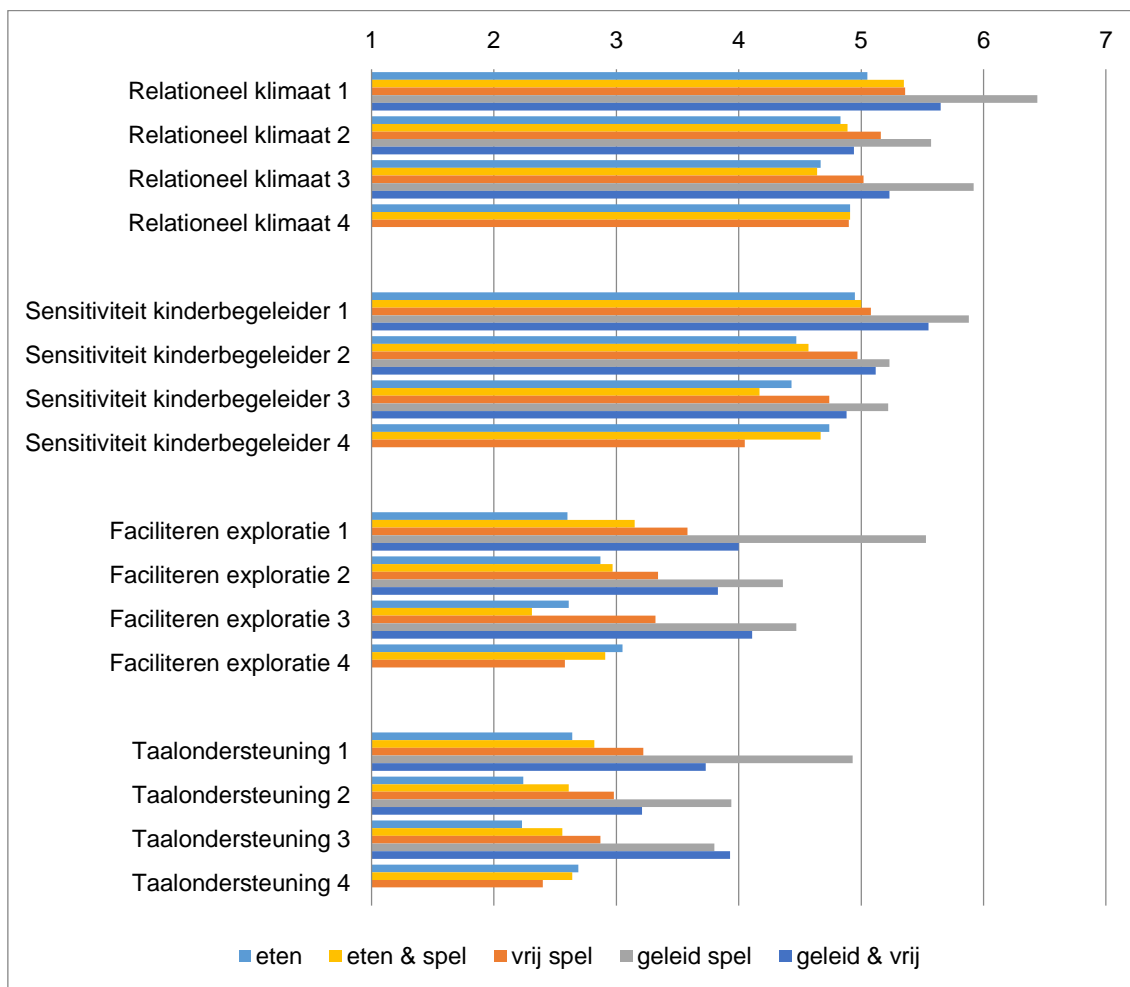
Figuur 44. Gewogen CLASS Toddler dimensies per activiteit en per subsidietrap

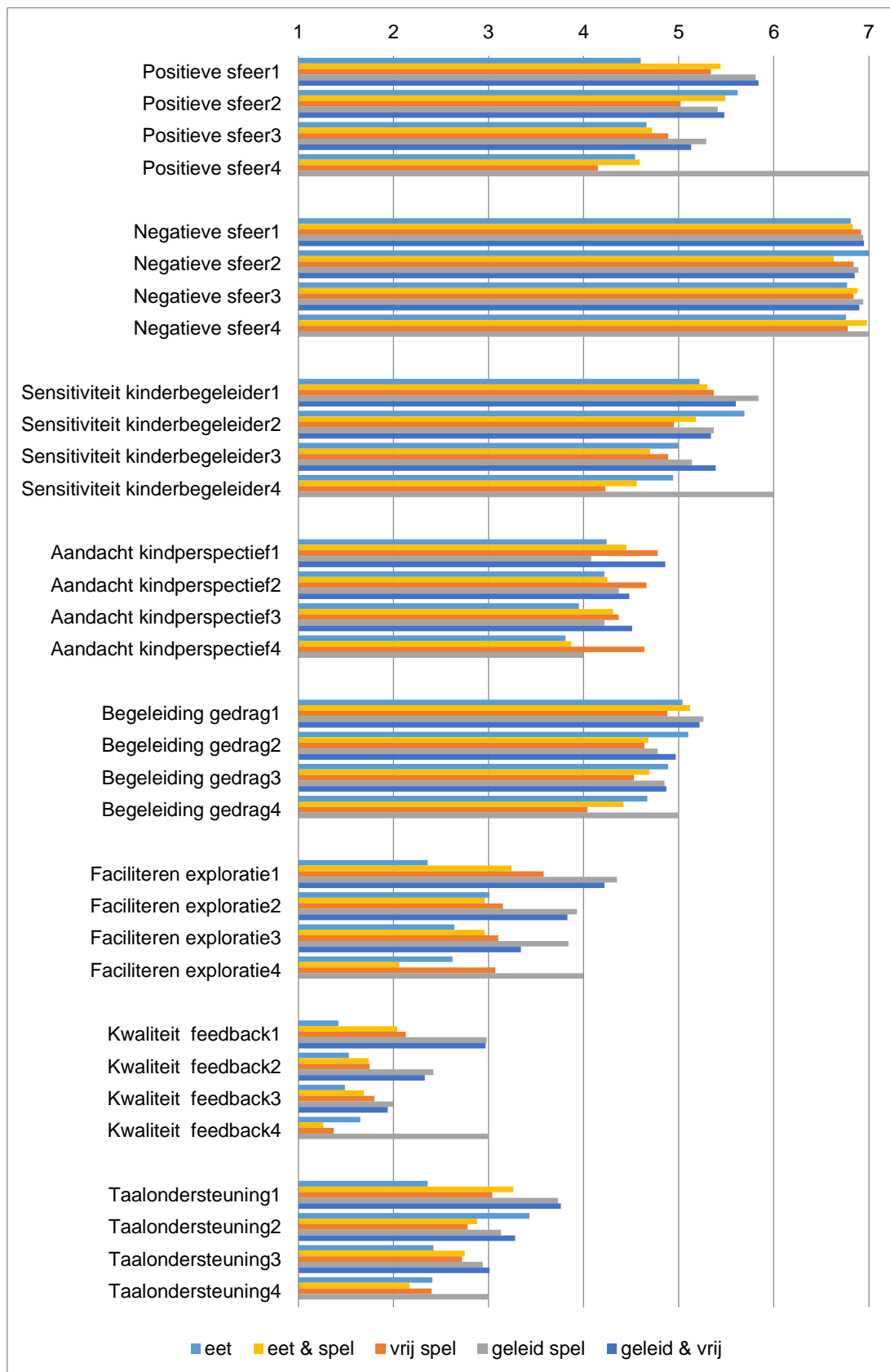
Tabel 60. Gewogen CLASS Toddler per activiteit en per subsidietrap

CLASS Toddler		M (SD)										
		Geen IKT					IKT					
		Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten spel	& Vrij geleid spel	Eten	Vrij spel	Geleid spel	Eten spel	& Vrij geleid spel	&
MeMoQ domein (1-5)	Emotionele ondersteuning	3.36 (.73)	3.66 (.69)	3.69 (.78)	3.61 (.70)	3.69 (.65)	3.46 (.72)	3.59 (.77)	3.82 (.61)	3.58 (.64)	3.88 (.60)	
	Educatieve ondersteuning	1.59 (.51)	2.03 (.77)	2.44 (.96)	2.02 (.77)	2.20 (.70)	1.62 (.55)	1.86 (.70)	2.33 (.75)	1.74 (.55)	2.47 (.83)	
Dimensie (1-7)	Positieve sfeer	4.49 (1.26)	5.19 (1.17)	5.32 (1.36)	5.45 (.85)	5.33 (1.14)	4.66 (1.26)	4.98 (1.26)	5.70 (.94)	4.94 (1.23)	5.66 (.98)	
	Negatieve sfeer	6.76 (.53)	6.88 (.36)	6.92 (.27)	6.76 (.75)	6.91 (.29)	6.78 (.45)	6.85 (.40)	6.93 (.26)	6.84 (.47)	6.89 (.36)	
	Sensitiviteit kinderbegeleider	4.92 (1.17)	5.08 (1.18)	5.26 (1.24)	5.11 (1.00)	5.33 (1.08)	5.04 (1.29)	5.02 (1.34)	5.64 (1.13)	4.90 (1.31)	5.52 (1.09)	
	Aandacht kindperspectief	3.83 (1.27)	4.61 (1.12)	4.26 (1.43)	4.08 (1.35)	4.34 (1.37)	3.90 (1.27)	4.59 (1.26)	4.19 (1.49)	4.34 (1.18)	4.79 (1.03)	
	Begeleiding gedrag	4.63 (1.27)	4.68 (1.20)	4.94 (1.22)	4.70 (1.29)	4.98 (1.22)	4.79 (1.22)	4.66 (1.30)	5.01 (1.24)	4.78 (1.02)	5.08 (1.10)	
	Faciliteren exploratie	2.60 (.90)	3.48 (1.19)	4.08 (1.47)	3.28 (1.22)	3.68 (1.09)	2.62 (.92)	3.15 (1.16)	4.05 (1.15)	2.73 (1.06)	3.99 (1.40)	
	Kwaliteit feedback	1.56 (.79)	1.98 (1.15)	2.71 (1.26)	2.10 (1.13)	2.29 (1.31)	1.65 (.83)	1.82 (1.02)	2.40 (1.13)	1.57 (.81)	2.61 (1.20)	
	Taal-ondersteuning	2.39 (1.18)	2.98 (1.26)	3.31 (1.49)	3.03 (1.34)	3.14 (1.15)	2.48 (1.09)	2.75 (1.23)	3.30 (1.18)	2.74 (1.07)	3.55 (1.21)	

Figuur 45. Gewogen CLASS Infant dimensies per type activiteit en per cyclus

Figuur 46. Gewogen CLASS Toddler dimensies per type activiteit opgedeeld naar cyclus

Diversiteit aan ervaringsgebieden

Tabel 61. Pearson correlaties tussen MeMoQ-domeinen en diversiteit aan ervaringsgebieden

		Diversiteit aan ervaringsgebieden
CLASS	Emotionele Ondersteuning	,315**
Infant ⁹³	Educatieve Ondersteuning	,414**
CLASS	Emotionele Ondersteuning	,127*
Toddler	Educatieve Ondersteuning	,223**

⁹³ Gewogen N Infant = 150; ⁹³ Gewogen N Toddler = 250